TRIBUNA

334

Consiliul Județean Cluj

4 lei

Director fondator: Ioan Slavici
Revistă de cultură • serie nouă • anul XV • 1-15 august 2016

www.revistatribuna.ro

Mircia Dumitrescu

patriarhul grafiicii românești

Vistian Goia
Amintindu-ne de lumea *Ghepardului*

Constantin Cubleșan
Ioan Alexandru ca un zeu tânăr

Ion Igna
Însemnări despre N. Steinhardt

Ilustrația numărului: **Mircia Dumitrescu**

TRIBUNA
Director fondator:
Ioan Slavici (1884)
Publicație bilunară care apare sub egida
Consiliului Județean Cluj

Consiliul consultativ al revistei de cultură Tribuna:
Alexandru Boboc
Nicolae Breban
Andrei Marga
D.R. Popescu
Grigore Zanc

Restrângerea consiliului consultativ a survenit modificării Legii 189/2008, republicată.

Redacția:
Mircea Arman
(manager)
Ioan-Pavel Azap
(redactor șef adjunct)
Ovidiu Petca
(secretar tehnic de redacție)
Claudiu Groza
Ștefan Manasia
Oana Pughineanu
Aurica Tothăzan
Maria Georgeta Marc

Tehnoredactare:
Virgil Mlești

Redacția și administrația:
400091 Cluj-Napoca, str. Universității nr. 1
Tel. (0264) 59.14.98
Fax (0264) 59.14.97
E-mail: redactia@revistatribuna.ro
Pagina web: www.revistatribuna.ro
ISSN 1223-8546

Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine în întregime autorilor

Servus!
CLUJ-NAPOCA 2021
EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE
CANDIDATE CITY

Revista Tribuna susține candidatura orașului Cluj-Napoca la titlul „Capitală Culturală Europeană 2021”

Pe copertă:
Mircia Dumitrescu, *Călărețul și moartea* (1983), sanghină și creion, 90 x 70 cm

Istorii cu scriitori

Scoase la lumină de Adrian Suciu

Din punct de vedere al istoriei literaturii române, una dintre arhivele cele mai valoroase și mai necunoscute este Arhiva Camerei Deputaților. Foarte mulți scriitori au fost parlamentari, angajați ai instituției, sau s-au intersectat, în activitatea lor, cu forul deliberativ, în diverse epoci istorice. La inițiativa scriitorului Adrian Suciu, consilier parlamentar la Camera Deputaților, revista *Tribuna* prezintă cititorilor, în serial, piese inedite și spectaculoase din Arhiva Camerei Deputaților cu și despre scriitori. Ne propunem un demers de prezentare a unor documente cu valoare istorică și nu unul de interpretare a acestor documente. Interpretarea rămâne în sarcina istoricilor și, de ce nu, a cititorilor.

Vizita unei delegații a Marii Adunări Naționale în Franța. Scriitorul Ion Pas semnând în Cartea de onoare a Arcului de Triumf. 22 septembrie 1964.

Sursa foto: Arhiva Camerei Deputaților

Vizita în România a unei delegații parlamentare chineze. Sosirea delegației în Gara Băneasa. Delegația este întâmpinată de Mihail Sadoveanu. Instantaneul este realizat la data de 18 decembrie 1956.

Sursa foto: Arhiva Camerei Deputaților

Vizitați noul nostru site:
tribuna-magazine.com
- comentarii
- analize
- interviuri

TRIBUNA MAGAZINE,
WEEKLY MAGAZINE
IN ENGLISH AND ROMANIAN

Ce este metafizica? (II)

Mircea Arman

Prima problemă a filosofiei este aceea de a pune întrebarea. Este și motivul pentru care Blaga spunea că filosofia este o știință pentru copii. Dar pentru a pune întrebarea avem nevoie de un alt element: mirarea, pe care grecii o denumeau prin termenul *thaumazein*.

În *Metafizica*, Aristotel afirmă: „Căci și oamenii de azi și cei din primele timpuri, cînd au început să filosofeze, au fost mînați de mirare (*thaumazein*)"[1]. Cînd începe să filosofeze, omul se află cuprins de mirare în fața miracolului existenței, începînd să se întrebe și să-și dea răspunsuri. *Thaumazein*, ca verb, are sensul de a te mira, de a privi cu uimire, dar și sensul de lucru ieșit din comun, de miracol.

În *Antigona*, Sofocle zicea: *Polla ta deina kouden antropon deinoteron pelei* – există multe lucruri minunate, dar nici unul nu-i mai minunat decît omul.

Atunci cînd Platon și Aristotel vorbesc despre începuturi, bunăoară începuturile filosofiei, folosesc termenul de *arhe*. Thales, considerat a fi primul filosof grec, credea că *arheul tuturor lucrurilor este apa*. La fel, pentru Anaximandru *arheul tuturor lucrurilor era ne-definitul sau Indeterminatul, apeiron,* și care, ca substanță, era începutul și sfîrșitul tuturor lucrurilor, care se năștea și piereau din și în el, în funcție de *timp*. Anaximenes, ne îndeamnă să credem că *arheul* este unul și infinit, însă determinat prin aer (*pneuma).*

Termenul de *arhe*, impus gîndirii grecești de milesieni – deși vom vedea că este mult mai vechi – se constituie într-unul dintre cele mai importante descoperiri ale întregii filosofii, care „începe prin a descoperi începutul".

Cel ce va aduce la claritate aceste idei va fi Aristotel, care în *Metafizica*[2] declară că a găsit șase sensuri ale conceptului de *arhe*:

1. „Principiul – *arhe* – se numește mai întîi punctul de la care un lucru începe mișcarea. Așa, de pildă, la o lungime sau la un drum, locul unde, la un capăt, se găsește un punct de plecare din partea aceasta, iar la capătul opus se găsește celălalt punct de plecare.

2. Se numește principiu acel ceva de la care pornind un lucru este săvîrșit cît mai potrivit scopului său, cum este de exemplu la învățătură, unde uneori nu se începe cu primele elemente și cu ceea ce ar veni la începutul materiei respective, ci de acolo de unde învățătura se poate căpăta cît mai lesne cu putință.

3. În al treilea rînd se numește principiu acea primă parte inerentă din care ia naștere un lucru, cum este carena la corabie și temelia la casă. La viețuitoare, unii (Empedocle și Democrit) atribuie acest rol inimii, alții (Alcmeon din Crotona și Platon) creierului, iar alții altui organ.

4. În al patrulea sens, se numește principiu – *arhe* – și ceea ce, fără să fie o parte integrantă din lucrul în chestiune, joacă primul rol la nașterea lui și, totodată, acel ceva de la care, potrivit firii lucrului, a început mai întîi mișcarea și schimbarea, cum este cazul de pildă cu copilul ce ia naștere din tatăl și mama sa, sau cu cearta ce se stîrnește dintr-o insultă.

5. Principiu se numește acela potrivit intenției căruia se produce o mișcare sau o schimbare. Rolul de principiu în acest sens îl joacă autoritățile dintr-un stat: domniile, regalitatea și tiraniile, iar pe de altă parte artele, iar printre acestea mai ales acelea care au un rol conducător față de celelalte.

6. În sfîrșit, în al șaselea sens, se numește principiu al unui lucru, acel ceva care ne dă, în primul rînd, putința cunoașterii acelui lucru, cum este cazul cu premisele demonstrațiilor."

La Homer, *Iliada*[3], descoperim aserțiunea *neikeos arhe*, cu sensul de *originea conflictului*, expresie care apare și la Pindar, *Olympicele*, 7, 20. Termenul mai apare la Tucidide, Isokrate, Eschines, Platon, ca să numim aici doar cîțiva.

Despre termenul de *arhe4* știm că ar avea următoarele sensuri:

început, origine.
punct de plecare, capăt, extremitate.
comandă, autoritate, putere.

Rădăcina este *arch5* (a fi primul, a comanda, a începe), de unde compusele:

archo – a fi primul.
archos – șef, conducător.
arche – început, comandă.
archeion – reședință a principalilor magistrați.
archicos – ceea ce privește autoritatea
și enumerarea ar putea continua.

Arhe sau *arche*, pe lîngă sensul lui de *început*, mai are, după cum ușor se remarcă, sensul de putere. El – *arheul* – dă începutul lucrurilor și le domină prin puterea lui.

Aristotel numește principiile ca fiind ceva ce nu este demonstrabil. În *Analiticile secunde*[6], el susține că: „Dintre principiile utilizate în științele demonstrative unele sunt proprii fiecărei științe, iar altele sunt comune, dar comune numai în sensul de analoage, fiind utilizate întrucît cad în genul ce constituie domeniul științei respective". Concluzia necesară este că nu există știință sau orice alt tip de cunoaștere fără *principii prime*.

Survine, logic, următoarea întrebare: care este principiul cunoașterii? Răspunsul ne va veni tot de la Aristotel. În *De anima*[7], el denumește facultatea care face posibilă cunoașterea *nous*, adică intelect – „numesc intelect facultatea prin care sufletul gîndește și concepe".

A apărut, acum, un nou termen al ecuației: sufletul (*psyché*).

Aristotel definește *psyché* astfel: „Sufletul este *entelecheia* primă a unui corp natural care posedă viața ca potență – *psyché estin entelecheia he prote somatos phisikou dynamei zohen echontos*". Deducem de aici, două aspecte fundamentale ale gîndirii lui Aristotel: cel de *act* și cel de *potență*. Explicația acestora o găsim tot la Stagirit și este dedusă din cuvîntul *entelecheia*. El ne arată că cuvîntul mai sus amintit are în compoziție pe *En* care înseamnă *în*, pe *tel* care vine de la *telos* și înseamnă scop și *echein* care înseamnă a avea. Așadar, trecerea de la posibilitate la act, are un scop. „...Opera unui sculptor este scopul iar actul este opera... act derivă de la cuvîntul opera și năzuiește să însemne același lucru ca săvîrșire"[8]. Astfel, *entelecheia* este act fără devenire, opusă termenilor de *hyle*, materie, *dynamis*, putere de a acționa, sau *energeia,* energie acționîndă. *Entelecheia*, este, prin urmare, energie cu scop, realizată.

Ceea ce am încercat să demonstrăm pînă acum devine din ce în ce mai limpede. Atîta timp cît *nous-ul* este principiul cunoașterii, el este *arhé*, deci exprimă, așa cum încercam să sugerăm, putere. *Nous-ul* este în concepția filosofică grecească o forță ce ține de *psyche,* adică de suflet, putere pe care noi o vom traduce prin *intelect*.

Sensul lui *nous* ca *arhe* vine încă de la Homer, din *Iliada* și *Odyssea,* unde găsim termenii de *nous*, *noein*, sau chiar expresia *noon noein*, care înseamnă a gîndi gîndul, gîndirea[9].

Aristotel numește acest *nous* pur – în sensul de necompus – *primul motor*[10]. El deosebește în interiorul acestui intelect două puteri: una pe care o numește *nous apathetikos*, intelectul activ sau poietic, și alta pe care o numește *nous pathetikos*, intelectul pasiv. În *De anima*, Stagiritul spune: „De aceea, pe de o parte există intelectul pasiv, capabil să devină toate lucrurile, pe de altă parte, intelectul activ capabil de a le produce pe toate, asemănător unei *stări ca lumina*; căci, într-un anumit fel, lumina face și ea să treacă culorile din potență în act... Acest intelect este separat, fără amestec și neafectabil, fiind act prin esență...Dar numai cînd a fost separat este ceea ce este el propriu, și numai atunci este *nemuritor și etern*."[11]

În schimb, intelectul pasiv – *nous pathetikos* - este legat de existența biologică, fizică, a individului. Aristotel, în *De anima*[12], îl descrie ca fiind afectat de impresiile primite care, la rîndul lor, formează memoria. Astfel, din amintirile aceluiași obiect se naște experiența. În acest fel se formează ideile abstracte, care își au sălașul în intelectul pasiv. La rîndul lor, ideile abstracte, sunt extrase din experiență și printr-un procedeu *inductiv* devin elemente ale demonstrației și științei. Presupunînd prin natura ei principii sau forme universale, știința nu se poate constitui, adică nu poate ajunge la inteligibilitate decît prin intermediul intelectului activ, care procură intelectului pasiv aceste forme. Așadar, intelectul pasiv nu poate gîndi decît formele materiale, pe cînd cel activ gîndește formele general-universale. Aceasta este ideea pe care s-a construit și dezvoltat întreaga știință și filozofie occidentală.

*

În *Introducere în filozofie*[13], David Armeanul ne amintește că primul care a afirmat că înțelepciunea ar fi cunoașterea celor ce sunt ca fiind ceea ce sunt, adică existența, a fost Pythagora. Iar dacă *sophia* – înțelepciunea – este cunoașterea ființei, atunci *philo-sophia* nu este altceva decît năzuința de a înțelege ființa.

Să încercăm însă să dezbatem, succint, compoziția termenului *philosophia*. Heidegger, în *Was ist das – die Philosophie?*, p. 24-25, derivă cuvîntul *philia* din verbul *philein*, care înseamnă a iubi. El raportează acest termen la gîndirea lui Heraclit, unde apare pentru prima oară expresia *philein to sophon*. Dar, din fragmentele rămase de la Heraclit rezultă că *logos*-ul vorbește. Heidegger spune că a vorbi cum vorbește *logos*-ul înseamnă *homologein* – armonie. Astfel, spune același filosof, *aner philosophos* – bărbatul filosof – este acela care iubește pe *sophon*. Ducînd mai departe demonstrația, filosoful german face apel la un alt citat din Heraclit care afirmă că Unul este Tot *(Hen Panta)*[14].

„Tot" apare în interpretarea lui Heidegger ca fiind *Panta ta onta*, ansamblul celor ce există, iar *Hen – ceea ce unește*. Așadar, *philein to*

➲

sophon este o omologie, adică o armonie. Pentru Heidegger *sophon* este *existîndul reunit în ființă*, ceea ce înseamnă că *philein* nu mai are doar un acord originar cu *sophon*, ci este o cercetare asiduă spre *sophon*. Acest fapt ar însemna: *Philein to sophon*: „este o tensiune cercetătoare a *sophos*-ului", și aceasta este filosofia – *o tensiune cercetătoare a celor ce există în ființă.*

Ca să putem înțelege mai bine cum priveau grecii noțiunea de intelect și inteligibil și cum de aici se vor dezvolta termenii de *Philein și Sophos* vom introduce în ecuație un alt termen, anume pe acela de *theoria.*

Substantivul *theoria* se trage de la verbul *theoreo* care înseamnă a vedea, a observa, a contempla. Rădăcina acestor cuvinte este *TheF*, de unde derivă *the*. Vom reproduce aici, după cunoscutul dicționar Bailly, o primă grupă de cuvinte care se formează cu această rădăcină[15]:

the – a privi, a contempla.
thea – acțiunea de a privi.
theaomai – a contempla.
theama – spectacol.
theatos – vizibil.
theatron – teatru.
theoros – spectator.
theoreo – contemplu.

Cu aceeași rădăcină se formează *thauma și thaumasia,* adică miracol și mirare, dar și, foarte probabil, *theos și theoros*, adică divinitate și mesagerul zeilor.

În compoziția cuvîntului *theoria* intră rădăcinile *thea* și *For*, aceasta din urmă avînd sensul de: a avea grijă de, a observa, a primi. Litera *F* (digamma) este o literă dispărută (în locul ei apărînd spiritul aspru), care se citea aidoma latinescului *v*. De la această rădăcină[16] se formează cuvintele:

horomai – veghez.
horado – văd.
horasis – simțul văzului.
horama – spectacol.
horates – spectator.

Observăm, pe de altă parte, că rădăcina *thea* are același sens de contemplație și spectacol. David Armeanul rezuma astfel concepția grecilor despre *theoria*: „Filosofia, în schimb, se ocupă de toate cele ce sînt, întrucît are în vedere și lucrurile divine; doar ei i se spune în mod legitim *theoretică*. Căci *theorie* se spune de la «contemplarea lucrurilor divine»"[17].

Cele divine erau pentru Platon ideile, arhetipurile, principiile celor ce sînt ca fiind ceea ce sînt. Inteligența platonică contempa ideile. „Ideile se văd" spunea undeva Platon. „*Nous-ul* este ochiul prin care sufletul vede *eidos*-ul, spune Aristotel"(A. Dumitriu). Bailly[18] arată că acești termeni – *eidos, idea* - sunt formați cu rădăcina *Vid*, înțelesul ei fiind de *a vedea*:

vid – a vedea.
eido – văd.
eidos – formă, esență.
eidolon – imagine.
eidesis – știință.
eidemon – savant.
eideticos – care primește cunoștința.
idéa – formă, aparență, idee.

Idéa și *Eidos*, care începeau altădată cu radicalul *Vid,* se citeau *videa și vidos* și erau puse în legătură cu *a vedea*. Ele se trag din sanscritul *vidya*, care înseamnă știință, vedere (A. Dumitriu).

Prin urmare, esențele sau ideile se vedeau. Ele erau „ca lumina" (Aristotel). Cel care vedea trebuia să îndeplinească principiul adecvării la lucrul cunoscut.

Mircia Dumitrescu — *Androginul* (1971), lemn de stejar, 64 x 190 x 70 cm

Pasul următor necesită lămurirea unui alt termen, și anume cel de contemplare. În limba latină, spune Anton Dumitriu, vocabula *theorein* a fost tradusă prin *contemplatio*, a contempla, a fi absorbit în privirea a ceva. Latinii au observat că verbul *contemplatio* este format din prepoziția *cum* și *templum,* și ar avea sensul de a fi în templu.

În *Somnium Scipionis,* Cicero ne spune că Scipio Emilianus, aflat în vizită la regele Massinissa, are un vis în care îi apar bunicul său Scipio Africanul și tatăl său Paulus Aemilius. Întrebîndu-l pe acesta din urmă ce ar putea face să nu ajungă și el în lumea morților, despre care Scipio Africanul îi spusese că era adevărata viață, acesta – Paulus Aemilius - îi spune: „*Nisi Deus is, cuius hoc templum est omne quod conspicis, istis te corporis custodiis liberaverit* – Nu... dacă Zeul al cărui templu este tot ceea ce vezi nu te eliberează din închisoarea trupului"[19].

Inițial *templum*, ne arată Anton Dumitriu în *Aletheia*, „a însemnat cerul, în înțelesul concret și figurat, ..., apoi un pătrat trasat pe cer, consacrat și desemnat special pentru uzul augurilor care contemplau zborul păsărilor înăuntru lui, pe urmă a desemnat locurile consacrate Divinității. Ennius l-a întrebuințat și el în acest ultim sens, spunînd că întreg universul este *templum*, iar acesta a însemnat și a privi – ca într-un templu – la o ceremonie.... Dar și *cerimonia* ne duce la același rezultat: *magnum Jovis ...contemplari*, prin care s-a tradus *theorein* acest cuvînt poate fi privit ca fiind compus din *cerus*, care însemna zeu, și sufixul *monia*, care se regăsește și în alte cuvinte"[20].

Această succintă analiză a vocabulei *contemplatio* ne-a confirmat faptul că *theoria* era întru totul o contempare a celor divine, a ideilor sau *eide*-lor. Ea lega cunoscutul de necunoscut. *Theoria* lega cunoscutul de necunoscut. Ea este știința prin care intelectul poate să pătrundă în existent. Platon spunea, în *Republica*: „Nu pot să recunosc o altă știință care să facă sufletul să privească în sus decît aceea care are ca obiect Ființa și invizibilul"[21].

Note

1 Aristotel, *Metafizica*, I, A, 2, 982 b., Ed. Academiei, București, 1965.

2 Aristotel, *Metafizica*, V, D, I, 1031 a.

3 Homer, *Iliada*, XXII, v.16, Buc., 1979.

4 Apud, Anton Dumitriu, *Op. cit.*, pag. 367 , și Bailly, *Op.cit.*, Tabelul de rădăcini.

5 A. Bailly, *Op.cit.*, Tabelul de rădăcini.

6 Aristotel, *Analiticile secunde*, I, 10, 76 a; II, 9, 93 b.

7 Aristotel, *Op. cit.*, III, 4, 429 a.

8 Aristotel, *Metafizica*, IX, O, 8, 1050 a.

9 Homer, *Iliada*, IX, 104.

10 Aristotel, *Fizica*, VIII, 9, 265 b.

11 Aristotel, *Op. cit.*, III, 5, 430 a.

12 Cf. Aristotel, *De anima*, cartea a II-a și a III-a.

13 Cf. David Armeanul, *Op. cit.*, cap, XV, p. 59, Ed. Academiei, București, 1977.

14 Diels-Kranz, *Op. cit.*, fr. 50.

15 Apud, Anton Dumitriu, *Op. cit,* p. 382, și A. Bailly, *Op. cit.* Tabelul de rădăcini.

16 Apud, Anton Dumitriu, *Op. cit,* p. 383, și A. Bailly, *Op. cit.* Tabelul de rădăcini

17 David Armeanul, *Op. cit.* p. 99. Ed. Academiei, București, 1977.

18 A. Bailly, *Op. cit.*, Tabelul de rădăcini.

19 Apud., A. Dumitriu, *Aletheia*, Eminescu, București, 1984.

20 A. Dumitriu, *Op. cit.*, p. 159, Buc., 1984.

21 Platon, *Republica*, cartea a VII-a, 529 b. *Opere*, Buc.,vol. I-VI, 1974-1989.

■

De două ori atingi buzele când spui cuvântul mamă

Ioan Negru

Vasile George Dâncu
Universul Mama
Bistrița, Casa de Editură Max Blecher, 2015

Încep articolul meu despre volumul lui Vasile George Dâncu, *Universul Mama*, cu textul care încheie această carte și care face, cred, un rezumat foarte limpede al întregului text cuprins între coperțile cărții. Toate temele poeziei de până la ultima sunt cuprinse aici. Mai rar (sau deloc) să „rezumi" poezia prin poezie, dar îmi asum acest risc. De fapt, este o bunăvoință a autorului.

Sub pământ/ un sicriu// în sicriu/ moartea// deasupra pământului/ satul/ verde și mângâietor// deasupra satului/ cerul/ albastru și ocrotitor// deasupra cerului/ Universul Mama/ zâmbind copiilor/ din toată lumea// și mai deasupra/ Dumnezeu/ care ține/ uneori în palme alteori pe umăr/ și de cele mai multe ori în brațe/ Universul Mama// și peste tot/ vocea/ Universului Mama/ care spune// așa cum/ te iubesc de mult/ copile/ așa să iubești/ și tu tot ce te înconjoară// *deasupra lui Dumnezeu/ o ploaie de Lumină/ care pătrunde/ peste tot/ și rodește/ pretutindeni/ Iubirea* (XX. Zâmbind copiilor din toată lumea, p. 69-70).

Mama, iertată-mi fie grăirea, nu este „o temă comună" a poeziei. Mai degrabă „natura", animalele, insectele, păsările, sentimentele autorului etc., mai „comune" poeziei decât mama. Cu atât mai puțin „Universul Mama". Miliarde de universuri încap în Universul cel mare. Și totuși, pentru fiecare, unul singur. Cât de mare? Fără sfârșit.

Un singur fapt am a le reproșa celor care scriu despre „mama", reproș valabil și pentru Vasile G. Dâncu: anume acela că nimeni nu spune o vorbă despre mama cea tânără, mama din vremea fetiei sale, de atunci când era și cu mucii la nas, dar și de pe vremea când era pețită și era, pe jurate, cea mai frumoasă. Acest „univers" nu intră nici în textele lui Vasile G. Dâncu, în ceea ce el înțelege, adică textele sale înțeleg, prin Universul Mama. Și-i păcat.

Poezia citată la început este, cred, un fel de *ars poetica* a acestui volum. Sau, dacă se vrea, o *axis mundi*. Pământ, sicriu, moarte, sat, cer, Universul Mama, Dumnezeu, vocea Universului Mama, ploaie de Lumină, Iubirea. Trebuie spus că „vocea Universului Mama" și „ploaia de Lumină" sunt „peste tot" și rodesc pretutindeni Iubirea. Rodul vine și din pământ, și din cer. Și din Dumnezeu. Dar, aș spune eu, mai ales din Universul Mama. Cele enumerate mai sus pot fi (sunt) determinări ale ființei cotidianului, ale fiindului, dar și modalități de deschidere ale ființei spre el. Și, fapt esențial, toate aparțin ființei „satului". Sunt, pe alt plan, cele care fac ca ființa sa să se deschidă. Spre om, bineînțeles. Întâi, la Runc și nu numai, este satul, colectivitatea și comuniunea, abia apoi individualitățile sale. Dar fiecare individualitate ajunsă în limbă, desface pentru sine și pentru ceilalți, care stau să înțeleagă ființa satului și, mai apoi, a omului din ființa căruia s-a plămădit. Ființa din care s-a plămădit și stă plămădit este aceea a veșniciei. Aici s-au întâlnit, se întâlnesc și se vor întâlni Mama și fiul ei. Mai întâi în sat, apoi în poemele scrise. Cele cuprinse în cartea de acum, dar, de fapt, în toate cele scrise și făcute de către fiu.

Doamne/ și așa cum Mama Te-a pomenit în rugăciunile ei/ eu o să încerc să Te pomenesc în poemele mele// Te rog pe Tine/ Doamne/ ajut-o pe Mama mea/ Gafta/ căci numai așa salvezi sufletul meu (p. 68). Dar nu neapărat divinul este cel în care mama și fiul se întâlnesc, pentru că aceasta (întâlnirea) are loc în mai multe planuri. Unul dintre ele, esențial pentru mine și pentru partea mistică (un mistic nereligios) a acestei cărți, are loc în domeniul, în faptul scrisului: *eu nu mai trăiesc dragă Mamă/ decât atunci când povestesc viața ta/ și scriu și simt că trăiesc din nou/ și scriu și simt că moartea ta este fugărită/ de aceste rânduri/ uneori bune alteori proaste/ poate simți și tu Mamă/ acolo unde ești/ aceste întâmplări// viața ta este acum poezia mea* (p. 54). Satul Runcul Salvei, apoi Mama și Tata (mort prematur de silicoză), apoi fiul și textele sale, care aduc morții la viață. Textul nu mai este dat de limba poemului, ci de Mama. Așa cum, în Carte, nu textul spune ceea ce credem că spune, ci Zeul. Mai mult, Cartea, revelație a Zeului fiind, este, într-un adânc cumplit și sângeros, însuși Zeul. Universul Mama nu este numai o carte de poeme/ texte/ poezii, este chiar Mama. Aceasta pentru cel care crede, dar mai ales pentru cel care a înțeles. Trebuie să fie poezie. Așadar, Universul Mama nu este o carte, ci Cartea. A Mamei. Nu deplină. Nu începută de la început și nu dusă până la capăt. Fără sfaturi. Fără legi. Fără cântări. Fără păcat. Fără moarte și înviere. Nu este cartea mamei, ci Cartea. Deși singulară, ea poate fi de mai multe feluri. Pot fi mai multe cărți, deși numai una singură este. Acum am citit-o pe aceea a Gaftei și a lui Vasile. Din Runc.

Până a deveni Cartea, mama a fost femeie între pământ, cer și Dumnezeu. Fără o revelație anume, doar cu aceea a vieții ei care era viața altora ai ei: *tu trăiai prin alții/ Mamă// viața ta a fost/ viața tatălui tău căruia nu i-ai ieșit din vorbă// viața ta a fost/ viața Mamei tale pe care ai îngrijit-o până la sfârșit// viața ta a fost/ viața soțului tău bolnav/ iar boala lui a devenit boala ta// viața ta a fost/ viața fiicei tale/ pașii ei treceau prin inima ta mai întâi/ și apoi pe drumurile pe care și le-a ales// viața ta a fost/ nebunia plecării mele în lume/ Mamă* (p. 52-53). Toate întâmplările vieții sunt în firescul lor, afară doar de „nebunia plecării mele în lume". Nebunia înseamnă „ruperea" de sat, deci și de părinți, deci și de limbă. Ca atare și de poezie. De aici pare a fi și „nebunia" autorului de a scrie limpede, fără mari preocupări stilistice și punând „în scenă" un dialog în care numai spusele mamei par a fi cu adevărat prezente. „Ruptura" de sat este o dublă boală: una, aceea a dezrădăcinării autorului, care își caută rost într-o altă lume; a doua, îmbolnăvirea (de cancer) a mamei. Fapt e că, amândoi, mamă și fiu, se vor întâlni la Cluj, dar nu vor mai putea intra în comuniunea care era între ei în sat. În Runc. Deci, dezrădăcinarea și boala. Și, mai apoi, moartea mamei: *îmi puneai o mână pe umăr/ cu cealaltă prindeai un colț al rochiei/ și mă strângeai în brațe/ (întotdeauna când mă îmbrățișai/ mă înveleai cu rochia ta)* (p. 40); *acum aceste pământuri/ dorm nelucrate de nimeni/ și în ele vă odihniți voi* (p. 60); *Mama a murit!// iar copiilor mei/ răspicat le spun// Hristos a înviat!* (p. 19).

Ceea ce-i adună, pe mamă și fiu, împreună pare a fi boala și moartea ei. Dar nu-i așa, căci, dacă bine judec, și satul, și mama, și fiul se regăsesc, altfel, în cartea scrisă de el. În cartea în care cuvintele au venit singure să fie puse în text. Ca într-un fel de revelație. Poetică, nu divină. Așa cred că a luat ființă Universul Mama. Cartea. „*Viața ta este acum poezia mea*"

Poetic, textul lui Vasile G. Dâncu este asemănător cu întemeierea uni nou monoteism.

Poemul citat la începutul acestei cronici este, pentru cine dorește (pentru mine este), un fel de „geneză", de *axis mundi* a acestui nou monoteism, care nu trebuie să se muleze pe o structură teologică/ religioasă, ci pe una poetică/ poietică.

Poate că, la rigoare, orice monoteism trebuie să înceapă cu Universul Mama.

Viața ta este acum poezia mea.

■

Mircia Dumitrescu *Reqviem pentru un coleg* (1971)
lemn de tei, aluminiu, 80 x 44 x 44 cm

Poezia autoexilării în cuvânt

Adrian Ţion

Dorina Brândușa Landèn
Amurguri
Deva/Montreal, Ed. Călăuza și Ed. Destine literare, 2015

A trecut prin „țara de umbre", metaforă cuprinzătoare pentru ultimii ani ai totalitarismului românesc. A debutat în volum colectiv. Acesta era cursul practicat de regim ca să scape de hoarda scribilor, devenită de la un an la altul mai numeroasă. Motivația? „Nu putem sacrifica pădurile patriei pentru plăcerea unor narcisiști de a se vedea tipăriți, tovarăși!" S-a stabilit în Suedia în 1994, dar continuă să simtă și să scrie românește. E poetă și traducătoare, jurnalistă implicată în evenimente culturale. Numele ei e Dorina Brândușa Landèn și e des întâlnit în presa literară românească. O voce tot mai sonoră a diasporei românești, ca și Mariana Zavati Gardner.

Parcursul ideatic al poeziei sale este structural legat de biografia răsfrântă în imagini tranșante, ceea ce face ca discursul său să pară în egală măsură solemn și dur. O duritate ce se asociază cu invectiva. Cu toate acestea, tonul poeziei sale nu e satiric, ci grav, protestatar, revolut, întrucât anunță amurgul unei lumi. E poeta unor lumi crepusculare suprapuse: cea care a fost și cea care este. În volumul *Amurguri* (Editura Călăuza, Deva și Editura Destine literare, Montreal, 2015) Dorina Brândușa Landèn proiectează în imaginarul poetic frânturi din traversarea unor trăiri sub forma unor poeme-depoziție eșalonate pe ani: *Iunie 1963, Iunie 1972, Decembrie 1987, Noiembrie 1988*. Biografie prinsă în piuneze lirice pe marginea unui timp căzut în dizgrație. Din tăișul versului desprindem nesațul trăirii, alături de imagini lugubre ale societății românești umilite, înrobite: „Eram tânără străvezie/ cetățean cu drepturi depline/ într-o țară de umbre. (...) mă strecuram cu pași de pisică/ printre gratiile zilelor". Destăinurirea se organizează în jurul unui „amurg scrâșnitor" coborât amenințător peste „frumoasa țărână a patriei". Trece repede peste „podul îngust al copilăriei" pentru a da chip pustiirilor personificate de „cavalerul scrântit al dezastrului". Desfide „mintea organizată" și nu pregetă să vocifereze „împotriva conformismului". E o determinare ce ține de temperamentul mai degrabă convulsiv decât melancolic al poetei: „Viața mă izbește cu precizia glontelui (...) iată-mă cu nervii întinși de la o singurătate la alta (...) să continui solitară călătoria/ prin negativul existenței" (*Exilul*). Experiența exilului se insinuează mai întâi ca dedublare a personalității. Între *solar* și *hibernal* se interpune pustiul, dar se identifică lucid cu o „flacără aprinsă-n amurg". Exilul autoimpus nu-i aduce alinare și vede pretutindeni „tendința globală de autodistrugere". Receptarea spațialității lapone, cu reni ce „se târăsc prin zăpadă" și cu elani loviți de mașini pe șosele, se face în paralel cu instalarea frigului lăuntric potopitor. Ornamentele stilistice sunt intersectate de impulsivități verbale răscolitoare pentru cititor. Într-o scurtă privire spre „arta tradițională" constată că „toate piesele sunt sparte" și liberul arbitru instalat. Ba mai mult, consideră că face un compromis cu obiectivitatea aparatului fotografic, dând „imagini fiecărui eveniment". Desigur, un moft poetic expus dezinvolt.

În înveliș cerebral și abstract uneori, poeta dezvoltă o retorică a spaimei existențiale. Alienarea prin dezrădăcinare pune în evidență două căutări esențiale pentru orice autoexilat: căutarea integrării în noul mediu și a drumului de urmat. Dorina Brândușa Landèn, poetă fiind, le transferă în plan estetic, numindu-le direct *O retorică a cercului* și *Retorica drumului*. Ambele pun în oglinda intimă trecerea, dorința de situare în cerc, în sânul societății și direcția drumului de urmat. Ambele sunt descrise ca neputințe. Ambele evidențiază înstrăinarea individului între „oameni bolnavi și învinși", într-o „epocă bezmetică", întrezărind impasul. Dumurile nu mai duc nicăieri. A te așeza în cerc, a fi în lume și nu *outsider*, înseamnă să fii protejat în interiorul cercurilor lui Arhimede, invocate și de Geo Dumitrescu într-un minunat poem. Trimiterea la această *retorică a cercului* nu mi se pare întâmplătoare. E o geometrie spirituală transpusă în sintagme șocante. În mod ironic, iarna exterioară comunică ilar cu frigul lăuntric: „în mine crește o iarnă care mă înăbușă/ poate că nici nu ninge doar eu sunt obosită"... Carnavalul lumii, transpus într-un tablou baroc, viu, colorat, țintind grotescul în nuanțe străvezii, se compune din „magnați asudând de prostie", „păgubași și falimentari ghinioniști/ oameni cu ochi goi ca niște cuiburi", „în mijlocul mulțimii bine îmbrăcate și găunoase/ unde cei aleși se ocupă cu albirea conștiințelor" (*Poem neterminat*). „Memoria calculatorului" e ultima stație a comunicării într-o „lume falimentară" de pe „un continent decadent". Dezamăgirea („trăiesc într-o lume a decăderii) face loc altor constatări amare: „Aici nu e iubire/ nu-i bucurie/ doar un bine abstract/ în acest univers terminus/ e un manej de suflete" (*Numărătorul de vise*). Parcă prea direct spune poeta lucrurilor pe nume, dar o spune tensionat, stârnind frisoane reci pe șira spinării. Structura versurilor lungi și a poemelor întinse pe mai multe pagini subliniază un patos al rostirii ce-și găsește mereu echivalențe lingvistice pe măsură. ■

Festivalul-concurs internațional de poezie de la Sighetu Marmației

lucrările pot fi trimise până la 15 septembrie 2016

În perioada 27-29 septembrie 2016, Centrul Cultural Sighetu Marmației organizează ediția a XLII-a a Festivalului internațional de poezie și a XXXVII-a ediție a Serilor de Poezie „Nichita Stănescu" de la Deseşti. Manifestările din acest an sunt onorate de prezența unor scriitori din Elveția și Albania.

În cadrul Festivalului se vor acorda premii pentru următoarele concursuri de poezie: **Concursul pentru manuscrise** (Premiul constă în publicarea manuscrisului); **Concursul pentru volum de debut**; **Concursul pentru volum**; **Concursul pentru antologie de autor**; **Concursul pentru traducere**. Valoarea fiecărui premiu este de 625 lei impozabili.

Lucrările, în 3 exemplare (la volume, se iau în considerare cele publicate în perioada octombrie 2015-septembrie 2016) vor fi trimise pe adresa: Centrul Cultural Sighetu Marmației (tel./fax: 0262-311581, mobil: 0744766222), str. Iuliu Maniu nr. 31, jud. Maramureş, până la data de 15 septembrie 2016 (data poştei).

Juriul, alcătuit din personalităţi ale culturii româneşti,
va acorda un premiu pentru fiecare concurs.

„Lecții de viață”

Ion Buzași

Nicolae Neagu
Lecții de viață în Blajul natal
Târgu-Mureș, University –Press, 2016

Autorul acestei cărți, profesor de educație fizică (la Catedra de Științele Motricității din cadrul U.M.F. Târgu-Mureș) mărturisește că nu are veleități de scriitor și că a ezitat multă vreme între a scrie și a nu scrie această carte, carte de memorii și de iubire pentru Blajul natal. Și, vorba cronicarului, în cele din urmă, biruit-a gândul de a scrie și bine a făcut pentru că a reușit o carte a cărei caracteristică dominantă este sinceritatea, învăluită într-o duioșie nostalgică, așa cum îi stă bine oricărei cărți de aduceri aminte.

Ce înseamnă „lecții de viață” în aceste aduceri-aminte? Viața însăși ne oferă, la orice vârstă, asemenea „lecții”, pe care din păcate, de cele mai multe ori, nu ni le însușim. Copilăria, petrecută într-o casă pe Calea Clujului (blăjenii vechi spuneau acestei străzi Satu Blaj) i-a oferit lecția înțelegerii cu prietenii săi de naționalități diferite, tovarăși de joacă: unguri, sași, evrei. Jocurile copilăriei, prin confecționarea unor obiecte de joacă și concurs (arcuri, praștie, borcane cu carbid etc.), nu odată riscante i-au oferit o altă lecție de viață. Vacanțele școlare petrecute de obicei la Târnăveni, la unchiul Mircea, fratele mamei, și la bunica din partea mamei, când lua parte alături de gazde la muncile din gospodărie, i-au oferit o altă lecție de „viață”; așa cum participarea alături de tatăl său, chiar în perioade când asemenea „participări” nu erau văzute cu ochi buni de oficialitățile comuniste ale orașului care a fost, până în 1948, un „oraș vlădicesc”, la slujba de înviere a cărei semnificație n-o înțelegea în profunzimea ei teologică, dar care îl impresiona ca un uriaș spectacol, au sădit în sufletul său de copil fundamentul credinței religioase. „Isus în copilărie” – ne spune poetul Vasile Voiculescu în poezia cu acest titlu – rămâne temeiul credinței noastre.

Jocurile copilăriei – schiatul, patinajul, săniușul pe Hula Blajului (ca în pictura lui Grigore Metaxa, *Iarna pe Hulă*), mâncărurile tradiționale din copilărie, cu aromele lor neuitate, de care își amintește proustian, și pe care le numește cu vocabule pe care le crede regionalisme de circulație doar blăjeană, sau cuvinte aproape necunoscute azi, dar pe care are surpriza să le găsească în DEX (găgău, floaștăr, șoactar, haham etc.) dau și colorit lingvistic acestor amintiri.

Urmează cea de-a doua etapă a „lecțiilor de viață” pe care o reprezintă școala: de la școala primară (la Școala Generală nr. 1, astăzi Școala Generală „Toma Cocișiu”) și până la absolvirea liceului „Iacob Mureșianu”. Ca în majoritatea paginilor memorialistice despre Școlile Blajului, Nicolae Neagu scrie cu prețuire și recunoștință despre ele (urbe scolastică, cum a numit-o Nicolae Balotă, sau Orășelul Școlilor, cum i-a spus Ion Brad) și despre învățătorii și profesorii săi. M-am gândit din nou că aceste pagini confirmă spusele unui mare scriitor, Nichifor Crainic, despre școală și despre dascălii săi: „Nu pot suferi oamenii care își bat joc de școala unde au învățat. Ei au ceva din monștrii denaturați care râd de mamele al căror lapte l-au supt. Precum trenul nu ajunge la țintă decât pe drumul de fier, la orice profesiune intelectuală se ajunge prin școală”. Școala Generală unde a urmat clasele I-VIII a cunoscut în perioada interbelică un interesant experiment pedagogic, inițiat de învățătorul-pedagog Toma Cocișiu, confirmând vocația didactică a Blajului; iar liceul „Iacob Mureșianu” despre a cărui impresionantă arhitectură vorbește cu admirație, unul dintre cele mai frumoase licee din Transilvania, este numit atât de frumos „școala-catedrală” a Blajului, și, reiterând o atât de potrivită imagine complementară pentru Blaj – catedră-altar, semn că învățământul blăjean în care, după tradiție, profesorii erau aproape toți și preoți, și-a prelungit, cu toate dificultățile, această binefăcătoare și profund educativă corelație.

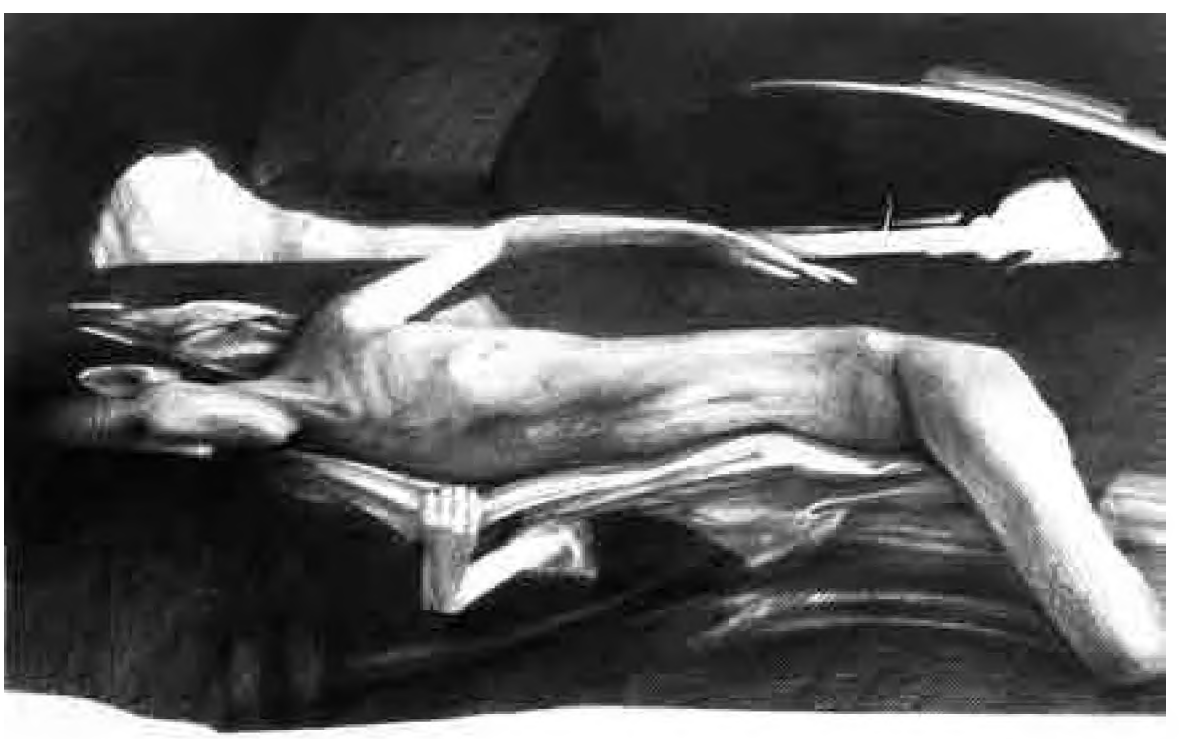

Mircia Dumitrescu
Spațiu (2005), desen colorat, 50 x 70 cm

Începutul carierei mele didactice la Blaj, în toamna anului 1965, coincide aproximativ cu începutul școlarității lui Nicolae Neagu, 1961, așa că am fost în relații de colegialitate sau de prietenie cu majoritatea dascălilor evocați. Și m-am bucurat să citesc opinii atât de frumoase despre truda didactică a profesorilor, de la prima învățătoare, doamna Elena Fuior, până la profesorii din ultima clasă a liceului „Iacob Mureșianu”. Se reține îndeosebi liniile de portret, mai bine conturate, ale profesorului Ioan Bernic, Ana Cheșu, Maria Mocanu, Ioan Banu, Petre Man, Eugen Dulăcioiu, și din școala gimnazială profesorul-preot greco-catolic Ioan Popa, care a devenit socrul său sau, cum spune autorul, al doilea părinte al său în dublu sens: ca tată socru și ca părinte spiritual în calitate de preot.

Am cunoscut bine generația acestor liceeni, căci eram contemporan cu ea, – e drept la un alt liceu – și am admirat dezinvoltura și spiritul de independență, frumusețea tinerească a idealurilor, exprimate mai deschis decât generația mea (anii de liceu 1955-1960), fără să depășească limitele bunei-cuviințe, o generație care era cucerită de muzica rock și Beatles, de cenaclul Flacăra al lui Păunescu, care, așa cum precizează și Nicolae Neagu, cu „fratele său siamez” Dan Râșniță, astăzi doctor în Franța, s-au gândit să înjghebeze o formație muzicală, având în repertoriu cântece care au șocat mentalitatea comunistă, iar membrii ei au intrat în vizorul Securității, o generație deschisă spre cultură, începuseră să fie tipărite profitând de deschiderea culturală de după 1965. Cu asemenea elevi am înființat un cenaclu literar „Timotei Cipariu”, care își ținea ședințele la Clubul Tineretului, unde au debutat, printre alții Ioan Petraș (care își adăugase pe atunci la nume și Arbore), coleg de bancă și prieten al lui Nicolae Neagu, astăzi poet și teolog apreciat, Ioan Roșa, Ioan Burs și Grigore Cocean, ultimii doi de la Liceul Industrial Forestier ș. a. O generație care și-a trăit frumos tinerețea, cu entuziasmul și visurile adolescenței, și care a înțeles că școala este (sau ar trebui să fie) mai ales o „lecție de viață”, iar Blajul Școlii Ardelene le-a oferit „această lecție”.

■

O carte cu viitor

Iuliu Pârvu

Alexandru Jurcan
Scorpionul și fecioara
Cluj-Napoca, Ed. Casa Cărții de Știință, 2015

Alexandru Jurcan este familiar cititorilor revistei *Tribuna*. De mai multă vreme, are rubrica sa de cinefil, *Colaționări*, cu informații la zi din lumea cinematografiei. Este cunoscut, de asemenea, prin prestația sa de pasionat animator în teatrul de amatori. Ca profesor de limba franceză în Huedin, a regizat spectacole susținute de elevii săi în cadrul festivalurilor francofoniei, bucurându-se de succese notabile în țară și străinătate. Cât de cunoscut este ca scriitor, nu ne dăm seama, pentru că în această postură cultivă în mai mare măsură discreția. Nu-i place să se afișeze cu lansări de carte, nu-i ahtiat după cronici, așteaptă să-l descopere publicul cititor pe cont propriu. Dacă bine am socotit, din 1997, când a debutat, a publicat până azi 17 cărți de literatură – poezie, roman, proză scurtă. Foarte probabil, în tiraje mici, cum e moda acum, mai mult pentru prieteni și cunoscuți, căci nu prea s-au văzut prin librării. Cu sfială trebuie să recunoaștem că nici nouă nu ne sunt cunoscute. Abia ultimele două, *Jojolica și jurnalul ascuns în cămară* (2013), respectiv *Scorpionul și fecioara* (Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2015), primite cu dedicație, ne-au pus în situația plăcută de-a ne întâlni cu proza sa scurtă.

Așa cum mărturisește autorul în „argumentul" cărții, *Jojolica...* are intenția să se constituie într-un fel de epilog al romanului său din 2006 *Cocoșul și cocoașa*. Înțelegem că personajul le-a plăcut foarte mult lui Petru Popescu, lui Ovidiu Pecican și lui Radu Ţuculescu. Este un personaj burlesc, fără îndoială, de aceea multora le poate plăcea. Nu știm cum evoluează în roman. Dar citindu-i *jurnalul*, după ce la început te prăpădești de râs, de la un timp simți că devine monoton, de prea multă trivialitate. Jojolica asta pare a fi din aceeași generație cu autorul, de aceea o cunoaște atât de bine. Vine de la țară, tot ca el. Emancipați, amândoi, în contact cu orașul. Dar câtă diferență între emanciparea prin cultură și cea prin mahala! Este și motivul pentru care am râs cât am râs, urmărindu-i *jurnalul,* dar de la o vreme am început să ne întristăm. Că-i o femeie frustă dumneaei, treacă-meargă, dar trivialitatea sa degradantă parcă sperie. Nu ne simțim cantonați în vetustul idilism semănătorist, însă celor care ne-am avut cât de cât cu satul românesc de altădată nu ne vine s-o recunoaștem ca de-a noastră, prea s-a pervertit.

Dar, vorba ceea, s-o lăsăm în plata Domnului pe Jojolica și să ne ocupăm de ultima carte a lui Alexandru Jurcan, *Scorpionul și fecioara*. O carte de proză scurtă, chiar ultrascurtă, scrisă așa cu metodă. În dedicația de pe foaia de titlu cu care ne-a onorat, autorul își caracterizează *povestirile* „proze scurte pentru zile lungi". Se poate înțelege din asta că menirea lor este să alunge plictisul celui care le citește. Poate fi o miză, dar în mod cert nu e singura, nici cea mai importantă.

Suntem bucuroși să descoperim în Alexandru Jurcan un scriitor modern nu atât prin tehnicile epice abordate, cât prin ritmul alert al narării și insolitul subiectelor alese. În circa 155 de pagini, își găsesc loc 73 de povestiri, bașca vreo 10 expresive ilustrații în creion semnate de Alexandru Bodea, fiecare cu pagina sa. Mai că nici nu se narează, mai mult se rezumă situații epice, provocându-i, astfel, imaginația celui care le urmărește să vină cu adausuri pentru întregirea lor. Evident că cititorului grăbit al zilelor noastre îi convine o asemenea manieră narativă.

Cum sugeram mai sus, Alexandru Jurcan nu scrie deloc la întâmplare, ci după o rețetă pe care o consideră de succes. Într-un text, *Spre ficțiune, înainte marș!*, exprimă o adevărată profesiune de credință în acest sens. Un fel de tratat de estetică a prozei de actualitate în format *pilulă*. Idei percutante, enunțuri exclamative: „Copile, fii atent și bagă-ți în cap sfaturile mele, n-are rost să descrii realitatea dezlânată. Trebuie să evadezi în ficțiune, să cosmetizezi realul, să-i dai un sens, să îl scoți din haosul primordial, plictisitor (...) Fii viril în ceea ce scrii, fără edulcorări. Realitatea e crudă, ficțiunea e diabolică. O să înțelegi mai târziu că orice cititor are o doză de perversitate și că orizontul său de așteptare e plin de fantasme nemărturisite (...) S-a dus vremea floricelelor din câmpii, acum se vrea sânge și sex..." Trasați dumneavoastră limita dintre estetică și ironie în aceste alegații, căci nouă ne vine greu. Cert este că după aceleași precepte acționează și autorul în *povestirile* sale. Aplică, deci, o rețetă care se vrea de succes, nu știm cât în glumă și cât în serios. Fantezie multă, desigur, situații insolite, împinse uneori către macabru, umor negru, personaje ciudate, dereglări umorale, obsesii sexuale, surprize devastatoare și altele câte se mai pot imagina de acest fel. O mostră, în acest sens, este oferită de povestirea ce dă și titlul volumului. Pe cât de scurtă, pe atât de densă: cadru narativ, personaje numai aparent obișnuite, dar, de fapt, insolite, reprezentând expresia pură a zodiilor în care s-au născut în viziunea astrologilor, erotism deviant, precipitare amoroasă, deznodământ macabru. Pe scurt: Luca, scorpion, se însoară cu Marta, fecioară, mai mult dintr-un imbold mecanic decât din dragoste, după ce fata pusese ochii pe el la o nuntă. Fiecare înțelege căsătoria în felul său, după comandamentele astrale sub care trăiesc. El, mai degrabă pervers decât viril, nu poate ieși din firea-i posesivă, plină de venin. Cum Marta nu-i acceptă propunerile de intimitate aberante, o închide într-o pivniță igrasioasă și adâncă. Abandonată, după câteva zile o găsește leșinată, cu un scorpion „acoperindu-i fața și gura." O imagine asemănătoare într-o fotografie moștenită de la un unchi îl obseda încă din copilărie, de aceea revenea foarte des la ea. Se poate glosa pe un asemenea subiect, din diverse unghiuri critice, după tipul de lectură întreprins ori capacitatea de interpretare a lectorului.

Nu toate povestirile se înscriu în acest registru. Unele abordează teme mai domestice, decupate, parcă, din realitatea diurnă. Dar cât de colorat este diurnul acesta, cu cât amar de fețe! Alexandru Jurcan are ochi buni la toate nuanțele lui și surprinde, chiar în banalități, un potențial de inedit. De obicei, finalurile aduc surpriza, prin răsturnări de situație neașteptate. Bunăoară, pe o temă curentă a zilelor noastre, singurătatea părinților de la țară cu copii plecați la oraș, brodează, în *Călătorie pe marginea zăpezii*, o secvență epică ce curge firesc până către sfârșit. Un Aurel vine să-și vadă mama și să-i aducă un câine, cum și-a dorit, ca să-și mai îndulcească singurătatea. Lelea Anuță, mama, îl primește, ca de obicei, cu multă bucurie, fără ca feciorul să reacționeze cum s-ar fi așteptat. Ba mai mult, află de la el cu surprindere că nora, Cornelia, nu o prea suportă, pentru că i-ar transmite nu știu ce energie negativă. Dar nu e numai asta. Și-ar dori să vândă terenul și casa. La întrebarea consternată a bietei bătrâne: „Și unde sfântu să stau, dacă io transmit... aia?", răspunsul feciorului vine fără ezitări, cât se poate de sincer: „Sunt acum aziluri moderne și dotate. Nu e o rușine." Nimic nefiresc, ar spune multă lume, este ceva în ordinea mentalității curente a copiilor de azi. Doar biata Anuță e o mamă expirată, cu sentimentalismele sale învechite. Să mergi în șopron și să te spânzuri pentru atâta? Chiar lucru de neînțeles.

Am supus atenției subiectele acestor două povestiri pentru că ne par a marca limitele teritoriului epic al autorului. Cel mai adesea, el e pornit spre ironie, ca orice scriitor cu apetență comică, dar câteodată are și accese de duioșie, fără a se folosi însă de accente melodramatice. Textele nu sunt ordonate după criterii tematice ori stilistice bine stabilite. Se succed, oarecum, aleatoriu. Abia parcurgând *Cuprinsul* volumului, am observat ordonarea lor alfabetică, după titlurile purtate, ceea ce pare neobișnuit, dacă nu cumva este un gest de frondă editorială. Altfel, titluri sugestive: *Baletul mușteloг; Ceața iubirilor arse; Colocviu cu vipere; Întâlnirile oarbe; Perdeaua de rubin; Petrecerea de divorț; Soare cu lacăt...* Așa cum, tematic, povestirile par să conviețuiască într-o simpatică devălmășie, și sub aspectul structurilor narative se întâmplă tot cam la fel. Oscilează între tiparul clasic, cu narațiunea obiectivată, și formula cu narator personaj, în diversele-i variante, inclusiv cea epistolară. Oricum, în toate, autorul se implică emoțional în raport cu personajele sale, de obicei la modul ironic, dar și cu înțelegere pentru păcatele semenilor. Își asumă, cel mai adesea, condiția de regizor, mai rar cea de actor, da aceea gândește organic scenariul epic. Decorul, după caz, e conceput în termenii picturii impresioniste sau ai celei suprarealiste; gesturile personajelor sunt bine studiate, cum, de altfel, toată mișcarea scenică ori filmică; schimbul de replici e destul de teatral; limbajul personajelor, când tern, când colorat, după condiția lor intelectuală. Și scriitura este adecvată scenariilor epice. Enunțuri succinte, în stil cinematografic, uneori eliptice; stil indirect liber; frecvente exclamații ori interogații retorice, ca pentru a trăda atitudinea auctorială; epitete eclatante, pentru caracterizări definitive; alteori formulări aluzive, pentru insinuarea ironiei.

Una peste alta, volumul de povestiri *Scorpionul și fecioara* al lui Alexandru Jurcan este o carte de ținut minte. S-ar putea să ajungă un prototip pentru proza viitorului în format de pilulă. Gustată de omul nou dispus a se hrăni mai mult sintetic decât natural, cu nostalgia, totuși, a rădăcinilor pierdute.

■

Amintindu-ne de lumea *Ghepardului*

Vistian Goia

Giuseppe Tomasi di Lampedusa
Sirena și alte povestiri
București, Humanitas Fiction, 2016
Traducere de Gabriela Lungu

Cititorii vârstnici de literatură își amintesc, cu drag, de anul 1964, când a fost tipărit romanul *Ghepardul,* la Editura pentru Literatură Universală, în traducerea lui Tașcu Gheorghiu și cu un „Cuvânt înainte" al poetului A. E. Baconsky. *Il Gatopardo* apăruse în 1958, dar traducătorul român s-a folosit de ediția italiană din 1962 (Felltrineli, Milano).

Amintim cititorilor mai tineri că scriitorul murise cu un an înainte de tipărirea cărții, el fiind atunci un autor necunoscut. Cu privire la originalitatea romanului se poate întocmi un dosar întreg. A fost considerat, la vremea aceea, „unul din marile romane ale secolului" (Aragon), alții l-au numit un „poem fastuos" al destinului nobiliar, un „roman istoric", „elegie meditativă" etc. Au scris sau au vorbit despre *Ghepardul* Eugenio Montale, Marguerite Yourcenar, Mario Vargas Llosa ș.a. Dar, ceea ce a ridicat la cote maxime calitățile capodoperei a fost ecranizarea ei în 1963, în regia lui Luchino Visconti, susținut de actorii de reală popularitate: Burt Lancaster, Alain Delon și Claudia Cardinale.

Iată că acum este publicată opera „secundă" a prozatorului: *Amintiri din copilărie* și trei povestiri: *Bucuria și legea, Sirena* și *Pisoiașii orbi.*

Sincer, am ezitat să citesc imediat scrierile amintite din simplul motiv că aveam un sentiment de stimă pentru scriitor și de admirație pentru romanul său, fiindu-mi teamă că trebuie să mi le schimb în urma citirii unor povestiri de „scurtă respirație". Într-adevăr, capodopera prozatorului este romanul, deși Edmund Wilson califică *Sirena* cu același termen!

Desigur, e o distanță apreciabilă între timpul timpul îndepărtat al lecturii romanului și cel al povestirilor, asemănător cumva cu distanța dintre tinerețea și maturitatea cititorului onest.

Exprimându-mă francamente, eu consider povestirile autorului „minore", pentru că nu se ridică la valoarea romanului. E adevărat, ele cuprind câteva elemente caracteristice universului sicilian atât de magistral cuprins în roman și absorbit în narațiune. Însă, când ne referim la povestiri, termenul potrivit este cel de „spațiu", pentru că autorul prezintă, cu predilecție, societatea siciliană dintr-un anumit loc, pe care l-a cunoscut în copilărie, cu toate elementele lui particulare: case, palate, părinți, bunici, dascăli etc. Așadar „narațiunea" se sprijină pe „adevăruri" și nu pe motive inventate, imaginate. Pe când, în roman, așa cum s-a afirmat, primează viziunea subiectivă în defavoarea adevărului. Dacă scriitorul se limita numai la povestirile amintite (fără să compună romanul) el rămânea un autor al mediului provincial și atâta tot.

Cum despre roman s-au scris atâtea lucruri frumoase și adevărate, ne vom limita, dintre povestiri, numai la *Amintiri din copilărie* și la *Sirena.* Sigur, ele sunt interesante prin pitorescul descrierilor și al obiceiurilor lumii nobiliare din veacul al XIX-lea până în 1914. Copilul din *Amintiri* reține ceea ce l-a impresionat din cele văzute: porțile împodobite ale palatelor, mulțimea camerelor, decorațiile lor, saloanele (verde, galben etc), dormitorul mamei, labirintul încăperilor, destinul caselor, stilul de confort, cordonul roșu al clopotului ș.a.m.d.

„Casa" preferată de copil era palatul cu 300 de camere de la Santa Margherita, de ea se leagă cele mai multe amintiri. Călătoriile de la un palat la altul aveau farmecul de neuitat al copilului. Valeții și bucătarii plecau cu o zi înainte, tânărul cu toți ai casei se sculau la ora trei dimineața, copilul fiind obligat să înghită uleiul de ricin pentru eventualele dureri ale burții.

Călătoria pe vremea copilăriei scriitorului e descrisă cu amănunte de tot hazul pentru cititorul de astăzi. Trenurile nu aveau nici „coridor", nici „toaletă", iar pentru copil era luată „olița de noapte", din porțelan maro, care era golită pe fereastră înainte de sosirea la destinație! Controlorul călătoriei era agățat de exteriorul vagonului, intrând la pasageri cu „chipiul lui galonat" și cu „mănușa neagră". În gări, călătorii nu găseau vreo răcoritoare, iar termosurile lipseau cu desăvârșire. Trenul străbătea un peisaj pustiu, stâncos, cu soare arzător, iar când traversa râul Belice, adevărat „fluviu" pentru Sicilia, călătorii se mirau că „avea până și apă în albia lui"! Carabinierii, care asigurau paza călătorilor, erau hrăniți cu bucate trimise din timp și obișnuiau să bea vinul cald de aproape 40 de grade!

Ajungând la Santa Margherita, copilul este impresionat de persoanele întâlnite: boiernași de țară inculți, bastarzi, ființe feminine cu manifestări de nebune, învățători cu „barbă ca a lui Moise" ș.a. Tot atât de curioase erau moravurile: femeile (soții, fiice, surori) erau oprite de a face vizite, pentru că soții, tații și frații lor nu le considerau „prezentabile". Hrana predilectă era fie macaroane „di zito alla siciliana", fie macaroane „a la Talleyrand", după oaspeții populari ori nobiliari. Sigur *Amintirile* conțin destule elemente locale care sunt prezente și în roman.

Dintre celelalte povestiri (*Bucuria și legea, Pisoiașii orbi* și *Sirena*) ne vom opri la *Sirena*, pentru că ea este o narațiune creativă a scriitorului, celelalte au fost concepute în manieră memorialistică.

Scrisă în 1938, în plină „criză de mizantropie" a unuia din cele două personaje, cum recunoaște prozatorul, narațiunea mi-a amintit spontan de *Lostrița* lui V. Voiculescu. Însă cele două povestiri se deosebesc mult, deși ambele se bazează pe același motiv: pasiunea erotică pentru ciudata ființă jumătate viețuitoare acvatică, jumătate ființă umană, pendulând între cele două medii diferite, ademenitoare, fără a putea fi contopite. Aliman, eroul din povestirea românului sfârșește tragic în apele învolburate ale Bistriței, conform mentalității populare, după care abaterea ființei pământene de la preceptele arhaice (creștine sau de altă natură) se pedepsește în mod tragic. În povestirea italianului, senatorul Ciura, celălalt personaj, cade inexplicabil de pe coverta unei corăbii care naviga spre Napoli, fără să-i fie găsit corpul în apele mării.

Deosebirile între cele două povestiri sunt tranșante, deși ambele sunt axate pe motivul fantastic amintit. Dar *Lostrița*, care i-a sucit mintea lui Aliman, este „judecată" în concordanță cu preceptele lumii sătești, bazate pe credințe și superstiții care nu se supun rațiunii obișnuite, explicabile, ci pe inducții aproximative, unde „misterul" unor ființe neobișnuite se cere să fie intuit, dar nu și explicat.

Comparativ, narațiunea cu titlul *Sirena* ni se pare mai atractivă, mai profundă ca scriitură și mai motivată artistic. *Lostrița* e construită în spiritul epopeilor populare, unde pe primul plan sunt faptele și personajele cu caracter supranatural. Pe când Sirena, ca personaj miraculos al mării, are în conduita ei un caracter ambivalent, văzut și descris prin lungi explicații și motivări mitologice. Ea era, în imaginația frenetică a senatorului Rosario La Ciura (un vestit și recunoscut specialist în limba și filosofia grecilor antici) deopotrivă un animal acvatic și, în același timp, o „Nemuritoare", în postura ei de fiică a Calliopei (muza poeziei epice).

Sirena nu este o povestire clasică, ci modernă, imaginată drept o confesiune a unui savant, fost universitar la Torino, care, ajuns în postura pensionarului, simte nevoia să-și mărturisească peripețiile vieții, pasiunea elenistului împătimit. Deși celibatar, a dus o viață bogată și deosebită de a tânărului Corbera, care-l ascultă vrăjit de mintea și cultura lui. Câteodată confesiunile senatorului capătă forma unor eseuri despre viață, iubire și moarte, raportate mereu la enigmele lumii antice grecești. Altele relativ la conduita enigmatică a Sirenei, ființă „nemuritoare", cu manifestări neobișnuite, chiar sălbatice prin felul cum mânca pește viu, cum trecea, „în timpul adolescenței ei milenare", de la un amant la altul (greci, sicilieni, arabi, ciprioți) ș.a.m.d. Sirena din imaginația personajului simbolizează un ideal greu sau care nu poate fi atins niciodată.

Scriitorul și-a dovedit capacitatea inventivă, puterea de anticipație, prin modul original cum a construit momentele principale ale povestirii. Chiar propoziția cu care se deschide narațiunea: „Către sfârșitul toamnei anului 1938 mă aflam în plină criză de mizantropie", provocată de modul cum tânărul povestitor este părăsit de „iubițica nr.1" și de cea cu „numărul 2", lăsându-l cu „fundul între două luntre!" Tocmai în momentul când tânărul era copleșit de mizantropie, el îl întâlnește pe profesorul Rosario La Ciura, predispus să-i dezvăluie secvențe din viața lui tumultuoasă de fost universitar și senator, obsedat de misterele lumii grecești. Ascultându-l ca un fidel „discipol" pe „mentorul" său, Corbera are revelația unei nebănuite existențe, marcată de aventura acestuia cu Sirena. Misterioasa ființă l-a influențat pe omul Rosario La Ciura pentru întreaga lui viață, dăruindu-i clipe de iubire neasemuite cu cele terestre, pe care le trăise tânărul până atunci. Corbera descoperea astfel existența unui ideal și a unei lumi inaccesibile ființelor comune. Asemenea „trăiri" nu sunt posibile decât oamenilor superiori, predispuși unor reverii care-i transpun într-o lume neobișnuită, fantastică. Oare, putem afla aici o explicație pentru sfârșitul surprinzător al existenței omului și intelectualului pasionat de enigmele lumii grecești?! Posibil.

■

Nicolae Sârbu

Violare de domiciliu

Încă de la ușă nu-i greu să descopăr
Semne alarmante că am fost,
Ce surpriză, în absență vizitat.
Și mă simt aproape violat.
Tremurul mâinii pe clanță
În vibrație de-un puternic miros
De parfum cu ceva foliculină.
Oare EA să fie,
În sfârșit, zeița vie?

Mă pregăteam s-o găsesc
La birou cu teancul de hârtie
în față, gata să-mi scrie
Ceea ce de-o viață nu pot.
S-o văd doar într-un furou
Transparent și scurtuț prin casă,
Ca într-un visat tablou vivant
Cu paradisuri la domiciliu.
Chiar să aibă dumneaei
Așa cum golănește se spune
Picioare ce se întind până în gât?

Când dincolo de prag mă așteaptă
O mare dezamăgire mare,
O tristă enigmă
La fel de încuietoare.

Și totuși, negreșit în absență
Vizibil aici a fost cineva,
Universul mi-a fost violat.
Până la brâu prins-au a-mi crește
Îndoieli mai mult sau mai puțin dalbe,
Aici, în cercul de cretă și ciment
Unde se bănuia că-l aștept pe Godot.

Niște bani dispăruți de la locul știut.
Poate să fie și vreo muză hoață?
După ce-ți răpește sufletul în joacă
Să-și murdărească acum și aici
Cu bani mâna ei îngerească?

Ca pe un prostovan mă privesc
Polițiștii din vecini chemați
De urgență să ia amprente
Și stupoare: niciun semn,
Nicio urmă de muză!
Sunt gata să-i întreb dacă
Au mai văzut vreodată
Asemenea amprente specifice.
Simt că și pereții, drăguții mei prieteni,
Cumplit
Mă compătimesc că iată
N-am parte nici măcar
De-o muză cleptomană.
Doar una care cândva demult
Îmi luase numele,
Perseverent și subtil
Venise după dobândă.

Perplex eu rămânând o dată în plus
Aproape violat de-o falsă muză.
Ce mai violare de domiciliu și de suflet,
În cercul meu de cretă și ciment,
Unde continui să-l aștept pe Godot.

Obișnuitul eșec

Mă pregăteam meticulos
să sugrum în absență
în somn cutra de poezie.

Tu nu exiști, cu scârbă
abia catadicsea să-mi spună
din golul vârtej al sângerării
lehuză ce mă refuză.

Când deodată în adâncul
farfuriei goale buzele tale
fâlfâiau încifrat a butaforie
Și mă deturnară pe verso,
Nevăzuto, Perverso,
cum fără ploaie, fără vânt,
crengile copacului de pleacă
spre zero absolut și peste toate
pun capacul stricto senso.

Capacul etanș peste apa multă
din sângele în fierbere
cum poetul parcă universitar
și universal, pardon,
mi-ar da fatal în cap,
m-ar pocni în creștet
pe verso, nebuno, perverso,
parcă ai fi însăși singurătatea
mea costelivă, lihnită
să se îngrașe cu colivă.

Parcă m-ai pocni pe verso
spre zero absolut, perverso,
cu ale mele iluzii pierdute
pline de sânge universitar
din cartea poeziei universale
uitată la soare și
prin urmare ștearsă
și sufocant mirositoare.

Peștera de la etaj

Încă nu-i stabilit cu precizie
la ce etaj al subteranei
s-ar găsi enigmatică
peștera lui Platon.
Unde poeziei poți să-i faci
o binecuvântată incizie
Dar cunosc în blocul meu
un loc marcat cu-o lumânare
pâlpâind ca în căsuța
cea veche din Ohaba.
O lumânare timidă și parcă
hrănită din craniile înțelepților.
O flacără fugace dintr-o
gură înaltă a corului de cranii.
Și din când în când
un murmur ce se face
vaiet sau vuiet
la etajul trei al blocului meu
unde ar vrea să scoată capul
la vedere vuietul cel vechi
și nou din peștera lui Platon.
Și lumânarea pâlpâind timid
alarmant, semn sigur
de scurt-circuit în craniul meu
fugit dintre craniile înțelepților.
Când însumi dau să ies
cu spatele din lumânare
din vaietul și vuietul
peșterii de la etaj.

Suavul plâns al unei punți

Poate fi Ea aburul acela
cu gheare ce-mi zgârie rugăciunea?
Dizolvant suavul plâns
al unei părelnice punți
peste hăul dintre nunți,
hi, hi, hi și ha, ha, ha,
când bețivii petrec sub balcon,
puzderie de răni îmi bandajează
visul cu îngerul de mână.
Mă șterg la ochi și tu nici vorbă
să pășești pe puntea care nu-i
decât un joc ciudat acesta
cu puntea dintre noi, în care
câștigătorul chiar acum primește
dreptul suprem să dispară.
Cu suavul plâns al punții în mână.

Cu dar la nașul neastâmpăr

Pe ușă se poate citi ades mesajul
„plecat cu dar la nașul
neastâmpăr, poate
fără întoarcere".

Și tot așa hălăduim, hălăduim,
un fel de beduini în transă
pe nisipurile mișcătoare,
toate intrând cu spor
benevol în țeava puștii
unui mercenar performant.

Obsesiv ca-într-o perpetuă orbire
plecăm și iar plecăm de-acasă
și cheia rămâne vecinilor
să ude florile facerii noastre.
Să ude limba română pe care
în floare-o pitim de hoți
și sperjuri într-un colț obscur
al casei când noi hălăduim.

Din colțul celălalt colorat
te batjocorește papagalul:
Pe unde tot hălădui, călătorule,
o, tu mult căutătorule?
Într-o zi vei fi acuzat
de pedofilie, după felul
cum mângâi cuvintele pubere.

Dar vecinii se iau cu treaba,
se îmbată cu viața
și uită mereu formula
ape vii de udat
florile de limbă română.
Pe care în colțul obscur
o sfâșie cu sete papagalul,
când tocmai deschidem ușa
strigând în prag Ok din toate
cele șapte chei zornăitoare
ale împărăției de clei.

Unde pipăi pervers cuvintele pubere.

(Din volumul în pregătire
Muza nu urcă la etajul trei)

■

Mircea Ştefan

Mircia Dumitrescu

Priveghi (2000), bronz

Autor al mai multor volume de versuri (*Tablouri*, 1995; *Cina*, 2004; *Carate de septembrie*, 2004; *Alte poeme pentru mai târziu*, 2004; *Un alt septembre*, 2006; *Ortografiile Nordului*, 2007; *Poeme de luni*, 2007; *Alungat din singurătate*, 2009; *Poeme mici pentru oameni mari*, 2010; *Poemele dintre cuvinte*, 2012; *Poeme pentru Maria*, 2012; *Dimineţile căprioarelor*, 2012; *Armurierul cuvintelor*, 2013; *Prefix* 101, 2014), poetul Mircea Ştefan trăieşte de câţiva ani în Statele Unite, participând la viaţa culturală a românilor stabiliţi acolo.

O zi deplină

cu ultimele raze de lumină
noi păcătoşi ai umbrei am glumit
ni s-a promis o zi deplină
de la amiază către asfinţit

spălătorese se întorc acasă
în coşul de pe cap abia ducând
o frunză-ngălbenită când se lasă
pe braţe de-nnoptări în zbor sub vânt

au înflorit în ramuri de mătase
crengi de magnolie:
lângă casă
după un pui de brad plânge un sfânt

calea înţelepciunii - vis de aer
o boltă violentă care sunt

Pe drumul spinos al Damascului

când vine seara noaptea lăcrimează
şi calea o aleg doar iezii mei
viteze căprioare îmi veghează
grădina numai trei doar trei

vin sentimentele confuze iară
cum somnul unui zeu de schimb
în liniştea profundă se schiază

cristalele Swarovski ard prin fum

pe drumul spre Damasc sunt numai spini
noi vom călca pe ei
pe scoici
aici numai aici
şi doar acum
Cum am pornit
cum am pornit să despicăm cuvinte
cu muchia de spadă din sublim
acelaşi vid apasă şi ne spală
frumosul din frumos ales şi plin

o! nefiinţă naşte-mă alături
din seară să aud ecouri vin
sunt generaţii după generaţii
Socrate ţine munţii în declin

să ard cu tine vreau în primăvară
mireasa mea felină
coif rotit

prin firele de iarbă
orizontul
departe o lumină l-a strivit
Prin umbra unui cântec
vom cântări secunda
cu umbra ce se lasă
şi ca ofrandă cântul ţi-l vom da

gracilă căprioară
dintr-un amurg
crăiasă
noi liniştea din calea ta vom bea

Dincolo de dorinţă

dincolo de dorinţă doar pură vanitate
mi-e frică de-anotimpuri printre ploi

ne spui că nu există căi înalte
şi nu-i cetatea plină de corturi şi bufoni

acum te voi lua cu propria voinţă
te voi păstra lumină spălată printre nori

prin iarbă-ţi caut
gleznele zdrelite
umbre foşgăitoare de cristale mov

presimt apropierea mării de amurguri
tu vii o ceaţă iute
mirosul de migdale
te dă de gol iubire prea uşor

Vid creator

miroase pădurea a muguri şi miere
vid creator e calea dorinţei de putere
eu nu cunosc un câine mai credincios pe drum
şi mai departe Domnul
e cerbul ce înfruntă
prin frunzele de vişin cu vântul

primul dor
E cerul nimănui nemişcat în durere

e cerul nimănui nemişcat în durere
pământul este seară pierdută prin hai-hui
devălmăşie vană iubiri sumeriene
şi totul se confundă cu versul meu sâlhui

văzduh mirare blândă
alături lângă moară
când roata se învârte
cu ritm pierdut în moarte
în ţara nimănui

dar azi acolo-n munte
pământ şi cer
cu norii fraţi pistrui

Vânători şi pescari

blondă şi verde revine primăvara
retranslatând pe umeri goi
cereasca vânătoare
sub cascade
unde

un zumzet fin se lasă peste case
peste pădure peste deal şi crâng
noi peşti am prins
Pătruţ
la podul de pe vale
ne deplasam cu apa lângă ei
ori lacrimi
nici nu mai ştiu ce se ducea la vale
apusul
seara
cerul de spuză şi scântei

iar sus pe deal prin norii cereşti în depărtare
ni se-arăta mai mare ca un sfânt
o urmă doar furată dela soare

■

parodia la tribuna

Mircea Ştefan

Cum am pornit

cum am pornit spre Statele Unite,
acum câţiva ani, era într-o luni,
mi-au şi ieşit poeme din cuvinte,
frumoase şi alese, oameni buni

o! muză ce m-ai neglijat în ţară,
şi seara doar ca un ecou veneai,
aici în SUA viaţă culturală
mi-ai hărăzit, şi-un alt nivel de trai

să stau cu tine de acuma vreau,
armurier cuvintelor să devin,
că văd că au

multe prefix străin
şi numai eu ştiu
să le-nţeleg deplin!

Lucian Perţa

Bistritz Tour 2016

Ștefan Manasia

Cel care scrie rîndurile de față experimentează o stare asemenea sevrajului, după trei zile de festival și la două de cînd expediția bistrițeană s-a încheiat: mutenie (deși abia a așteptat întoarcerea la Cluj ca să vă povestească), nostalgie (pentru microclimatul ce funcționează acolo – pare-se – nu doar în perioada de sărbătoare), o teribilă oboseală acumulată în oase și articulații (după orele de șezut pe scaun, discuții, expoziții, promenadă).

S-a întîmplat să fiu invitat la a opta ediție a Festivalului Internațional de Poezie și Muzică de Cameră „Poezia e la Bistrița" / 14-17 iulie 2016. Asta după ce participasem la alte trei ediții. Cel mai recent, în 2013. Așadar, cunoșteam profilul și anvergura manifestării care privilegiază poezia (cea mai persecutată dintre arte, expusă umilinței și *dizidenței* și din 1990 încoace) fără a neglija nici suratele: muzica, fotografia, teatrul, proza. Mă consideram printre prietenii grupului bistrițean, pe deplin familiarizat cu trucurile și atuurile sale.

Cu toate acestea „oferta" din 2016 m-a uluit. M-a bucurat și m-a sedus mai mult decît precedentele. Ajuns la a opta ediție, festivalul bistrițean își celebrează și etalează maturitatea sub directoratul domnului Gavril Ţărmure. Publicul a fost regalat cu experiențe artistice memorabile: practic, am picat de oboseală și am regretat că a trebuit să sar peste două (!) evenimente organizate unul dimineața și altul după-amiaza – deși mi-aș fi dorit enorm să le „bifez". Au reușit să elimine timpii morți și clipele de lîncezeală, să improvizeze și să șarjeze fără cusur – moderatorii: Radu Vancu, Claudiu Komartin, Marin Mălaicu-Hondrari și Dan Coman (ultimii doi fiind și „responsabilii de proiect").

Impresia mea, la final, este că toți cei implicați în crearea, susținerea și promovarea FIPMC s-au coordonat – am mai văzut asta la TIFF – ca o echipă de neurochirurgi. De la selecția muzicienilor, poeților, performerilor la grafica materialelor promoționale (semne de carte, caiet-program, trailer, fotografii & filme din timpul Festivalului, urcate imediat pe facebook etc., etc.) semnată de artistul vizual Ana Toma; de la intercalarea celor două vernisaje dublate de lansări de carte (albumul *Sticle pentru minte, inimă și literatură* + vernisajul fotografiilor realizate de Mihai A. Barbu și Ion Barbu și vernisajul *Arta fricii și alte arte* cu desene realizate de Aurel Vald pentru volumul *Arta fricii* de Ioan Es. Pop) la intervențiile *always smart* ale moderatorilor; de la lansarea proiectului *Poetic Skin* al Karinei Wechter Ciuruș la intercalarea momentelor de „teatru" regizate de Camelia Toma.

Practic întreg orașul (cu Sinagoga, galerii, Biserica Evanghelică, terase, cafenele) a fost colonizat de comunitatea festivalului – care atrage spectatori și jurnaliști, an de an, din toate zonele țării.

Dincolo de evenimentele culturale propriu-zise, îți rămîn întîlnirile – minunate pentru că fortuite – cu artiști, scriitori, editori, oameni care împărtășesc același entuziasm, aceeași convingere că poezia e necesară ca orice neurostimulent, balsam al inimii, filtru al dumnezeirii.

Nu plusez: cum altfel să scriu după seara de jazz (+ poezie + experiență sacră) propusă de Duo Mikutz, adică de muzicienii israelieni Daniel Zamir (saxofon și voce) și Nitzan Bar (chitară)? Cum să scriu după ce l-am auzit pe belgianul Andy Fierens, printre cei mai ironici, strălucitori și macabri predicatori ai poeziei-*slam*? Sau după ce am ascultat și citit poemele din *Arta fricii* de Ioan Es. Pop (unele dintre cele mai puternice texte scrise *ever* de autorul *Ieudului fără ieșire*)? Sau după lectura torturantă – investigînd fără menajamente europenismul și capcanele lumii contemporane – a Lidijei Dimkovska? Sau, cum aș putea scrie, la reîntîlnirea cu baladele nebunești, cu feeriile dezaxate ale irlandezului Matthew Sweeney și ale „celtului" autohhton, Ion Mureșan? Sau după ce am ascultat poemele Nadjei Küchenmeister, versuri care eliberează – cu pasiunea unui arheolog – lucrurile și cuvintele de sub straturile de praf ale istoriei? Și după tulburătoarea experiență de jazz-poetry recontextualizată de Virgil Mihaiu? Sau după lectura electrică a thoreau-ristului Alex Văsieș? Și după poemele narcotice scandate de Andrei Doboș sau Teodor Dună?

Am fost la Bistrița, un oraș care își afirmă – tot mai puternic – identitatea culturală (dincolo de toate protezele din mere și struți plastifiați). Am discutat cu oameni faini, am ascultat/ văzut operele lor minunate. Am ținut în mîini, printre primii, ediția a doua a volumului-cult *Poemul care nu poate fi înțeles*.

Și îmi pare rău că nu-i pot pomeni pe toți – eroii și martorii acestui entuziast festival – în, fatalmente, scurtissimul, incompletul meu raport.

19 iulie 2016

■

În plină vară poesia și muzica se întâlnesc la Bistrița

Virgil Mihaiu

În miez de vară, la Bistrița a avut loc cea de-a 8-a ediție a *Festivalului de poesie și muzică de cameră*. Dincolo de siglele de pe afiș (anunțând ca principale entități patronatoare Centrul Județean pentru Cultură și Artă Bistrița-Năsăud, Primăria Bistrița și Societatea de Concerte Bistrița), la fața locului ni s'a confirmat ceea ce se știe de mult: anumiți oameni sfințesc locul. În cazul de față, numele și funcțiile personajelor-cheie sunt Gavril Ţărmure – directorul festivalului, Dan Coman și Marin Mălaicu-Hondrari – responsabili de proiect (și moderatori). Lor li s'au alăturat, competent, moderatorii Radu Vancu și Claudiu Komartin, consultanții Anca Simonca, Antigona-Silvia Rogozea și Camelia Toma, precum și juna & talentata artistă vizuală Ana Toma. Mărturisesc că abundența și diversitatea acțiunilor înscrise în program m'au bulversat. Drept urmare, singura soluție pentru consemnarea celor întâmplate mi se pare parcurgerea desfășurătorului, adăugându-i mici inserturi subiective.

Spațiul de referință al festivalului s'a situat în Centrul Multicultural *Sinagoga* Bistrița – o remarcabilă „ctitorie" căreia Gavril Ţărmure, susținut de soția sa, Mihaela, i-a dedicat o bună parte a vieții. În deschidere avu loc vernisajul expoziției de fotografii dedicate scriitorilor, sub semnătura înzestratului artist al imaginii Gigi Puica, urmat de lansarea proiectului *Poetic Skin* de Karina Wechter Ciuruș și de acordarea premiului *Librarul anului* scriitorului Virgil Rațiu, de la Casa Cărții *Nicolae Steinhardt* din Bistrița. În primul recital poetic au citit din propriile creații Lidija Dimkovska, Andrei Doboș, Hila Lahav, Răzvan Ţupa, Emilian Galaicu-Păun, Alina Purcaru și subsemnatul. Texte incitante, dintre care mi-au mers la inimă (și la ureche) cele cu sonorități arhaic-slavone ale limbii macedonene rostite de Dimkovska, rezonanțele străvechi ale limbii ivrit în pronunția Hilei, propensiunea pentru spectacol a lui Ţupa, modulările textuale rafinate, îmbinând candoarea cu incisivitatea, ale lui EG-P, lirismul genuin al literatoarei bucureștene Alina Purcaru. Spațiul poesiei fu intersectat de cel al muzicii cu tentă preclasică, în interpretarea *Cvartetului Baroc Mediteranean*, alcătuit din israeliencele Drora Bruck / flaut drept, Marina Minkin / clavecin și pian, și din italienii Alessandro Andriani / violoncel baroc & Giorgio Mateolli / flaut drept.

În continuare, la Biserica Evanghelică din centrul Bistriței, emblematic monument de arhitectură gotică, s'a desfășurat un concert simfonic (pe drept) extraordinar, susținut de Noua Orchestră Transilvană (altă performanță organizatorică a lui Ţărmure) și de prestigioasa Filarmonică de Stat *Transilvania* din Cluj. Protagoniștii fac parte din formidabilele promoții de muzicieni români afirmate pe plan mondial în ultimul sfert de secol: dirijorul Vlad Vizireanu (cu rădăcini dobrogene, stabilit în USA), violonistul Stefan Horvath (originar din Satu Mare, rezident în Elveția) și violoncelistul Răzvan Suma (clujean, cu strânse legături familiale argentiniene, dar – din fericire – foarte activ în patria sa, nu doar ca instrumentist, ci și ca director al Orchestrelor și Corurilor Radio România). Programul a cuprins *Dublul concert pentru vioară, violoncel și orchestră* de Brahms și Simfonia a patra *Italiana* de Felix Mendelssohn Bartholdy.

A doua zi de festival a debutat cu un atractiv Dialog cu poeții americani Ward Tietz, Leonard Schwartz și Tara Skurtu, subtil moderat de Radu Vancu și tradus cu șarm și profesionalism de către Florin Bican. De remarcat ambianța cosmopolită oferită de cafeneaua-amfitrion *Plan B*, cu a sa terasă arhiplină, unde literații și cititorii se simt stimulați la un dialog sincer, constructiv și... plin de humor. Iar când cel ce intervine din public e însuși

Plan B Club Café. Dialog cu poeții americani

poetul Ion Mureșan, spectaculozitatea dialogurilor e garantată.

Festinul intelectual-artistic a continuat la Galeria *Arcade 24*, sub egida Filialei Bistrița a Uniunii Artiștilor Plastici, girată de maestrul Marcel Lupșe. Protagonistul reuniuni fu briantul om de spirit, plastician și protector al artelor în mirifica Vale a Jiului, Ion Barbu, autor al expoziției *Haute couture / Haute culture*, precum și al cărții-album *Sticle pentru minte, inimă și literatură* (o antologie sui-generis de poesie olografă românească „pusă în capodoperă" de Mihai A. Barbu și Ion Barbu / editura Charmides, 2016). Punctul culminant al reuniunii l-a constituit poemul selectat din opera lui Nichita Stănescu și recitat, cu sobrietate, acuratețe și frumos timbru baritonal de către Gavril Țărmure: „Orice om prost este o gratie. / O, tu abundență de colivii! / Inimă tu, felină pramatie / pândind peste tot colibri. // Ce noroc, păsările cântătoare / stau la locul lor agățate în cui, / Ce noroc, fiecare / are pasărea lui. // Fiecare om prost e o gratie groasă / pentru stelele căzătoare / astfel se face că ele se lasă / numai când sună ora de culcare. // Atunci cerul rămâne neprivit / și fiecare stea de capul ei, – / iar cine nu a adormit / are dreptul la o pasăre cântătoare, / la două, la trei..." (*Zicere*, din volumul *Necuvintele*, 1969).

Grosul publicului a gravitat apoi spre Sinagogă, unde am avut parte de un recital de jazz de calitate, produs în colaborare cu Voicu Rădescu, infatigabilul animator cultural de la *Green Hours* din București. Prin aliterarea numelor celor doi interpreți a rezultat denumirea *Duo Mikutz*: Daniel Zamir / saxofon sopran, voce & Nitzan Bar / ghitară. Amândoi își manifestă deschis intențiile de a transfigura ethosul ebraic în insolite configurații sonore, sub titulatura – justificată – de *jazz israelian*. Dubla filiație – spiritual-religioasă iudaică, pe de o parte, și ritmico-armonică de sorginte afro-americană, pe de alta – dă admirabile rezultate. Imbatabila frazare a lui Zamir (n. 1980), pe un instrument cunoscut pentru alunecoasele sale capcane, este empatic susținută de companionul său muzical, un ghitarist aflat încă la etatea adolescenței (n. 1998), dar cu certe perspective de afirmare pe hiperaglomerata scenă actuală.

Recitalul poetic al serii ne-a oferit o nouă desfășurare de forțe lirice: melancolic-bonomul irlandez Matthew Sweeney, cu ale sale evocări ale Timișoarei, unde poesia pare a-i fi fost marcată de o muză autohtonă; sensibilitatea minimalistă a bănățeanului Ernest Wiechner, cunoscut literaților lumii în postura de corifeu la *Literaturhaus* Berlin; exuberanta Tara Skurtu, poetă americană investigând tărâmul de unde i-au emigrat antecesorii și pendulând, în numele scrierii creative, între Boston, Brașov și București; incomparabilul, ingeniosul, inepuizabilul Ion Mureșan; tinerii poeți Teodor Dună și Alina Aliteea Tite; în fine, doi *performeri* prin excelență: americanul Ward Tietz, investigator de teritorii incert-imprevizibile ale poesiei vizuale, și belgianul flamand (și poliglot) Andy Fierens. Acesta din urmă captivează audiența printr'un show dinamic și dinamitard, proiectând către audiență rafale de cuvinte, impecabil articulate cu voce bas-baritonală, alimentate din resurse de humor amărui. Redau aici (din rațiuni de spațiu) un text ceva mai scurt, intitulat *Doi belgieni*, tradus din flamandă/neerlandeză de către Doina Ioanid și Jan H. Mysjkin: „bem bere pe *rue sale flamand / strada flamand soios* / și încă mai multă bere pe *luie waalstraat / strada valon puturos* // felicien rops cartofi prăjiți cu scoici christul și cristal alken / *vive le roi! vive la république! tournée générale!* // chiar în toiul beției bănuim o mare nedreptate / vrem să strigăm dar cuvintele continuă să ne astupe / salvați-ne țara draga mea Lassie // totul: pâine și alcool și jocuri / și Lassie care nu vine căci Lassie are bluesul // *rien ne va plus mon ami* / tu care scuipând te întorci val-vârtej la bruxelles / eu care îți fac la revedere dintr'o rigolă uscată plină de cioburi".

Cea de-a treia zi a cuprins trei acțiuni adiacente: la *Plan B Club Café*, inventivii moderatori „ai casei" – Dan Coman și Marin Mălaicu-Hondrari – au antamat un dialog cu juna prozatoare Ioana Bradea; la Clubul de lectură *Institutul Blecher*, moderatorul Claudiu Komartin l-a avut ca invitat pe Alex Văsieș și ca „invitat invizibil" pe regretatul literator brașovean Andrei Bodiu; în fine, la Galeria *Lina* din cadrul *Sinagogii* s'a vernisat expoziția *Arta fricii și alte arte*, cuprinzând lucrări realizate de Aurel Vlad pentru volumul *Arta fricii* de Ioan Es. Pop, publicat de aceeași merituoasă editură Charmides.

Intermezzo-urile muzicale ale ultimei galei de poesie au fost interpretate de Trio *Gentis* din Timișoara (Laura Roman/vioară, Lena Roman/clarinet, Doru Roman/marimba), având în repertoriu compoziții diverse, cu priză la public, semnate de Scott Joplin, G. Gershwin, Dmitri Șostakovici, Carlos Gardel, Astor Piazzola, Richard Galliano ș.a.

Lecturile au fost la fel de atractive ca în serile precedente, cu un larg spectru stilistic: de la tinerii Nadja Kuechenmeister (Germania), Elena Medel (Spania), Alex Văsieș, la versații orfevrii de versuri Ioan Es. Pop, Leonard Schwartz (USA), Florin Bican. Subiectiv vorbind, impresiile cele mai pregnante mi le-au produs textele semnate de slovenul Alex Mustar (excelent cunoscător al limbii și literaturii române) și de „tribunistul" Ștefan Manasia, ale cărui iluminări și întunecări verbale îmi rămăseseră inaccesibile, după decizia sa de a reveni la odioasa ortografie stalinistă (ce ne desfigurase limba, prin ucaz, între 1953-1989). Dar în versiunea rostită de autor, poesia lui Manasia convinge pe deplin. De-abia astept să-i public textul inspirat de Archie Shepp in paginile *Jazz Context* din *Steaua*.

Un alt episod de referință al Festivalului bistrițean s'a petrecut la *Pub Corso Café*, unde în noaptea de sâmbătă spre duminică Claudiu Komartin a moderat o combinație de performance, jam session poetic, microfon deschis și chiar un pic de jazz-poetry. Fu o bună ocazie de a face cunoștință cu studenții Academiei estivale de flaut de la Bistrița, coordonată de Matei Ioachimescu (interpret de succes internațional, fiu al compozitorului Călin Ioachimescu). După parada flautelor, au urmat provocatoarele recitaluri susținute de Andy Fierens, Claudiu Komartin, Hila Lahav, Ward Tietz, Svetlana Cârstean și (încă o dată) subsemnatul. Cu ajutor logistic din partea Cameliei și Anei Toma, am reușit să prezint și o mostră filmată din spectacolele grupului *Jazzographics*, în care textele rostite de mine erau „comentate" improvizatoric de instrumeniștii Alan Tomlinson/trombon (membru al *Jazz Composer's Orchestra din Londra*), Harry Tavitian/pian, Corneliu Stroe/percuție & eufoniu, cu intervențiile coreografice ale Liviei Tulbure. Pe la finele secolului trecut realizasem în această companie și un memorabil spectacol la Bistrița, organizat tot de Gavril Țărmure. Din câte se pare, ideile noastre de atunci își mențin prospețimea, așa încât s'ar preta a fi reiterate (fie și sub o formă remodelată) la proximele ediții ale acestei singulare îmbinări de poesie și muzică.

Pentru ultima zi au fost programate: o dezbatere dedicată Editurilor și revistelor de poesie contemporană, moderată de omniprezentul Radu Vancu; un spectacol de teatru inspirat de poemele scriitorilor invitați la festival, în interpretarea entuziastei trupe *Corint*; un concert de muzică veche cu antemenționatul *Cvartet Baroc Mediteranean*. Ca întotdeauna în asemenea ocazii, oaspeții au apreciat superlativ ospitalitatea românească în varianta ei transilvană. Printre vechii amici revăzuți cu această ocazie s'au numărat scriitorul Ioan Groșan, pictorul Marcel Lupșe, profesoara/cercetătoarea Ioana Bot, jurnalista Mihaela Dedeoglu de la RFI, scriitorul-editor Gheorghe Erizanu de la Chișinău, iubitoarea-de-arte medic dr. Adina Ardelean, poetul echinoxist Valentin Radu, gimnasta Ursula Svoboda împreună cu părintele ei exploratorul Constantin Svoboda, plus câțiva studenți de-ai mei de la Academia de Muzică din Cluj. În orice caz, e necesar de subliniat că succesul evenimentului ar fi fost de neimaginat în absența publicului bistrițean, realmente admirabil, cultivat, receptiv și neașteptat de numeros pentru perioada estivală. În bună măsură, și acesta e un rezultat al consecvenței cu care promotorii artei și culturii din Bistrița Năsăud își îndeplinesc misiunea.

■

Ioan Alexandru ca un zeu tânăr

Constantin Cubleșan

Ședințele de cenaclu ale revistei „*Tribuna*” se țineau joia, seara de la ora opt, când se terminau cursurile pe la universități. De obicei veneau mulți tineri, în majoritatea lor studenți. Sala de ședințe – în care pe vremuri își desfășurase activitatea Societatea ARLUS (Asociația de Prietenie Româno-Sovietică), era arhiplină. Lecturile și discuțiile se purtau până pe la zece seara când grupuri-grupuri, cenacliștii se opreau pe la diversele locante din jur, continuând discuțiile sub alte auspicii. La Continental, la Someșul, la Tarom, la Pescarul, la Butoiul bătrân ș.a.

Într-una din aceste ședințe a apărut un tânăr subțirel, cu o față copilărească, blond, cu ochi albaștri deschiși lacomi asupra lumii, anunțându-se că dorește să citească poezii. Nu era programat dar era cunoscut deja în Cluj ca fiind poetul Alexandru, student la Filologie. Toată lumea a fost de acord să fie lăsat să citească peste rând. A scos de pe undeva un fel de pachet de hârtie de ambalaj, maronie, pe care a despăturit-o fără grabă și dintr-odată ne-a apărut în față un cearșaf pe care erau scrise poezii într-o ordine fără ordine, pe care a început să le citească într-o cadență de ritual, ridicându-și privirile, foarte des, spre tavan și rostindu-și verbul, știut pe dinafară, cu o voce de predicator înnăscut, cu o pasionalitate crescândă, cuceritoare. Erau poezii de o simplitate fascinantă, scrise în versuri muzicale, cu rimă perfectă, distonând flagrant cu ceea ce se citea de obicei de către tinerii aspiranți la gloria literară – poezii fără rimă, în versuri albe, cu metafore contorsionate, cu prețiozități intelectuale căutate. La tânărul Alexandru nu era nimic din toate astea. Poeziile lui evocau satul, țăranii, vitele și holdele, pământul Transilvaniei și istoria acesteia. A fost un adevărat recital de mai bine de o jumătate de oră, care s-a încheiat în aplauzele tuturora, ceea ce nu se obișnuia, la drept vorbind nimeni nu a aplaudat până atunci pe nimeni la încheierea lecturilor. Poetul Ion (pe atunci se numea Ion) Alexandru intra în agora literelor clujene cu un adevărat triumf. A publicat în *Tribuna*, în *Steaua*, a citit adesea în cenaclu (era secondat, nesmintit, de prietenul său din Popești, de Ion Papuc, un băiat sărac de-acasă dar bogat în lecturi, mai ales filosofice, explicând tuturor poezia acestuia, cu mare seriozitate, poezia în general), dobândind în lumea literelor de atunci la Cluj faima unui adevărat zeu tânăr. Și nu era deloc o exagerare. Poezia curgea tumultuoasă din sufletul său incendiat, înflăcărat, el însuși arzând ca o torță în admirația și stima tuturor celor care îl ascultau.

S-a întâmplat să fie decan, tocmai atunci, profesorul Mircea Zaciu. Rigid și arid, capabil să lase corigent câte un an întreg, la examene, pentru cine știe ce eroare de exprimare, în orice caz avea faima de om inflexibil. Ioan Alexandru a fost victimă sigură a acestuia. Lipsind cam mult de la cursuri și de la seminarii, în cele din urmă a fost exmatriculat de către decanul dispus a tăia în carne vie. Și-a dat seama însă numaidecât de eroarea făcută. Tot orașul, de la rector (Constantin Daicoviciu) până la ultimu student, i s-a arătat potrivnic. Ca să-și îndrepte greșeala (care, din punct de vedere strict administrativ nu era o greșeală) i-a aranjat, în cele din urmă, transferul la București. Și bine a făcut. Lui Ioan Alexandru i s-au deschis astfel alte orizonturi de cunoaștere, mai generoase, de instruire, de publicare în presa centrală, de ascedere spre gloria pe care o merita din plin. Dar și pentru Zaciu, a fost o lecție. Fără să declare public, atitudinea lui s-a destins, a început să caute să adune în jurul său tinerii studioși pe care să-i îndrume în domeniul cercetării și curând imaginea profesorului Zaciu s-a schimbat în bine.

Cu Ioan Alexandru am rămas prieten pe viață. Adesea, în descinderile mele bucureștene, de mai târziu, ne-am întâlnit și am stat de vorbă. Am scris despre volumul său de debut și el a ținut să mă ia deoparte, la o bere (nu era băutor; putea să stea ore în șir în fața unei halbe până ce berea se clocea în pahar) ca să-mi spună un lucru esențial pentru creația sa. Am să public mai multe volume, mi-a spus el. Dar nu oricum. Eu cred că fiecare volum trebuie să fie altceva față de cel precedent, să arate o altă față sau o altă treaptă a mea. Te rog să urmărești acest demers. Am citit toate volumele lui Ioan Alexandru și m-am încredințat că *programul* său de creație era urmat cu mare strășnicie.

Când, la Editura Dacia fiind, i-am propus să-și adune eseurile despre poezie, despre condiția poetului, despre țară și patriotism etc., pe care le publica prin diverse reviste, s-a bucurat și în scurtă vreme s-a înfățișat cu volumul. Redactor de carte i-a fost un alt poet, de foarte bună condiție, Vasile Igna. Volumul a apărut într-un regim oarecum de urgență. I-am trimis primele exemplare la București și, ciudat mi s-a părut faptul că nu mi-a dat nici un semn de viață: dacă l-a primit, dacă i-a plăcut cum arăta. Surpriza a venit însă în scurtă vreme. Era într-o dimineață pe la ora șapte când abia ne trezisem și am auzit soneria zbârnâind puternic. Cine putea fi la ora aceea? Am deschis și în prag a apărut poetul, cu un braț enorm de flori, râzând ca de o glumă bună. Frate Constantinte, mi-a zis, te rog să mă ierți dar la ora asta n-am găsit în piață mai multe flori. Astea sunt pentru doamna ta iar pe tine dă-mi voie să te sărut cu toată recunoștința. N-a stat mult. Se grăbea să meargă acasă la Topa, un sat pe Valea Almașului. Coborâse din tren și înainte de a merge la Autogară, a ținut să-mi facă o vizită pe neanunțate. Adesea am evocat scena, amuzându-ne, mai ales în verile când ne întâlneam la Neptun, la Vila scriitorilor, în vacanțe, cu copiii, la mare.

A fost un om al timpului său, în evenimentele căruia s-a implicat cu o dăruire pe care nu o afli azi la prea mulți dintre confrații lui. Scena aceea, când în asaltul minerilor asupra Parlamentului, Ioan Alexandru le-a ieșit în întâmpinare ridicând deasupra capului Sfânta Cruce, oprindu-i de la cine știe ce nelegiuire, a rămas emblematică nu doar pentru el ci pentru timpul în care ne aflam. Și-a dus crucea până la capătul vieții, fiind un pătimaș slujitor al Domnului ca și al Țării și al neamului său.

*

Nu mulți dintre scriitorii noștri de azi au trăit și au scris cu atâta ardoare în verb, despre ținuturile natale, despre Transilvania și, în fond, despre Patrie, ca Ioan Alexandru. Poezia sa este un cântec și un imn închinat dimensiunii istorice a ființei noastre naționale, dăinuită pe aceste meleaguri milenare. De altfel, credința sa nestrămutată a fost aceea că poetul, scriitorul are menirea de a reflecta în creația sa, mai înainte de orice, tocmai acea zestre de suflet a poporului român, care este conștiința vie a seminției sale. „Noi, scriitorii – spunea el într-un eseu întitulat *Datoria scriitorului* – avem o mare datorie față de poporul nostru milenar: de a-i readuce în lumină experiența lui de-a lungul istoriei, vitejia lui, tenacitatea lui, spiritul de jertfă, puterea de luptă și de răbdare, noblețea și adâncimea lui sufletească”. Din acest punct de vedere el s-a simțit a fi un veșnic misionar, poezia sa ilustrând prin totul un patriotism profund, fără nimic de paradă, căci se înscria în crezul său poetic, în programul său intim de exprimare lirică: „Poezia patriotică cere ca poetului să-i fie lumea locurilor și vremilor – se rostea el răspicat într-un alt esteu intitulat *Patria și poezia* – lumea datinilor și nădăjduirilor, tot ce are mai familiar și apropiat: el nu cunoaște, nu poate avea apropiat decât un un anumit loc și anumite obiceiuri, pentru că el cunoaște această lume nu rațional, discursiv, ci intuitiv ființial [...] poezia patriotică este o poezie obiectivă, iar obiectiv nu poți fi decât când te jertfești pentru iluminarea și păstrarea patosului etnic al tuturor”. Un adevărat manifest al acțiunii poetice practicate de Ioan Alexandru aflăm în eseul *Bucuria slujirii*: „Nu de tristețe, nu de pesimism, nu de purism și purități căznite, nu de estetisme psihologizante, nu de chipuri hidoase și abstracțiuni în sine, nu de zmuciturи și bruftuluieli și aristocratism steril are lumea nevoie, ci de bucuria demascată de obrazul curat și feciorelnic al cântării bucuriei noastre că suntem oameni și viețuim atât amar de vreme în lumina atâtor nepieritoare frumuseți ce nimbează slăvitul nostru drum prin istorie [...] avem nevoie de minți senine și luminoase de creatori pătrunși de bucuria adevărului în fiecare zi. Michelangelo voia să însufletească munții cu dalta bucuriei lui”. O asemenea însuflețire aflăm în pateticele sale imne, închinate provinciilor țării și iluminatelor figuri ale marilor ei martiri. Totul într-o cadratură vie a încântătorului peisaj de pretutindeni al țării. *Imnele Transilvaniei* își află pandantul în această pagină evocatoare de frumuseți primordiale ale naturii Transilvaniei, descrise cu fior emoțional de Ioan Alexandru într-o pagină antologică: „Slăvit pământ, mâna dreaptă a sufletului meu, țară străveche, cununa de pe capul Mirelui, cuib de eroi și martiri, toată împrejmuită de munții cei veșnici cu crestetele în mai încărcate de zăpadă. La poalele lor au înflorit merii și prunii și mieii abia se văd în iarbă, iar pe creștet scânteie în soare albul imaculat al zăpezilor, matca izvoarelor ce brăzdează trupul țării în albii repezi și cristaline, pădurile negre, de un verde închis cât vezi cu ochii încă în atâtea părți [...] Oamenii sunt domoli și tăcuți, ciolănoși în vetrele lor, sământă nobilă dintre cele mai trainice, căzută cu milenii în urmă din mâna semănătorului de popoare./ Fereastra sângeră mușcată trecătorului spre drum, fântâna odihnește în cumpănă la umbra frasinilor, pe fânețe crește ovăzul și orzul, sub perii sălbatici pe trunchiul cărora umblă furnicile mari de pădure, negre ca murele, în pășune pasc bivolii și caii și turmele cele vecinice și-n tăuri cu apă verzuie se scaldă porcii sălbatici din pădurile de fagi [...] Iubită vatră a sufletului meu ce ți-aș putea dori. Cum să te slăvesc, să te strig. Să te arăt oamenilor mei. Transilvania, codrii străvechi și oameni veșnici așezați de la începutul lumii aici în preajma izvoarelor de unde ascultă liniștea cerului înstelat și le țiuie urechile de bucurie că simt pretutindeni, aud cu toată ființa Cuvântarea Universului” (*Elogiu Transilvaniei*). ■

La comemorarea lui Iordan Chimet

Însemnări despre N. Steinhardt

Ion Igna

Iordan Chimet

„Numai creștin fiind mă vizitează – în pofida oricărei rațiuni – fericirea... Numai datorită creștinismului nu umblu crispat, jignit, pe străzile diurne, nocturne ale orașului [...] și să nu mă număr printre cei ce încă nu au înțeles că mai fericit este a da decât a lua".

Astfel începe ultimul paragraf al *Jurnalului fericirii*, carte pe care am recitit-o relativ recent, nu doar din impulsul firesc de a ne întoarce mereu la ceea ce numim lecturi esențiale, ci îndemnat de prilejul oferit de comemorarea a zece ani de la moartea lui Iordan Chimet (18 nov. 1924 – 23 mai 2006), unul din cei mai buni și loiali prieteni ai celui care avea să devină monahul Nicolae.

Știm, din propriile mărturisiri, ce a însemnat creștinismul pentru N. Steinhardt (12 iulie 1912 – 30 martie 1989), născut în religia lui Abraham și botezat în Hristos în închisoare: „Creștinismul mă păstrează cu ceva tineresc în mine și neplictisit, nedezamăgit, nescârbit, nesupărat. Prezenței veșnic proaspete a lui Hristos îi datoresc să nu dospesc și fermentez în supărarea pe alții și pe mine. Aceasta-i norocul meu, nefiresc, negândit: să-mi fie dat să cred în Dumnezeu și în Hristos, cunoscând de altfel ce a spus Unamuno: să crezi în Dumnezeu înseamnă să dorești ca El să existe și, în plus, să te porți ca și cum ar exista."

Dar știm mai puțin, și uneori incomplet sau inexact, cine a avut rolul hotărâtor în decizia lui Steinhardt de a se călugări la Rohia. Adeseori și nu fără temei sunt pomenite numele lui Constantin Noica sau Alexandru Paleologu. Iată, însă, că patru dense pagini publicate în *Observator cultural* din iulie a.c., readuc în actualitate nu doar personalitatea excepțională a lui Iordan Chimet, acest „scriitor atipic, inclasabil – prozator, poet, eseist – a cărui operă așteaptă să fie redescoperită și reevaluată", ci oferă ocazia de a ne reaminti rolul esențial pe care acesta l-a avut în alegerea de către Steinhardt a mănăstirii Rohia ca loc al retragerii sale monahale. Câteva împrejurări biografice îi confereau atât dreptul de sfătuitor cât și statutul de virtual însoțitor: Iordan Chimet era singurul dintre toți prietenii lui Steinhardt care fusese acolo, văzuse și cunoscuse în mod nemijlocit Rohia, „spațiu cu aură magică", pe care de altfel, „o botezase Țara Crăciunului" și, totodată, era singurul care îl cunoscuse și se împrietenise cu starețul de atunci al mănăstirii, Iustinian Chira, „o personalitate ieșită din comun", actualul venerabil arhiepiscop Iustinian Maramureșeanul. Iar demersurile, anevoioase și nu lipsite de riscuri, ale marelui ierarh pentru acceptarea evreului Steinhardt în cinul monahal au fost determinante, cum subliniază episcopul vicar Iustin în Argumentul din *Jurnalul fericirii*, ediția apărută sub auspiciile Rohiei și Editurii Polirom. Alegând calea iertării, a toleranței și a bunătății, Steinhardt hotărăște să caute în Biserica lui Hristos, dar și în dumbrăvile Rohiei, „stația terminus a destinului său", cum o numise Chimet, „împăcarea inimii și a gândului", „biletul de avion de la București la Baia Mare și de acolo la Rohia", cum îi spusese Alexandru Paleologu.

„Povestea" o spune Iordan Chimet în *Cartea prietenilor mei*, apărută la Universal Dalsi, în 2005. Și chiar dacă faptele, devenite istorie, sunt relativ cunoscute, se cuvine să le întărim prin cuvintele sale: „Am avut marea șansă de a-i fi, oarecum, de folos tocmai atunci când trebuia, la un moment grav, de răscruce, oferindu-i – și acesta e paradoxul situației – o soluție practică de a ieși din labirintul vieții cotidiene, tocmai eu, individul lipsit deseori, de cele mai multe ori, de simțul practic cel mai elementar. Dar ce vreți, viața își regizează uneori intențiile bine ascunse prin intermediul paradoxului și al metaforei. După ce ieșise din închisoare, bunul meu Nicu își reglase viața de zi și de noapte cu precizia unui ceasornic de înaltă precizie, de ritualul bisericii vecine. Înțelesesem fără să-mi fi spus vreodată explicit, că tânjea după spiritul de ordine monahală, care i-ar fi permis să-i disciplineze elanul, ferindu-l astfel de contaminările mondene ale Cetății păcatului. Am crezut că pot sugera o soluție... singura soluție a momentului." Ar mai fi fost și alte mănăstiri, în Bucovina sau în Moldova, dar a venit la Rohia adus de Iordan Chimet, care mai întâi voise să afle părerea lui Constantin Noica: „Nu e doar o idee bună, e excelentă idee, s-a înflăcărat calmul, altminteri, filosof." Iar N. Steinhardt n-a obosit niciodată să-i amintească și să amintească și altora, cui datorează această nouă și mult dorită șansă a renașterii sale spirituale, duhovnicești. O făcea în scurte epistole scrise în stilul care-i caracteriza pe amândoi: șugubăț,

N. Steinhardt

cu o doză de ironie și autoironie care să acorde întâmplării importanța și gravitatea cuvenite, dar să nu o lipsească de dramul de derizoriu și hazard ce însoțește momentele de răscruce ale oricărei vieți. În cartea sa Iordan Chimet reia, în reproduceri de autografe ale unor dedicații ocazionale, de Paști ori de Anul Nou, câteva dovezi: „Hristos a înviat!, iubite Dane. Cele mai bune și mai sincere urări. Domnul să-l binecuvânteze pe omul care m`a dus prima oară la Rohia și care mi-a dat atâtea sigure dovezi de prietenie"; „...și, tâlhare, sănătate, fericire, bucurii, împliniri. Cu mult și inexplicabil drag, Nicu, smeritul monah Nicolae către acel care i-a călăuzit pașii spre Rohia". Am reluat acestea din paginile unei cărți poate prea puțin cunoscute și pentru ca spiritul celor doi prieteni, Semper fidelis, să mărturisească încă o dată forța prieteniei întemeiată pe încrederea în oameni și în valorile culturii. „Era copilul care se ascundea în bibliotecă pentru a-și construi cu ce găsea în jur [...] castelul din nori, castelul de nisip sau un leagăn care pendula direct în văzduh. Mai târziu se va retrage cu imaginea bibliotecii văzută ca un sanctuar în mănăstirea sa maramureșeană, unde-și va sfârși existența, rugându-se lui Dumnezeu cu cărțile în brațe".

Rugându-se cu cărțile în brațe... Maramureșul, mănăstirea, cărțile și oamenii ei, neînfricatul stareț de-atunci Iustinian Chira, mereu încrezător în biruința gândului cel bun. Dar și „atacurile insalubre la adresa bietului monah, acuzat de a fi pervertit, prin convertirea sa, ortodoxia națională". Și dincolo de toate, „apoteoza amintirii sale". Acestea alcătuiesc substanța rememorării lui Iordan Chimet în onoarea prieteniei sale cu monahul de la Rohia. L-am ascultat eu însumi la Cluj, în casa fratelui meu Vasile, bântuit de neliniști, dar în priviri cu o severă luciditate a amintirii. Printre prietenii lui Iordan Chimet care, cum singur spune, „l-au însoțit pe drumurile cotite ale existenței", N. Steinhardt, cel ce hotărâse să afle în Biserică împăcarea inimii și a gândului ocupă un loc înalt.

■

Tesserae

Marius Dumitrescu

Împăratul Iulian constatase că religia creștină s-a întemeiat pe categoriile vii ale gândirii grecești. Însă, după ce creștinismul s-a impus folosind formele elenistice cărora le-a dat un alt conținut, în vremea Renașterii elenismul și-a luat revanșa, turnându-și esența în chiar conținutul gândirii creștine. De aici specificitățile creștinismului latin care, atât în artă cât și în dogmă, a propus o restaurare a grecității.

Pictura bizantină nu reprezintă, nu exprimă, ci *arată*. Ea face saltul de la mister la enigmă, în sensul că mărturisește vizual Întruparea.

De câte ori văd *Judecata de Apoi*, zugrăvită frecvent în bisericile noastre, gândul mă duce, fără să vreau, la mântuire ca „răsplată" penală a trăitului. Asta pentru că, tot fără să vreau, privirea mi se concentrează pe râul de foc, reprezentat cât mai înspăimântător cu putință, unde se chinuiesc ispășind toți cei vinovați de slăbiciuni omenești. Dar este o ispășire fără izbăvire.

Mulți teoreticieni ortodocși ai icoanei (remarcabili altfel în demersurile lor) tună și fulgeră împotriva picturii renascentiste, acuzând-o de incultură dogmatică și făcând proces de intenție pictorilor, pe care-i califică drept impostori și martori mincinoși. Calificativele mi se par inacceptabile, chiar dacă înțeleg că ele sunt aplicate în raport cu canonul. Interesant este că acelor pictori nu le-a cerut nimeni să picteze icoane, cu atât mai puțin să respecte vreun canon. Lor li s-a cerut doar să picteze. Într-o perioadă a distanțării de orice dogmă și canon. Că picturile lor nu mai sunt icoane ci tablouri religioase, nu contestă nimeni. Însă artiștii nu au nicio responsabilitate pentru faptul că lucrările lor – uneori opere de geniu – au fost găzduite în biserici din Occident și că sunt venerate în consecință. Responsabilitatea este a Bisericii Catolice. Și înclin să cred că această evoluție a picturii a fost una chiar plăcută lui Dumnezeu.

Orice propovăduire presupune patos. Iar patosul are în el accente isterice. Sfântul Pavel mărturisește că în călătoriile sale misionare fusese mânat de nebunia propovăduirii, ceea ce justifică oarecum numeroasele isterii ale demersului său. Și cred că nu greșesc prea mult dacă îl numesc pe fostul vameș istericul de serviciu al unei lumi (creștinismul) în devenire.

Etapa teologică a creștinismului a dat pictura bizantină, în care simbolul creștin încorporează spațiul convențional al misticii. Odată cu trecerea la etapa umanistă a creștinismului, în Occident se întâmplă căderea din asemănare, iar consecința este că simbolul creștin încorporează tot mai mult din spațiul figurat al realității. Căderea din asemănare are loc atunci când închipuirea (proprie artei bizantine) devine închipuire, adică fantezie. Printre altele, a închipui înseamnă și a zugrăvi, motiv pentru care Cennino Cennini afirma, în secolul 14 că, prin fantasia, imaginea fără realitate ajunge să facă parte din lumea concretă, arta oferindu-i șansa de a fi o realitate în sine. Dar o realitate paradoxală, după spusa lui V.I. Stoichiță. Pictura Protorenașterii și Renașterii abandonează realitatea iconică în favoarea realității paradoxale. Și astfel icoana devine tablou religios.

■

Mircia Dumitrescu *Isus este răstignit pe cruce* din ciclul *Calea Sfintei Cruci* (1998-2007), xilogravură, 88 x 68 cm

Concursul Național de Literatură „Ioan Slavici"

— lucrările pot fi trimise până în 30 septembrie 2016 –

Revista de cultură „Tribuna", cu sprijinul Consiliului Județean Cluj, organizează a patra ediție a Concursului Național de Literatură „Ioan Slavici". Concursul conține două secțiuni: roman și proză scurtă.

Pot participa autori de toate vârstele, cu sau fără volume personale publicate, cu condiția ca textele trimise pentru concurs să fie **inedite**. În cazul romanului, se va trimite un fragment de maximum 20 de pagini; pentru proza scurtă, numărul textelor rămâne la latitudinea autorului, cu condiția ca acestea să nu însumeze mai mult de 20 de pagini.

Nu se acceptă texte scrise de mână. Este recomandabil ca autorii să posede textul în format electronic, pentru expedierea ulterioară eficientă către redacție.

Se aplică sistemul de semnătură cu motto: autorul alege un motto cu care va semna textele; într-un plic închis, inclus în plicul cu texte, semnat cu același motto, vor fi scrise datele personale ale autorului: nume, adresă, telefon, mail, volume publicate (dacă e cazul) etc. **Autorii sunt rugați să specifice pe plic secțiunea la care concurează.**

Juriul va fi format din personalități literare clujene și redactori ai revistei „Tribuna" – critici literari și prozatori. Premiile constă în publicarea textelor în revista „Tribuna", cu posibilitatea unei eventuale, ulterioare, publicări în volum la Editura Tribuna. Festivitatea de premiere și manifestările adiacente concursului se vor desfășura la Cluj-Napoca, la o dată care va fi anunțată ulterior și la care premianții concursului vor fi invitați.

Lucrările pot fi trimise până la data de 30 septembrie 2016 (data poștei) pe adresa: Revista „Tribuna", str. Universității nr. 1, Cluj-Napoca, jud. Cluj, cu mențiunea „Pentru Concursul Ioan Slavici", cu precizarea secțiunii de concurs. Informații suplimentare la tel. 0749-153.967 (Ioan-Pavel Azap) sau 0742-188.011 (Claudiu Groza).

Mircia Dumitrescu

A surprinde prin semn grafic

Mihai Plămădeală

Mircia Dumitrescu (fotografie de Mihai Plămădeală)

Ilustrația, ca gen al graficii, prezintă tipuri sau momente esențiale ale unui text literar, având uneori și rol ornamental. Altfel spus, avem de-a face cu imagini destinate explicării sau completării unor informații scrise. Datorită determinantelor lirice sau narative, dar și a apartenenței la text, ilustrația pare a se plasa la limita dintre artă și meserie. Creația pusă de Mircia Dumitrescu în slujba cărților înlătură orice echivoc privitor la posibilitățile de exprimare artistică în domeniul ilustrației.

Pornim discuția despre opera lui Mircia Dumitrescu de la ilustrație deoarece aceasta reprezintă un factor identitar al maestrului grafician. Artistul a găsit formula magistrală de a folosi textele literare păstrându-le sensul și în același timp

Mircia Dumitrescu *Alcoholic I. Dorința* (1968)
xilogravură, 51 x 41 cm

lăsând imaginilor sale o independență maximă față de ele. Numitorul comun al literaturii și desenului pe care îl propune este întotdeauna plasat în zona metatextului, nu al subtextului, cum se întâmplă în numeroase alte cazuri. Avem de-a face mai degrabă cu semne vizuale decât cu momente narative împietrite. Imaginile lui Mircia Dumitrescu nu au un înainte și un după; ele sunt însuși prezentul, acea clipă care nu se va termina niciodată. O butadă spune că potențialul există atâta timp cât nu îl folosești. Extrapolând, ilustrația la care ne referim nu își va epuiza niciodată potențialul.

O altă caracteristică fundamentală a artistului este că la el stilul prevalează în fața manierei. Faptul de a nu își repeta procedeele tehnice ca atare, ci eventual derivate sau transpuse în alte sisteme cu care coincid în parte, dau unicitate imaginilor sale, de la serie la serie și de la proiect la proiect.

Schimbând parțial perspectiva, Mircia Dumitrescu este un desenator înnăscut. Școala de arte, care nu a împietat asupra acestui aspect constitutiv, i-a adus artistului exclusiv idei complementare, în principiu tehnice. Deprinzând tainele gravurii, creativitatea în desen i-a rămas nealterată. Problemele transpozițiilor și transpunerii au absorbit în totalitate problemele de calcul, estimare și interpretare anticipativă. Așadar desenul, gravura și sculptura, aceasta din urmă privită de artist ca (lino)gravură tridimensională, reprezintă un parcurs logic și firesc. Firească este întreaga viață artistică a lui Mircia Dumitrescu, un om înzestrat nu doar în zona semnului grafic, ci și în cea a observației.

Ne referim la observarea lumii înconjurătoare în cel mai prozaic sens al sintagmei. Această orizontală de la firul ierbii, metaforic vorbind, se instaurează ca fundament al creației sale. Capacitatea de a vedea, de a surprinde și de pune în semn, linie și punct, subiectele alese, transcend subiectivismul interpretării personale. Rezultă un desen cumva obiectiv în subiectivismul său. Aici ar fi o cheie a ingeniozității artistului, pe care o păstrează chiar și când renunță la observația directă în favoarea sursei iconografice. Deosebit de interesante în creația sa sunt și relațiile iconologice. Mircia Dumitrescu păstrează viu în sufletul său tot ce a văzut, cunoscut și înțeles, apelând la cele mai surprinzătoare asociații și referințe, în cele mai puțin așteptate momente ori detalii.

Toate aceste considerații ne conduc spre concluzia că avem de-a face cu un sistem de gândire artistică, lucrările rezultate nefiind nimic altceva decât materializarea unor proiecte. Mircia Dumitrescu nu are momente bune și momente rele, ne referim strict la creativitate. Este tot timpul inspirat, are mereu de spus ceva și acest ceva este de fiecare dată altceva.

Biografia graficianului se intersectează cu cea a numeroși și importanți poeți și scriitori. Prieteniile, să le spunem literare, fac parte în mod activ din viața lui Mircia Dumitrescu, o viață care își află în mod coerent extensia în creația sa. Nu dorim însă a îl legitima pe artist prin asocierea cu prietenii săi, deoarece am oferi o pistă falsă cititorului care nu a privit lucrările acestuia. Prin ele și doar prin ele poate fi evaluat și implicit apreciat artistul. Ne rezumăm să amintim doar de strânsa prietenie dintre Nichita Stănescu și Mircia Dumitrescu. Nici unul dintre cei doi nu a dorit vreodată să demonstreze cuiva ceva prin ceea ce a realizat, fiecare în domeniul său. Putem lua în calcul și modestia, fără nici un echivoc, invers proporțională cu talentul lor.

Una dintre particularitățile stilistice ale artistului este relația dintre geometrie și anatomie, cea de a doua niciodată geometrizantă. Compozițiile reprezintă întreguri diferențiate, unitare și inseparabile, la care participă elemente concrete ori abstracte, aparținând adeseori unor regnuri diferite. Regnul vegetal apare în ultimă instanță, doar când tema o cere sau invită la reprezentări de acest tip. Nimic ornamental și nici artizanal. Spectaculozitatea și monumentalul sunt înlocuite de firesc. Predomină ordinea și concizia, atribute ale soluțiilor care preced întotdeauna etapele de lucru, chiar dacă acestea se revelează succesiv în actul creației. Așadar logică pe toată linia, am adăuga noi, o logică intuitivă.

Creația lui Mircia Dumitrescu nu se înscrie în paradigma școlii naționale de grafică, ne referim cu predilecție la bulevardul deschis de Vasile Kazar. Munca sa nu este apropiată nici de cea a colegilor de generație. Ceea ce îl diferențiază este, în primul rând, capacitatea de adaptare le temele abordate, raportarea la subiecte, alegerea acestora și înțelegerea relației dintre narațiune și reprezentare. Dacă narativul poate fi, și de multe ori chiar este un inamic al artei, în cazul analizat, problema este valorificată ca avantaj. Mircia Dumitrescu mai degrabă consemnează decât povestește. Opera sa are, până la un punct, funcția unei cronici în imagini.

Dincolo de relatarea prin mijloace vizuale, poate fi simțită interogația, o interogație care îmbracă forme meditative. Compozițiile realizate de artist nu gravitează în jurul ideii de sens al vieții, ci de menire a fiecărui lucru, privit într-un context mai larg decât cel al simplelor sale condiții de existență.

Trebuie să punctăm faptul că înainte de a fi gravor sau sculptor, artistul este, conform evidenței dublate de afirmațiile sale, un desenator. Fascinează combinația dintre distanța pe care o ia acesta față de subiectele atacate, mai ales față de cele cu caracter personal și căldura cu care le abordează.

Pentru a rezuma toate cele afirmate anterior, Mircia Dumitrescu nu face grafică pentru a fi împlinit, ci este împlinit făcând grafică. ■

Mircia Dumitrescu *Nichita azi II* (1982-2008), xilogravură, 35 x 200 cm

„Datoria fiecăruia este să își împlinească menirea”

de vorbă cu graficianul Mircia Dumitrescu

Mircia Dumitrescu și Mihai Plămădeală

Mihai Plămădeală: — *Abordez frontal subiectul discuției noastre: Ce înseamnă grafica pentru artistul și omul Mircia Dumitrescu?*

Mircia Dumitrescu: — Consider că desenul este forma supremă de exprimare în artele vizuale. Știu că această afirmație va contraria, dar mi-o asum în totalitate. Dintre toate opțiunile posibile și imposibile, personal tot desenator aș fi vrut să fiu. Din altă perspectivă văd desenul ca pe o formă de manifestare a epicului. Gramatica nu m-a interesat niciodată, fie ea gramatică plastică. Mi se pare puțin lucru faptul de a desena exclusiv pentru a arăta că ai cunoștințe în domeniu și dispui de un lexic aparte. Originalitatea constă, cred eu, în capacitatea de a interpreta nonverbal un mesaj liric ori narativ.

— *Știu că îi apreciați pe Ciucurencu și Baba, coloriști prin excelență, cu care v-ați intersectat în anii studenției dumneavoastră. Cum se face că ați optat pentru linie și punct în dauna culorii?*

— Dincolo de organizarea compoziției, am nevoie de un substrat interior, pentru că în ultimă instanță, ca artist, sunt un martor al evenimentelor contemporane, inclusiv al existenței mele. Dorința de a spune ce se întâmplă în lumea înconjurătoare este mult mai puternică decât bucuria raportului dintre două culori, mai ales că în timp culorile își pierd calitățile. Tot respectul pentru marii pictori și marea pictură.

— *V-ați încercat vreodată forța de creație și în pictură?*

— Nu am avut motive să o fac. Gravura oferă aceleași satisfacții ca pictura, singura diferență fiind că problemele compoziționale sunt mult mai grele. Compoziția se întoarce de la stânga la dreapta, negativul devine pozitiv și așa mai departe. Pot afirma că bătălia intelectuală este mult mai mare. Sau cel puțin cea vizuală. Nu este orgoliu, dar cred că gravura este o artă intelectuală. Și Erasmus vorbea despre gravură ca despre o artă superioară. Dürer a reușit să redea tunetul și fulgerul folosind doar albul și negrul. După cum spunea Bachelard, gravura este asemănătoare cu muzica de cameră.

— *Ce le-ați răspunde celor care văd în opera dumneavoastră o muncă de transpunere de pe placă pe suport și din realitate în imagini?*

— Arta grafică nu are nimic de-a face cu transpunerea. Nu am lucrat niciodată vreun desen pe hârtie pe care să îl transpun ulterior pe o placă pentru a îl multiplica. În gravură lucrez direct pe placă. Greșeala înseamnă a o lua de la capăt. Dacă în metal este mai simplu să faci corecturi, lucrul în lemn, pe care îl prefer, este cu totul altceva, tăietura fiind ireversibilă. Spontaneitatea gestualistă este aidoma improvizației din jazz, pentru a păstra paralela cu muzica. Altfel spus, cred că desenul reprezintă suma tuturor posibilităților, în viață și în artă, la propriu și la figurat.

— *Publicul din România se îndreaptă spre pictură, pe care tinde a o considera, alături de sculptură, soră mai mare între arte.*

— Partea proastă, cel puțin în țara noastră, este că gravura nu a fost înțeleasă în adevăratul sens. Din păcate nu am avut o mișcare importantă. În general am mers pe varianta pictorilor care au făcut și ei câteva gravuri, fără a avea o școală autonomă. Gustul publicului nu a fost nici el îndreptat spre această artă, exceptând poate perioada manuscriselor ilustrate. Mă refer la gravurile de la Târgu Neamț, Târgoviște, sau la manuscrisele lui Macarie, pentru a da doar câteva exemple.

— *Cum ați pleda în favoarea gravurii în fața publicului larg de la noi, dar și a muzeelor, galeriilor și colecționarilor?*

— Elasticitatea gravurii este foarte mare. Pe mine binomul desen-gravură m-a apropiat de sculptură. De la placa bidimensională, adică de la desenul care trebuie să prindă cât mai mult spațiul, am ajuns la exprimarea veritabilă în tridimensional. Sculptura mea nu este obișnuită, ci este o formă văzută din trei părți. Unghiurile din sculptură nu fac decât să blocheze și în același timp să adâncească un spațiu. Nu trebuie să te mulțumești doar cu forma, ci să încerci să transmiți ceva dincolo de aceasta. În ultimă instanță, privitorul nu este obligat să îți înțeleagă experimentele. Intelectualismul nu este suficient.

— *Vă propun să ne îndreptăm atenția spre ilustrația de carte. Tradițională, anacronică, modernă?*

— Ilustrația de carte se aseamănă cu munca regizorului. Don Juan, personajul unei povestioare care m-a atras și pe mine, la Fellini devine marioneta propriei sale existențe. Aceeași temă, alte abordări. Nu avem cum să fim deplin obiectivi, nici moderni în tradiționalismul nostru. Salvador Dali are dreptate: nu trebuie să căutăm modernitatea, pentru că trăim într-un segment de pe o axă a timpului, cu toate

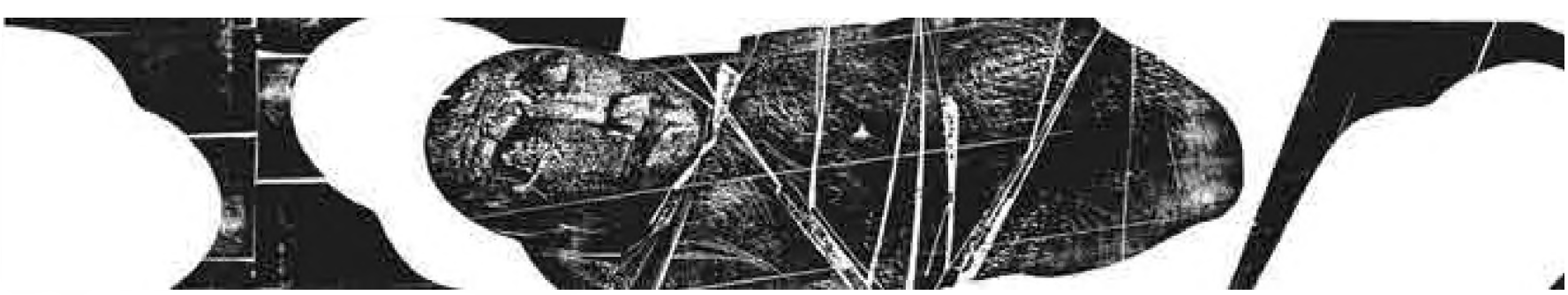

Mircia Dumitrescu

Nichita azi IX. (1982-2008), xilogravură, 35 x 200 cm

determinantele acesteia. În momentul în care vrei să fii cu orice preț modern, cred că mai degrabă ești un epigon. Dacă ai o existență bogată, autentică, sunt sigur că saltul pe care îl faci pentru a cuprinde universul în care te-ai născut este singurul lucru important. Restul reprezintă simple detalii.

— Ce părere aveți despre grafica pe calculator, fie ea gravură sau ilustrație?

— Granițele universului s-au mărit mult astăzi, dar problemele ființei au rămas aceleași. Știm că soarele se dilată, că este înconjurat de materie neagră sau că timpul nu este omogen. Sunt lucruri pe care le aflăm tot timpul și ne minunăm. Cu cât aflăm mai mult, cu atât suntem mai încrezători în beneficiile tehnologiei, dar gândirea este cea care trebuie să ne împingă înainte, nu procesoarele. Un artist bun se exprimă la fel și cu cărbunele și cu dălțița și cu tastatura, toate acestea fiind simple instrumente.

— Odată cu computerele, vin însă și scfturile, care le permit IT-știlor să pătrundă, ce-i drept, ca intruși, în zona artelor plastice.

— Perspectiva ca în viitorul nu prea îndepărtat să avem basmele românești sau *Amintirile din copilărie* ale lui Creangă ilustrate pe sistemul filmelor de animație japoneze mi se pare sinistră. Pe de altă parte, din cauza costurilor, adeseori cartea nu se mai ilustrează astăzi. Îmi pare rău pentru noile generații.

— Să revenim la un spirit pozitiv al discuției noastre. Cum ați ajuns la ilustrație?

— Ca să fiu cinstit, am făcut la viața mea ilustrații nu doar datorită dragostei de carte, una sinceră și reală, ci și pentru a supraviețui, acceptând uneori comenzi pe care alții nu le doreau. Încet-încet, pasiunea pentru citit și profesorii pe care i-am avut m-au făcut să înțeleg că am o altă datorie. Ca și regizorul, trebuia să spun ceva mai mult decât a ilustra pur și simplu un gest sau o temă din carte. Este nevoie să găsești esența unui lucru.

— Cum trebuie și mai ales cum nu trebuie făcută ilustrația de carte?

— Ilustrația nu trebuie să redundeze un conținut literar. Dau un exemplu: Jules Perahim a ilustrat ad litteram o serie de proverbe românești. În viziunea sa, un om cu scaun la cap era reprezentat sub forma unui om care avea un scaun băgat în cap. Introducerea dimensiunii temporale a fost salutară în grafica românească. Această „nouă" modalitate de ilustrare a fost practicată de noi cam de prin '63, cu echipa de grafică a profesorului Kazar, de la Cionca, State, Socoliuc, la mine, la Erceanu sau Panaitescu. Dacă tot am ajuns aici, trebuie să spun că am avut norocul de a trăi niște timpuri în care editurile erau interesate de ilustrație, spre deosebire de perioada actuală, în care cărțile se preiau cu tot cu ilustrația din străinătate, fiind mult mai ieftin. Este o mare prostie, pentru că în curând ne vom pierde identitatea.

Mircia Dumitrescu — Charles Pierre Baudlaire, ilustrație din volumul Alexandru Philippide, *Flori de poezie străină răsădită în românește*, Editura Univers, București, 1974 (Premiu pentru grafică al UAP din România)

— Astăzi, când ilustrația de carte este pe cale de dispariție în România, dumneavoastră sunteți încă pe metereze...

— Personal, ilustrez în continuare, chiar dacă la o scară cumva mai redusă. Lucrez cu un prieten, care are o editură, Tracus Arte, axată pe poezia românească. Am ilustrat cel puțin cincisprezece volume, așa cum am considerat eu și urmează cam încă pe atâtea. Mulți dintre respectivii poeți îmi sunt prieteni. Revenind la ilustrație, aceasta poate fi făcută fără ca pe artist să îl intereseze autorul, situație în care prevalează maniera, sau în relație cu conținutul, ipostază în care artistul părăsește granițele sale stilistice.

— Ați avut legături atât cu lumea artelor vizuale, cât și cu cea literară. De care dintre acestea vă simțiți mai legat? Vorbiți-ne, vă rog, despre boema vremii.

— Am avut o mai mare dorință de a sta cu literații decât cu plasticienii. Mă refer strict la boemă. Frecventam o serie de localuri, exclusiv pentru oamenii care se adunau acolo și discuțiile ce se purtau. Cârciumile vremii, care aveau un rol de agora, erau multe și micuțe: Podgoria, vis-à-vis de Grădinița, Mon Jardin, Salonul Spaniol, Catanga, Union. Veneau aici

➲

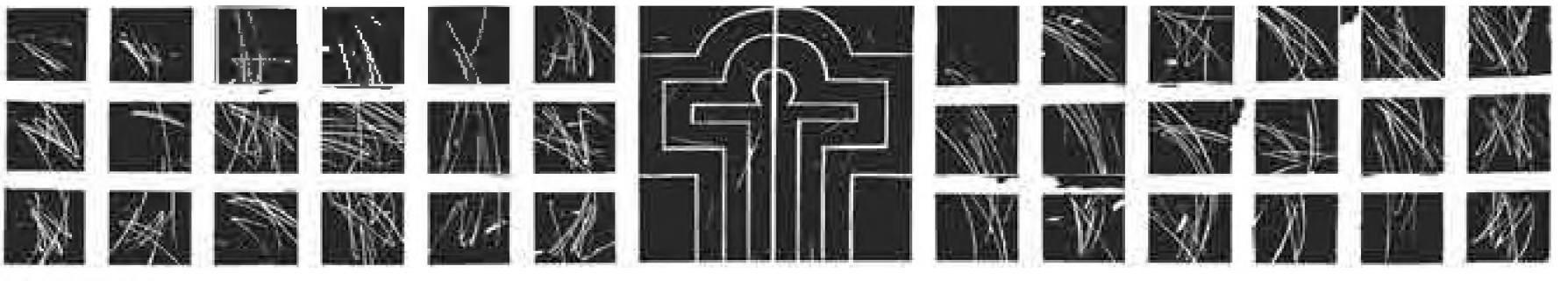

Mircia Dumitrescu — *Nichita azi XV* (1982-2008), xilogravură, 35 x 200 cm

scriitori, poeți, actori, artiști plastici. Oamenii care dădeau farmec acestor locuri nu erau bețivi, ci mai degrabă oameni care dezbăteau intens și chiar se puteau certa rău din cauza ideilor diferite pe care le aveau. Regretatul Gheorghe Dinică, un obișnuit al localurilor despre care vorbesc și nu numai, chiar spunea că el nu a fost niciodată la cârciumă pentru a bea, ci pentru a discuta și a avea „vorbe de spirit", ca să îl citez pe marele actor.

— *Se poate spune că v-ați format intelectual și spiritual și la această „școală"?*

— În localurile amintite am purtat discuții interesante cu oameni deosebiți precum Eugen Schileru, care îmi răspundea chiar și la întrebări naive. Nici Nichita nu m-a făcut vreodată să mă simt prost, dimpotrivă, mi-a răspuns mereu cu seriozitate și cu toată dragostea. Acesta era avantajul apartenenței la o adevărată boemă, te făcea întotdeauna să te descoperi și să vrei mai mult de la tine; trebuia să te ridici la nivelul celorlalți, trebuia să fii mult mai atent la viitorul tău, pentru a nu dezamăgi. Era o prietenie între noi, chiar dacă ne înțepam. În fine, stăteam până la ora 5 dimineața, când se închidea peste tot, după care mergeam la Gară să mâncăm o ciorbă de burtă. De fapt, Gara era un punct de popas, nu de plecare cu trenul; mergeam acolo pentru câteva ore până se redeschideau celelalte localuri. Da, pot să spun că a fost vorba despre o școală neconvențională.

— *Ar fi interesantă o povestire cu sau fără tâlc din acea perioadă...*

— La un moment dat, lumea despre care am pomenit a dispărut. Întâlnirile dintre noi s-au redus, ca și locurile viabile. Am început să frecventez localul de la Uniunea Scriitorilor, unde era foarte greu de intrat pentru mine, dacă nu eram introdus de vreun scriitor, pentru că nu arătam pe placul ospătarilor. Îmi aduc aminte de un administrator care răspundea la apelativul Iancu, al cărui sens în viață părea să fie acela de a mă da afară de câte ori avea ocazia. Într-o zi, Eugen Jebeleanu l-a împiedicat pe respectivul să o facă, în numele faptului că desenasem pe fața de masă. Jebeleanu a plătit-o și a luat-o cu el. După ceva timp, menajera casei, considerând-o murdară, a dat-o la curățat. Fiul poetului, Tudor Jebeleanu, a refăcut apoi liniile desenului, încă lizibile.

— *Să înțelegem că diferențele sociale contau mai puțin în acei ani decât acum? Totuși unii oameni erau mai bine poziționați decât alții și atunci.*

Mircia Dumitrescu — *Copil culcat* (1998-1999), lemn de cireș, 28 x 75 x 29 cm

— Banii și puterea au fost întotdeauna motive de segregare. Atâta doar că pe atunci nu reprezentau chiar totul. Fiecare dintre noi dădea când avea ceva de dat și lua când avea nevoie și i se oferea. Pentru a mai da un exemplu, la un moment, când ieșisem din învățământ, aveam atelierul la Casa Românească, pe Berthelot, unde era pe atunci director Marin Preda. Numeroși scriitori, între care Tudor George, mă strigau de jos și mă invitau la masă, știind că nu prea am bani. Pe de altă parte, mama făcea sarmale și mi le dădea la atelier, să am o săptămână ce mânca. Eu le duceam la Nichita și se terminau într-o zi, pentru că acolo erau o grămadă de oameni. Acest tip de apropiere sufletească este din păcate tot mai puțin întâlnit astăzi.

— *Care credeți că ar fi explicația? Există vreo legătură în regimul politic de atunci și relațiile mai calde dintre oameni?*

— Parcă atunci aveam toți un singur dușman, comunismul reprezentat de conducătorul suprem; acum dușmanii s-au disipat. Era ca în bancul acela: „Plouă. Dă-l în mă-sa!". Este adevărat că aparent erau două grupuri: unul afiliat politicului și celălalt cumva recalcitrant. Scriitorii din jurul revistei *Săptămâna* și cei din jurul *României Literare* erau până la un punct ostili unii față de ceilalți, doar că la ambele reviste prima pagină era dedicată aceluiași partid unic.

— *Vă cunosc de ceva vreme și nu îmi dau seama dacă sunteți sau nu nostalgic ori pesimist. Văd în schimb în dumneavoastră un om însetat de viață, care își trăiește clipa cu intensitate, în special în timpul orelor de lucru, care își iubește munca, dar și lucrările.*

— Gravurile, desenele, caietele mele sunt în fond niște mărturii ale unei iubiri. Așa cum spunea Nichita Stănescu, în spatele acestei iubiri este moartea care ne urmărește vrând-nevrând. Nu vreau să vorbesc despre moarte, de aceea nici nu mă duc la înmormântări, nu mi-am văzut niciodată prietenii pe catafalc, pentru că imaginile morții sunt atât de dure pentru mine încât după aceea mă obsedează

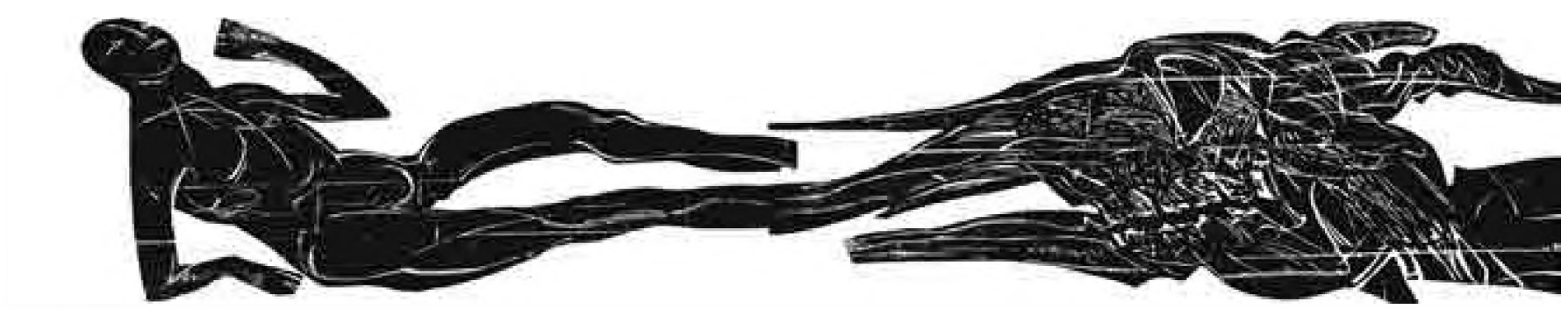

Mircia Dumitrescu — *Nichita azi XXVII* (1982-2008), xilogravură, 35 x 200 cm

vizual. Nu sunt așa cum era Monet, care atunci când a văzut-o pe mama sa pe catafalc începuse să îi calculeze culorile de pe față pictural. Meditația asupra dispariției este una dintre temele mele, respectiv asupra a ceea ce rămâne în urma noastră. Existența are un sfârșit și atunci trebuie să ne bucurăm cât mai mult de ea, în sensul de a ne împlini. Am făcut foarte puține expoziții personale, de aceea fiecare este extrem de importantă.

— Într-adevăr, patru expoziții în patruzeci și trei de ani, mă refer la cele din România, sunt puține, în niște vremuri în care CV-urile studenților la arte au numeroase pagini. Totuși lucrați zilnic, cel puțin zece ore pe zi și o faceți cu spor. Trebuie să spunem că expozițiile dumneavoastră sunt de fapt mari expoziții. Haideți să le rememorăm succint, spunând două-trei cuvinte despre fiecare.

— Am avut o primă expoziție în 1973, la Simeza, o alta în 2008, la Palatul Parlamentului, deci după 35 de ani, o a treia în 2013 la Sala Dalles, iar acum, în 2016 o am pe a patra, *Adam și Eva*, la Academia Română.

Mircia Dumitrescu *Aripile de carne ale îngerilor I* (2007), gravură în metal, 60 x 60 cm

— Dacă ați ajuns în acest punct al enumerării ritualice, este cel mai potrivit moment să punctăm faptul că sunteți membru corespondent al Academiei Române. Continuați, vă rog.

— La prima expoziție au fost mai multe teme, pentru că lucram în cicluri; am avut un studiu asupra femeii, un ciclu al alcoolismului și unul pozițional. Am realizat atunci una dintre lucrările mele emblematice, *Omul care depășește linia*. Ciclul alcoolismului a fost o mică joacă a mea, totuși cu unele nuanțe metafizice. Atunci nu aveam voie să beau și mă uitam la ceilalți cum ajungeau de la o stare normală la una bahică.

La Parlament am realizat, printre altele, unsprezece cărți care se deschideau pe lungimea de patru metri și cuprindeau poeziile dedicate mie de Nichita. Tema centrală era *Cina cea de Taină*, o sculptură de mari dimensiuni, interpretată, cred eu, interesant. Cina nu e cu celebra masă; de data aceasta apostolii stau în picioare, iar Iisus, plasat în mijloc, are aură. Mâinile sale stau pe un pocal, care are vălul liturgic deasupra. Pocalul și pâinea sunt reprezentate reunite. Monseniorul Robu va plasa lucrarea, care i-a plăcut și pe care am donat-o, în biserica de la Lacul Morii.

La Dalles am dorit să fac o expoziție transdisciplinară. Am invitat alături de mine un poet, Eugen Suciu, și un medic cardiolog, Mureșianu, care face fotografie. Expoziția a fost sub semnul sensibilității feminine. Am analizat femeia, sculptural și în desen, de la pubertate, de la primele semne ale sexualității, până la maturitate, când este sigură pe ea și stăpână pe destinul său. Poate să pară ceva sexual, dar nu este așa, pentru că în miezul compozițiilor sunt mama și bunica mea. Orice intenție erotică este astfel blocată. Chiar sunt împotriva eroticului în artă. Alte teme din această expoziție au fost *Apocalipsa* și *Răstignirea mielului*. Au rezultat din aceste expoziții două mari volume, iar acum urmează să am un al treilea.

Mircia Dumitrescu *Sceptrul regelui în funcție IV* (2005), acuarelă, 63 x 84 cm

Ajungând în prezent, *Adam și Eva* este, ce altceva decât o interpretare a mitului biblic.

— În fine, o bună parte din creația dumneavoastră stă sub semn teozofic. Cum vă raportați la religie, bunăoară la creștinism?

— Folosesc teme religioase, de pe poziția unui mirean care preferă să mediteze asupra temelor și nu a practicii propriu-zise. Nici părintele Galeriu nu m-a admonestat din acest motiv. Am respectul, am credința, dar aceasta rămâne în interior. Cred că datoria fiecăruia este să își împlinească menirea. Voi încheia spunând l-am cunoscut la Sihăstria, unde am fost împreună cu studenții, pe părintele Cleopa, care mi-a spus că Dumnezeu îi iubește pe artiști pentru că știe ce înseamnă chinul creației.

Interviu realizat de
Mihai Plămădeală

■

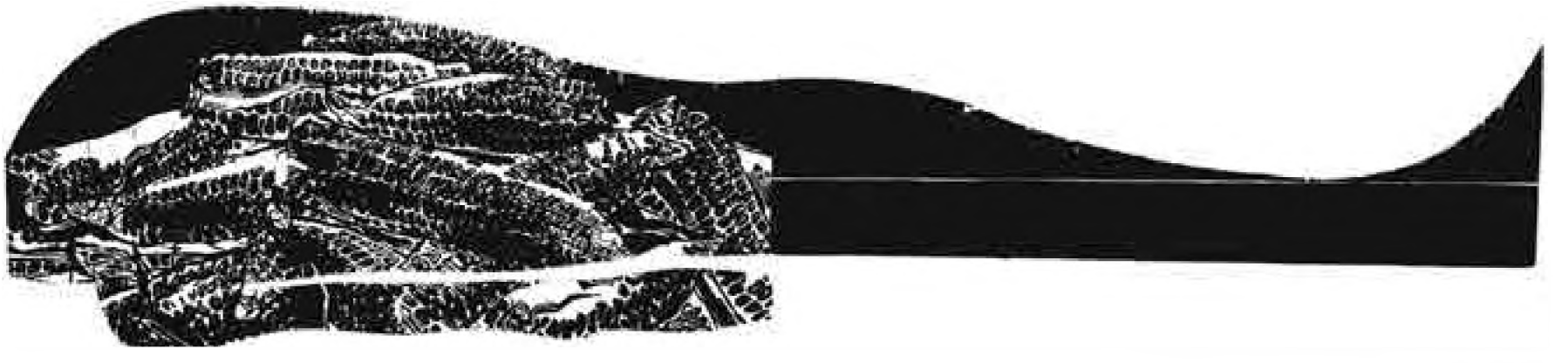

Mircia Dumitrescu *Nichita azi XXVIII* (1982-2008), xilogravură, 35 x 200 cm

Dacă Uniunea Europeană eșuează

Andrei Marga

Politica unificării europene a fost lansată de grupuri ale rezistenței din timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Gata să depășească vederi partizane – liberalism clasic, socialism, creștin-democrație – acestea au acționat pentru reorganizarea durabilă a Europei. Jean Monnet considera că numai prin unificare conflictualul continent mai poate fi salvat, Willy Brandt și Bruno Kreisky că prin unificare Germania nu va mai derapa, Altiero Spinelli că unificarea este ultima șansă pentru Europa. Robert Schumann, De Gaulle, Adenauer și succesorii lor au luat deciziile. Prin *Tratatul de la Roma* (1957) s-a pus baza unei unificări economice ca pregătire a uneia politice. Prin *Tratatul de la Maastricht* (1993), unificarea monetară a fost privită ca pas spre cea poitică.

Extinderile spre vest, spre sud, spre nord, spre est au creat impresia că proiectul este în natura lucrurilor. Reușitele pe care le-a generat sunt de necontestat. După război, Europa a trăit cea mai lungă perioadă de pace din istoria ei. O perioadă marcată, desigur, de Ungaria din 1956, de Cehoslovacia din 1968, de Polonia din 1980, care au semnalat că Europa nu se oprește la Zidul Berlinului, după ce, în 1953, germanii au amintit că diviziunile de la sfârșitul războiului nu pot rămâne.

S-a realizat, în orice caz, aspirația Europei de a reveni la granițe relaxate, iar cooperările și mișcarea bunurilor, serviciilor și persoanelor a luat amploare. Venitul cetățeanului din țările Europei occidentale a crescut în medie cu zece procente. O familie olandeză, de pildă, câștigă în urma unificării în jur de patru mii de euro pe an, un membru matur până la două mii de euro. Prestațiile pe care europeanul le întâlnește în viața curentă sunt mult sporite. Regiunile au intrat într-o dezvoltare rapidă – Catalunia, de pildă, s-a schimbat mai mult decât Kansas-ul. Moneda unică a devenit referința pentru un sfert din schimburile mondiale. Țările care și-au asumat inițiativa propriei dezvoltări s-au modernizat profitând de resursele noului cadru.

Realizarea proiectului s-a împotmolit, însă.

Acesta s-a împotmolit din momentul în care, după anii nouăzeci, au intervenit soluții neinspirate. Extinderea a fost un succes, dar gestionarea ei a devenit confuză. S-a rămas la democrația interguvernamentală și la o birocrație ce a crescut proporțional cu ineficacitatea ei. Când problemele au explodat, nu s-au mai găsit soluții, în afara impunerii de decizii în Est (de pildă, cazul României din 2012) și Sud (Grecia din 2015). Niciodată dispărut cu totul, euroscepticismul a reizbucnit. Încremenirea ideatică a avut drept corolar mișcări secesioniste (Marea Britanie, Peninsula Iberică etc.).

Proiectul s-a împotmolit după criza izbucnită în 2008. Europa a intrat deja în 2007 într-o criză (primul semn fiind imposibilitatea Paribas Bank din Paris de a restitui banii dintr-un fond!), iar aceasta a căpătat repede culori proprii (cum ne spune James K. Galbraith, *The End of Normal. The Great Krisis and the Future of Growth*, Simon & Schuster, New York, 2014). Pe de o parte, Europa a intrat de fapt în mai multe crize, relative la țări, în funcție de datoria publică, tradiții politice, etica muncii, structura economică. Pe de altă parte, instituțiile create pentru a reduce disparitățile dintre țări investind în infrastructură, precum Banca Europeană de Investiții, nu au făcut față misiunii. S-a ajuns astfel la situația în care surplusul comercial al unora să fie pe seama deficitului grav al altora. În vreme ce SUA lăsau criza în urmă, Europa mai lupta pentru a ajunge la mal. „Europa este, ca totdeauna, un continent mai bogat și, general vorbind, mai stabil, cu unele țări mici – Grecia, Irlanda, Portugalia – pe care le amenință prăbușirea. Aceste țări nu au fost niciodată deosebit de potente sau dezvoltate industrial (în repere europene), instituțiile lor sociale au fost mereu relativ slab profilate, iar mulți dintre cetățenii lor au luat calea migrării. Politica austerității a pus o povară pe sistemele lor sociale, pe care acestea nu sunt în stare să o ducă. În același timp, programele lor de austeritate au aruncat o mare parte a populației lor în sărăcie și au făcut din ocuparea formală printre tineri o raritate. La acestea se adaugă emigrarea forței de muncă ce reduce, la rândul ei, perspectivele unei guvernări eficiente sau ale investițiilor străine profitabile. În situația dată, aceste țări sunt fără ajutor. În acest timp, două țări mai mari și mai puternice, Spania și Italia, ale căror condiții sociale nu sunt atât de precare, stăruie mai departe în stagnare" (citez din ediția germană a lucrării lui Galbraith, 2016, p. 255). Europa a rămas cu o creștere chinuită, o datorie publică uriașă și un șomaj ridicat în rândul tinerilor. Integrarea nu doar sistemică, ci și socială și culturală a propriilor populații este chestiune deschisă.

Proiectul s-a împotmolit deoarece conducerea Europei este concentrată în mâna unor grupuri care nu au soluții și se realizează în cadre ce nu dau rezultat. Acestea tocmai când este mai acută nevoia de integrare a unui efectiv mai ridicat de cetățeni! El s-a împotmolit din momentul deciziei de a prefera extinderea în dauna integrării – „criza Ucrainei" fiind grăitoare.

Este util pentru a înțelege situația Europei unite să luăm în seamă nu numai opiniile europenilor, ci și vederi din exterior. Bunăoară, cercetările americane semnalează faptul că realizarea instituțională a Europei unificate a progresat prea lent (Glyn Morgan, *The Idea of an European Superstate: Public Justification and European Integration*, Princeton University Press, 2007). Din punctul de vedere al Chinei (Yu Sui, *China in a Changing World*, Foreign Languages Press, Beijing, 2015), se văd Germania, Franța, Anglia, Italia, dar nu se vede destul Uniunea Europeană. Din punctul de vedere israelian, Europa nu s-a despărțit până la capăt de trecut (Yirmiahu Yovel, *Dark Ridle: Hegel, Nietzsche and the Jews*, Polity Press, Cambridge, 1996), încât este obstacolată din interior. În chip evident, schimbările din nordul Africii au prins Uniunea Europeană pe picior greșit, iar în Orientul Mijlociu prezența ei este intermitentă.

Pe acest fundal se ridică tot mai des întrebarea: ce se întâmplă dacă Uniunea Europeană eșuează?

Întrebarea nu se pune în premieră. Atunci

Mircia Dumitrescu

Compoziție cu oameni IV (2005), acuarelă, 63 x 84 cm

Mircia Dumitrescu *La Nichita - Elena, Nichita, Dora, Roco, Br*ânduşa (1982-1983), desen colorat, 50 x 70 cm

când proiectul *Constituției* Europei a fost oprit de referendumurile din Franța și Olanda, a trebuit conștientizat faptul că unificarea europeană nu aduce doar posibilități generoase de viitor, ci și retezarea altora. În acel moment s-a vorbit de europenizarea ce favorizează dezvoltarea, dar și de o „europenizare destructivă (*europeizazzione destruttiva*)", având în vedere lichidarea de industrii din unele țări și sporirea șomajului în țările Uniunii Europene (vezi Roberto Di Quirico, *L'euro, ma non Europa*, Il Mulino, Bologna, 2007. p. 175 și urm.). Atunci s-a făcut distincția între procese, precum adoptarea Constituției, uniunea politică și uniunea monetară, care urmează, fiecare, o „rațională" specifică. S-a observat că eșecul procesului integrativ într-un domeniu nu antrenează automat blocarea în alte domenii, dar antrenează, desigur, riscuri pentru Uniune.

Criza din 2008 a adâncit întrebarea, mai cu seamă că răspunsul la criză a fost nu înlocuirea politicii ce o generase, ci continuarea ei. De fapt, neoliberalismul a stabilizat diferențele între Vest, Centru și Est, în loc să le reducă.

În particular, țările din Răsărit nu au lichidat rămânerea în urmă. Pe de o parte, aceste țări au aplicat simplist „terapia de șoc". Așa cum amintea chiar creatorul ei (vezi Jeffrey D.Sachs, *La fine della poverta. Comme i paesi ricchi potrebbero eliminare definitivamente la miseria dal pianetta*, Mondadori, Milano, 2005, pp. 140-157), terapia de șoc trebuia să acompanieze privatizările din economie cu investiții masive. Acestea însă nu au mai venit. Pe de altă parte, țările din Răsărit, după cotitura politică din 1989, se democratizează cu mari ezitări și reculuri. Unele nu țin seama de ceea ce au arătat din capul locului cei care au elaborat strategia tranziției (vezi Guillermo O'Donnell, Phillip C. Schmitter, *Tentative Conclusions about Uncertain Democracies*, The John Hopkins University Press, Baltimore and London, 1986), anume că mijloacele articulării democrației, în fond, respectul neabătut al drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, sunt altele decât mijloacele demantelării unui sistem autoritar, ce se poate realiza prin simpla proclamare a libertății de inițiativă.

După 2010, noua geografie a supraputerilor plasează Uniunea Europeană într-un câmp de forțe nou, în care aproape totul trebuie regândit. SUA rămân supraputerea hegemonică a lumii, dar o supraputere își ia decizii cu evaluări proprii. Urcarea pe scenă a Chinei aduce nu doar un competitor economic, dar și un competitor cultural – primul de mare anvergură în fața culturii euroamericane. Revenirea Rusiei face ca pe continent să intervină un competitor geostrategic și militar. Capacitatea economiei sale de export obligă Germania, la nevoie, să-și ia singură deciziile. Polonia și Turcia vor juca tot mai mult pe cont propriu. În relațiile internaționale, în raport cu politica americană a „aplicării ordinii de drept", cu „politica armoniei" desfășurată de China, cu „politica echilibrului" promovată de Rusia, Uniunea Europeană nu și-a stabilit nici acum focusul acțiunilor.

Ponderea Europei în producția mondială era cândva de jumătate. Acum este sub a cincea parte, iar prognozele spun că în 2030 va fi sub a zecea. Doar zece procente din tehnologia de vârf a lumii se produce astăzi în Europa. În multe țări europene, în locul deschiderii societății spre valori, se extinde corupția și cleptocrația. Fenomenul „postdemocrației" – adică acea conducere a societății în care revendicarea formală este din democrație, în condițiile în care deciziile se concentrează în mâinile unor grupuri refractare la dezbaterea publică și deliberarea democratică în numele considerentelor „tehnico-juridice" – s-a extins ca o molimă, în pofida proiectului. Uniunea Europeană a maturizat fenomene care o șubrezesc: „deficitul democratic", „deficitul demografic", birocratizarea.

Ce se întâmplă dacă Euro se prăbușește – s-au întreabat unii (Geert Mak, *Was, wenn Europa scheitert*, Pantheon, München, 2012). Doar marile bănci ar avea imediat o pierdere de peste patru sute de miliarde de Euro. După o prognoză a ING Bank, în primii doi ani de la prăbușire se vor pierde douăsprezece procente din productivitatea muncii la scara Uniunii, echivalentul unei pierderi de o mie de miliarde de Euro. Nu sunt incluse aici creditele pentru țările aflate în criză (p. 55-56). Joburile însele vor fi periclitate.

Este limpede că Uniunea Europeană se află în criză, iar „Eurocriza este înainte de toate o criză politică și o criză de încredere ce bate profund" (p. 60). Nu este în joc doar o problemă monetară sau economică, ci una care cere soluții politice. Nu ajung soluții vechi, ci trebuie concepute soluții noi. Înapoi nu se poate merge, căci costă mult mai puțin renovarea clădirii decât demolarea ei. Trebuie renovate, însă, nu doar fațada, ci și structurile de rezistență.

Dacă Marea Britanie ar ieși din Uniunea Europeană, ar fi o pierdere pentru ambele părți. Dacă rămâne, această țară, precum și altele, de altfel, vor pune condiții (de pildă, recunoașterea suveranității parlamentului național, păstrarea de monede multiple etc.), încât Uniunea nu va mai fi ca înainte. Condițiile ce se vor pune nu vor reduce Uniunea Europeană la o simplă alianță, dar nici nu se va mai merge curând spre atingerea obiectivelor maximale. Foarte probabil Uniunea va lua ruta federalizării, ținând seama de împrejurarea că „Europa cu două viteze a devenit de mult realitate, iar legitimitatea proiectului european se lovește tot mai mult de granițele sale, dacă nu cumva a trecut dincolo de ele" (p. 61).

Ce se întâmplă dacă Uniunea Europeană eșuează? Trei observații, în chip de răspuns.

Prima observație: trebuie făcută o diferențiere între domeniile integrării (unificării). Dificultățile monedei unice nu au antrenat eșecul integrării economice, nici al ansamblului de politicii unioniste privind circulația bunurilor, serviciilor, persoanelor. Tensiunile integrării economice nu duc nici ele automat la pulverizarea unificării politice. Nici invers – faptul că unificarea politică trenează nu împiedică integrarea economică și procese de unificare la alte nivele.

A doua observație: un eșec în orice domeniu – monetar, economic, politic – are consecințe foarte ramificate. Unele eliberatoare, ca la orice slăbire a unei organizări de mari dimensiuni. Altele îngrijorătoare. Pe acestea din urmă le-am putea rezuma astfel: avantajele pieței lărgite ca motor de dezvoltare se risipesc, atractivitatea pentru investiții intercontinentale scade, condițiile favorabile democratizărilor se reduc, capacitatea de a face față presiunilor migratorii la frontiere se micșorează, securitatea Europei între supraputeri devine negociabilă, potențialele de conflict renasc. Ceea ce fac ultrașii diferitelor țări europene acum, în marginea meciurilor din campionatul european de fotbal, ar putea deveni comportament curent.

A treia observație: este ora la care avantajele Uniunii Europene trebuie făcute perceptibile europeanului de rând care suntem fiecare. O cotitură spre debirocratizare, spre democratizare, spre respectul libertăților și drepturilor și meritocrație va fi condiție a atractivității unei unificări de care sunt legate speranțele majorității europenilor.

■

Un critic sortit să fie oricând în prim-plan

T. Tihan

Și nu doar fiindcă i-a fost dat lui Perpessicius (1891-1971) să-și lege numele de cel al lui Eminescu, ci și pentru că a reușit el însuși să se impună, prin ani, ca un remarcabil critic și scriitor. Au fost și ipostazele ce se fac evidente, într-un fel sau altul, și în activitatea sa de editor. Căci numai o sensibilitate aparte, dublată de o superioară intuiție critică, l-au ajutat să pună în lumină lirica marelui nostru romantic, așa cum s-a cristalizat ea în timp, după mereu reluate căutări și încercări de a-și afla propriul mod de a fi. Oricum, analiza temeinică a manuscriselor i-a înlesnit și cunoașterea din interior a poeziei eminesciene, oferindu-i, totodată, acesteia și posibilitatea de a se face cunoscută în cadrele unei ediții critice, așa cum numai în marile culturi am mai putea întâlni.

Și, chiar dacă eforturile întreprinse de Perpessicius lăsaseră, la un moment dat, impresia că nu-și vor mai găsi și continuarea firească în epocă, excepționalul început, ce se materializase în cele șase masive tomuri ale ediției sale de excepție, nu va rămâne, totuși, fără urmări. Căci o echipă de hăruiți cercetători se va decide, până la urmă, să-i ducă mai departe opera, dându-i, astfel, acesteia și posibilitatea de a-și depăși condiția pe care i-o rezervaseră deopotrivă și vremurile, și oamenii, ultimii fiind dispuși s-o privească doar ca pe „un zid părăsit și neisprăvit", cum ar fi spus și anonimul din veac. Or, pentru ca edificiul pe care îl concepuse să se poată continua, Perpessicius simțise, probabil, că trebuia el însuși să-și lase măcar umbra zidită între murii propriei sale construcții. Așa cum făcuse, zidindu-și cea mai apropiată ființă, și Meșterul Manole din prea cunoscuta baladă.

Oricum, pentru Perpessicius, Eminescu devenise un reper apt să dea sens culturii române în tentativele sale de a se moderniza. Cu o condiție însă: aceea de a-și păstra nealterate fundamentele. Era aceasta și starea de spirit care le-ar fi permis marilor creatori să fie ei înșiși chiar și atunci când, prin temele abordate, imaginația le permitea să-și ia zborul spre alte zări.

Eruditul critic și cărturar credea, în tot cazul, în destinul creator al neamului său. Și cunoștea, ca puțini alții, literatura și cultura acestuia. Iar ele vor prinde contur și în „mențiunile" sale critice. Privită din această perspectivă, foiletonistica sa va și reuși să surprindă „din mers" dinamica proprie fenomenului literar pe care urma a-l analiza și comenta.

Mircia Dumitrescu *Aripile de carne ale îngerilor VI* (2007), gravură în metal, 60 x 60 cm

Cronicarul pornise la drum cu intenția de a da seama despre tot ce i se părea mai semnificativ în propriul prezent literar. Iar dacă n-a izbutit să rămână tot timpul angajat în cariera pentru care încă de tânăr optase, de vină era și istoria în care se circumscria. Și care îi îngăduia prea puțin să acționeze așa cum voia. De aceea, Perpessicius va și părăsi, timp de aproape un deceniu, postura de cronicar, retrăgându-se în zona aparent mai puțin expusă a cercetărilor de natură istorico-literară.

Împins de propriul demon lăuntric, criticul va reveni, până la urmă, în arenă, lăsându-se, ca și alții, acaparat de opere și autori ce se situaseră, în acei ani, în primele rânduri ale actualității literare, cu toate că locul pe care îl ocupau nu era decât în rare cazuri și meritat. Lucru pe care, în „mențiunile" sale, criticul se va și strădui a-l dovedi. Și nu doar atât, fiindcă în acea perioadă, analizele sale își vor asuma, în chip deliberat, și calitatea de îndreptar menit a scoate scrisul românesc la liman, într-o perioadă prea puțin fastă pentru evoluția sa.

De aceea, se poate spune că, indiferent de anotimpurile în care se înscriau, „mențiunile" lui Perpessicius căutau să se mențină în îndătinatul lor mod de a fi. Fiindcă scrisul său făcea oricând „dovada unui exercițiu de bun simț, altminteri zis, de gust", în înțelesul pe care i-l atribuise cândva Voltaire, văzând în el „un sentiment ce distinge imediat frumusețea dintre defecte și defectul din frumusețe". Procedând astfel, criticul putea imprima foiletonisticii sale și o notă ideatică mai destinsă, prielnică libertății de opinie. Fapt ce se va resimți și în viața literară, făcând-o, cum însuși spunea, mai „respirabilă". Era și starea de spirit pentru care în orice moment pleda, chiar și atunci când o anume istorie punea dinadins la index principiile în numele cărora era totdeauna dispus a acționa.

Căci, în opinia lui Perpessicius, a îngrădi arbitrar fenomenul literar, a-i stânjeni acestuia „libera și autonoma înflorire", a-l sili să asculte doar de o anumită pedagogie, a-l obliga pe scriitor „să-și limiteze raza și natura inspirației", ar fi fost tot una cu „a voi să regenerezi crinii cu apă fiartă". Era modul său de a denunța servitutea spre care era împins scriitorul român în anumite momente, tocmai fiindcă era convins că o asemenea „perimată și anacronică" vârstă a scrisului nu avea de ce să se perpetueze în evoluția acestuia.

Pe de altă parte, foiletonistica sa își propunea să să rețină în spațiul său și climatul specific istoriei pe care, direct sau indirect, o evoca. Fiindcă, pentru critic, important era ca „mențiunile" sale să păstreze intactă și atmosfera proprie actualității în care acestea se închideau.

Cronicarul se va lăsa, de altfel, însuflețit prin ani de ideea de a imprima intervențiilor sale în for și caracterul unui jurnal de lectură, capabil să recompună și atmosfera spirituală a timpului care l-a generat, dar și să conserve, pentru viitorime, nealterat și chipul celui care a dat și propriei istorii posibilitatea de a se regăsi și formula. Fiindcă Perpessicius s-a vrut a fi totdeauna și o prezență solidară cu vremurile în care i-a fost dat a trăi. De aceea, criticul și fusese îndreptățit

Perpessicius

să acorde „mențiunilor" sale și calitatea unui „paragraf din foiletonistica noastră contemporană". Fusese, de altminteri, convins că, prin intermediul acesteia, putea să prindă viață și o istorie literară stratificată, între „rocile și ambrele" căreia se lăsase prins și conturul său „de modestă albină", cum, cu un mereu înfrânt orgoliu, spunea. Căci știa cel dintâi cât de mult contribuise pentru o mai bună cunoaștere a literaturii pe care o avusese sub ochi timp de aproape o jumătate de veac. De aceea, probabil, și statura pe care și-o construise, prin ani, nu va fi nici ea prea mult alterată în ordine critică. Fiindcă a știut în orice moment să dea scrisului său acea notă de știință și bună cuviință menită a-l feri de accidentele care ar fi putut interveni nu doar în cursul propriei vieți, ci și al istoriei în care ea se încadra.

De aceea, se și poate spune că Perpessicius a știut totdeauna să dea vieții sale un sens, chiar și atunci când părea să se îndepărteze de el. Căci omul care se sechestrase de bună voie la masa de scris căuta cu orice prilej să fie o prezență în for pentru a se face astfel auzit ca ziarist implicat în problemele zilei în care trăia. Iubirile pe care le cultivase până în pragul propriei bătrâneți îl arătau, pe de altă parte, dispus a nu disprețui nici momentele de afecțiune după care instinctiv tânjea. Și nu este exclus ca, în clipele lui de singurătate, criticul să fi dat credit și adevărului pe care și versul eminescian îl clama. Oricum, în cadențele sale s-ar fi putut și el regăsi. Căci, după experiențele prin care a trecut de-a lungul unei doar aparent liniștite vieți, Perpessicius se va fi convins și el că, oricât de fascinante ar putea fi cărțile, acestea n-ar putea suplini decât temporar existența reală. Și chiar și atunci doar în anumite limite. E și motorul care l-ar fi putut în orice moment determina să dea și el creditul necesar poetului său preferat, care ținuse, la rându-i, a ne avertiza:

Ne e carte să înveți,
Ca viața s-aibă preț,
Ci trăiește, chinuiește,
Și de toate pătimește
Ș-ai s-auzi cum iarba crește.

Era o sentință pe care și Perpessicius va fi simțit nevoia de a și-o asuma. Așa cum am putea să ne-o apropiem, mai la urma urmei, noi toți, dacă ne-am lăsa, ca și Eminescu, seduși de ritmurile ascunse ale mereu biruitoarei vieți.

Cluj-Napoca
În miez de vară, 2016

■

Mircea Eliade, Vintilă Horia și un istoric răpit prin Berlinul de Est (II)

Isabela Vasiliu-Scraba

Dacă cele două proiecte vizând invitarea securistă a lui Mircea Eliade prin Noica și a lui Vintilă Horia prin Nichifor Crainic n-au putut fi duse la bun sfârșit, în schimb, a existat înaintea acestora un proiect similar (la începuturile sale) încununat de succes. Este vorba de proiectul prin care un mare specialist (în istoria și cultura popoarelor orientale), pentru că n-a dat curs insistentelor invitații să revină în Patrie, a fost răpit de Securitate pe 20 decembrie 1957. Din Berlinul de Vest a fost trecut în Berlinul de Est unde a fost sechestrat, adus cu forța în țară și anchetat prin schingiuire, apoi întemnițat în regim de exterminare până în august 1964, pentru a ajunge să fie angajat ca arhivar având-l drept șef pe unul dintre foștii săi anchetatori.

În tentativa de a-l invita în țară pe istoricul dr. Aurel Decei (1905-1976), profesor universitar în Turcia și colaborator de seamă la cea mai prestigioasă Enciclopedie turcă, Securitatea s-a folosit de medicul emerit Iuliu Hațieganu (1885-1959). Reputatul diagnostician a fost pus să scrie pe tema împăcării exilatului Aurel Decei cu Patria care-i întinde brațele plină de iubire.

Răspunsul verbal dat trimisului Securității care-i adusese scrisoarea dr-ului Hațieganu a fost următorul: „România de care pomenești dta este o formațiune hibridă, sovieto-comunistă pe care eu și poporul meu vreau s-o vadă pierind… când vălul care e țesut peste țara mea se va ridica, atunci mă voi întoarce. Acum lucrez aici, în lumea liberă, ca să fac să nu se uite că există o Românie care nu vrea nici comunism, nici ruși la ea acasă" (cf. I. Opriș, *Aurel Decei sau destinul disperării*, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 133). Vintilă Horia scria după 1985 că revenirea în țară nu mai este posibilă „în sensul că locul însuși al întoarcerii dispăruse de pe hartă, fusese scufundat într-un infern schimbător de față și de suflet" [1].

După ce statul polițienesc comunist dăduse o oarecare decizie de grațiere a exilaților, universitarului Aurel Decei (care fusese atașat de presă la Legația Română din Turcia începând cu anul 1940 și până în 1947) i-au parvenit la Istanbul niște scrisori de-ale mamei și fraților săi insistând să revină acasă. Mama sa de 80 de ani îl ruga să se întoarcă pentru că pensia îi fusese sistată. (Fără pensie fuseseră lăsați și părinții lui Cioran, ai lui Eliade și ai multor alți „trădători de țară" cum erau numiți scriitorii care făceau faima culturii române în străinătate.) Mesagerului aducător de scrisori, profesorul Decei i-a spus că recunoaște scrisul mamei sale pe care n-a văzut-o de zece ani, însă „vede că stilul nu este al ei" (8 aprilie 1956, în *op. cit.*, p. 129). La rândul lui, academicianul Iuliu Hațieganu consemna în scrisoarea către Aurel Decei că este informat că „mama din Gura Râului a făcut demersuri pentru înapoierea în patrie". Medicul emerit îl mai asigura că va deveni „titularul catedrei de istorie orientală și turcologie", post universitar neocupat care îl așteaptă pe el la Cluj, numai să vină, căci întreaga comunitate academică îi va întinde un covor roșu pe care să pășească, onorat în țara comunistă pentru vastele sale cunoștințe de istoric stăpânind 14 limbi între care turca, persana, araba, ebraica, greaca veche, latina, pe lângă o mulțime de limbi moderne.

Scrisoarea de invitație în țară prin cunoscutul medic internist neavând succesul scontat, s-a recurs la metoda folosită cu puțin timp înainte pentru aducerea acasă a exilatului Beldeanu, implicat în atacarea Legației de la Berna în 1955 (cu procesul ce-a urmat în care Ovidiu Beldeanu a fost apărat de Mihai Fărcășanu): printr-un comerciant turc născut în România, Beldeanu fusese răpit în 1956 de Securitate, adus în Berlinul de Est, anchetat în țară și omorât. Un an mai târziu, în 1957, profesorul Aurel Decei a fost momit să vină pe 19 decembrie 1957 la Berlin prin același comerciant ca și în cazul răpirii prin Berlinul de Est a lui Ovidiu Beldeanu.

Pe 20 decembrie savantul (care în lumea liberă reprezentase adevărata Românie la Congrese de istorie și orientalistică) intrase deja în ghearele Securității, fiind silit să trăiască și să moară în România „după-războiului" (apud. Vintilă Horia) de soarta căreia se tot interesase de la românii fugiți prin Turcia.

Pentru exilul românesc (îngrijorat de dispariția istoricului) fusese aranjat un scenariu, conform căruia istoricul Aurel Decei ar fi fost amnistiat și ar fi cerut „repatrierea în baza Decretului în vigoare", fiind ajuns deja în țară. Scenariul pregătit din vreme n-a ținut cont de perioada de valabilitate restrânsă până la 23 august 1955 a Legii amnistiei crimelor politice publicată de guvern la 25 iunie 1955. Mai important în scenariu era însă un text de mulțumire guvernanților care l-au amnistiat. Cu un an înainte de răpirea sa, doctorul Hațieganu fusese pus să scrie negru pe alb: „de altcum pe Tine aceste categorii [ale amnistiaților] nu te exprimă, că nu aveai ce să-ți reproșezi. Dar este un imbold și pentru Tine – ca pentru atâția alții - ce s-au reîntors la rosturile lor și lucrează nestingherit" (dr. Iuliu Hațieganu, Cluj, 29 ianuarie 1956).

Spre regretul celor care și azi suferă din pricina neîntoarcerii în țară a exilaților Eliade și Vintilă Horia invitați de Securitate „acasă" unde l-au adus forțat pe istoricul Aurel Decei, niciunul din cei doi scriitori universali n-au dat curs ispitirilor meșteșugite și extrem de insistente, ambii zor-nevoie poftiți (măcar) să adere la Asociația „România".

După ce vorbise la un simpozion oficial despre „nevoia românească de martiri", Sorin Lavric îi spunea lui Claudiu Târziu că pe sine se vede în același timp ca un „șobolan mistuit de pofte lumești" și ca un „iepure versatil trăgând speriat cu ochiul la ce spun puternicii zilei" (vezi interviul din *Formula As*, 2011).

Rozător în ambele situații, Sorin Lavric l-a „rontăit" în *România literară* pe Vintilă Horia sub pretextul că i-ar recenza jurnalul scris din 1985 și până la moarte, intitulat *Memoriile unui fost săgetător* (Ed. Vremea, București, 2015).

Premiat după premierea lui Ciomoș (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *O carte premiată sub șocul „sperieturii cu termeni greceștI": Virgil Ciomoș, Timp și eternitate, 2000*, în *Clipa*, SUA, dec. 2014), de lectura cărților lui Sorin Lavric m-a scutit chiar autorul lor, cu care s-a întâmplat să schimb două vorbe pe tema gândirii lui Noica. Atunci am constatat că din bibliografia obligatorie a doctoratului său pe tema filozofiei noiciene, universitarul Lavric nu părea să fi rămas cu prea mult. Poate doar cu înclinația de a ridica în slăvi himerica „Școală de la Păltiniș" negată de Noica (cf. Isabela Vasiliu-Scraba, *Himera Școlii de la Păltiniș ironizată de Noica*; vezi și Isabela Vasiliu-Scraba, *Himera discipolatului de la Păltiniș*). Și, mai ales, cu tendința de a folosi idei noicene în folos propriu, sau punându-le pe seama directorului său (Gabriel Liiceanu) cum s-a întâmplat în recenzia cărții despre seducție din 2007 (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Parabola orbilor, sau PhiloZofia în comunism și post-comunism*).

Relativ recent, în folos propriu a uzat Sorin Lavric de scrisul lui Noica în nefericitul său text, unde îl tot face ba „satir", ba „taur magic" pe laureatul Academiei Goncourt. Scriitor de-o șchioapă, Lavric l-a prezentat pe Vintilă Horia ca având un „instinct animist", ca apoi să-i reproșeze cu naivitate că ar fi fost „mai iubitor de natură decât de oameni" (Sorin Lavric, *Taurul magic*, vezi *România literară*, ian. 2016). Textul l-a conceput pe echivocul ideii preluate de la Noica (fără a-l cita!) că la unii autori „nervul creației depășește puterea expresiei".

Pe vremea când nu se găsea prin librării nici un volum al filozofului Mircea Vulcănescu, într-o „amintire despre Mircea Vulcănescu" (filozof scos cu de-a sila din cultura românească, vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Imaginea oficială asupra filozofiei românești*, în Isabela Vasiliu-Scraba, *Propedeutică la eternitate*, Slobozia, 2004, pp. 112-129), C-tin Noica remarca la prietenul său o disproporție între creativitate și creație, prima atât de puternică încât ar fi împiedicat creația propriu-zisă (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *„Scăparea prin tangentă", sau C-tin Noica și Mircea Vulcănescu*, în *Convorbiri literare*, Iași, dec. 2001, Nr. 12(72), p. 6). La Noica intenția nu fusese răutăcioasă. Era o figură de stil prin care cititorul „Almanahului literar 1984" trebuia să se gândească în exclusivitate la bogăția operei filozofului ajuns la vârsta de 70 de ani. Tot nu-i fuseseră cărțile prea recenzate și, oricum, despre opera rămasă de la gânditorul trăirist Mircea Vulcănescu nu se știa mai nimic. Cu disproporția dintre creativitate (/nervul creației) și creație (/puterea expresiei) Lavric s-a aflat (întâmplător?) pe aceeași traiectorie de gând cu filozoful de la Păltiniș, în contextul unei reticențe oficiale față de Vintilă Horia în 2015 destul de similară cu cea din 1979 față de Mircea Vulcănescu.

Amintirea pusă pe hârtie de Noica la cererea soției filozofului ucis în temnița Aiudului (cf. Isabela Vasiliu-Scraba, *Martirii închisorilor în viziunea lui Mircea Eliade și a Părintelui Arsenie Boca*, în *Tribuna*, nr. 255/2013, pp. 9-10) a fost publicată în „Almanahul 1984" apărut în decembrie 1983. Textul lui Noica (pp. 36-37) a fost pus sub însemnul „Constantin Noica - 70 de ani" întrucât într-adevăr fusese scris în 1979. Doar tipărirea articolului a mai necesitat trecerea a patru ani de zile spre a se ajunge în… anul „Mircea Vulcănescu" în care s-a întâmplat minunea publicării integrale a capodoperei de gând *Dimensiunea românească a existenței* (1943, republicată în 1983, vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Anul 1983 a fost „anul M. Vulcănescu"*, în *Convorbiri literare*, Iași, Anul CXXXV, aprilie 2001, Nr. 4, p. 38). Trăgând iepurește cu ochiul la cei care l-au tot cenzurat pe Vintilă Horia, Sorin Lavric și-a înseilat recenzia în „anul Vintilă Horia" (vezi Isabela Vasiliu-Scraba, *Receptarea românească a primului scriitor străin laureat cu Premiul Goncourt*), când s-au împlinit o sută de ani de la nașterea acestui scriitor de talie universală.

La o sesiune științifică la Alba Iulia, evocând întâlnirile dintre Vintilă Horia și Principesa Ileana, tratasem și problema dispariției unor idei care cândva au fost la modă. Persecutat în „non-Patrie" de culturnicii cu poziții dominante, Vintilă Horia observase că „există idei care nu vor să moară și oameni care le apără pentru că de ele depind averea și puterea lor".

Notă

1 Vintilă Horia, *Memoriile unui fost săgetător* (Ed. Vremea, București, 2015) este o carte apărută în premieră mondială. Din nefericire, acest fascinant volum este editat cu destule stângăcii, eu având chiar nesansa de a cumpăra un volum cu 16 pagini lipsă (pp. 33-48). De pildă, la p. 202 înțelesul din context trimite către „schimbător DE față și DE suflet", și nu „la față și la suflet", iar la p. 74 „filozofii *depurjate* de uman" și nu „filozofii detergente de uman".

■

Maestrul, potrivit tradiției

Vasile Zecheru

Acest text, oarecum riscant și fără acoperire, prin care ne propunem să definim, atât cât este posibil, un maestru spiritual, este dat publicității numai și numai din dorința de a provoca o dezbatere mai amplă pe temă. Pe cale de consecință, demersul poate genera o limpezire privind misiunea societăților cu pretenții inițiatice pentru a se putea, apoi, conchide asupra conformității cu cerințele tradiționale care, vrem sau nu vrem, trebuie să călăuzească Arta regală.

De la inițierea ca ucenic și până la inițierea cu majuscule[1], aspirantul parcurge simbolic drumul sinuos de la Ego-ul limitat și vanitos la Sinele transpersonal[2] aflat în centrul Ființei. La finele acestui stagiu, aspirantul este încoronat cu statutul de om adevărat și astfel, este recunoscut ca atare de către confrați. Apogeul traiectului inițiatic ar trebui să fie iluminarea, această experiență trăită ființial fiind singurul certificat posibil al autenticității statutului de maestru. După tot acest traseu urmează *marile misterii*, parcursul desăvârșirii, treptele perfecționării maestrului marcând simbolic drumul realizării spirituale în regim inițiatic.

În tradițiile avraamice, maestrului îi sunt asociate șapte puteri numite, cel mai adesea, virtuți: credința în Dumnezeu[3], iubirea necondiționată[4], înțelepciunea[5], viziunea[6], previziunea[7], știința[8], înalta conștiință[9]. Nu este vorba aici de cunoașterea științifică, analitică, secvențială ci de acea cunoaștere revelată[10], obținută prin practicarea cu asiduitate a unei metode consacrate de elevare spirituală, prin dezvoltarea intuiției și, nu în ultimul rând, prin trăirea la propriu a iluminării și a sacrificiului întru edificarea umanității.

În acord cu preceptele Tradiției, vom prezenta în continuare șapte condiționări *sui-generis*, menite a prefigura, în opinia noastră, o posibilă definiție a măiestriei. Cu certitudine, aceste condiționări pot fi mai numeroase; ne-am oprit însă la cifra șapte pentru a marca, în acest mod, numărul maestrului și, odată cu aceasta, un minim de cerințe exigente la care să ne raportăm atunci când spunem despre cineva că este, cu adevărat, un maestru just și perfect.

• Orice maestru trebuie să poată mărturisi despre existența, în trecutul său, a unui îndrumător spiritual pe care-l poate invoca cu nume și prenume, tot astfel cum Platon l-a invocat pe Socrate, Sfântul Simeon Noul Teolog pe Simeon Evlaviosul, Maharishi pe Guru Dev sau Aïvanhov pe maestrul său, Peter Deuvov și exemplele ar putea continua. Maestrul maestrului este unic; el a fost cel care a transmis alesului meșteșugul spiritual al devenirii și, apoi, i-a îndrumat pașii șovăielnici în ascensiunea sa. Tocmai de aceea, ajuns după un timp maestru, aspirantul nostru generic va purta părintelui său spiritual un etern sentiment de venerație pentru că *„i-a deschis ochii”*, *„l-a trezit”* și prin abilitățile sale l-a adus în situația să poată vedea, la propriu, Lumina-i lăuntrică. Uneori, căutătorul de Lumină nu-și va găsi maestrul în interiorul grupului din care face parte și atunci va fi nevoit să facă un ocol, să viziteze alte tradiții paralele și, dacă este cazul, să-și asume un ratașament spiritual[11].

Este important ca maestrul să fi fost și el, odată și odată, un umil ucenic ascultător, nevoit să adreseze întrebări magister-ului și să-l asculte cu sfințenie. Smerenia ucenicului este izvorul ascultării[12]. Un discipol trebuie să mărturisească sistematic maestrului în legătură cu obstacolele întâlnite pe cale, chiar și atunci când, formal, a trecut în stagiul următor. Există unele aspecte intime, greu de mărturisit, cu toate acestea, ca ucenic, trebuie să le comunice maestrului și astfel, pentru a trăi curat, în integritate și în acord cu Legea morală, să se scuture de poverile inutile. Fără un maestru, nimeni nu poate înainta pe cale iar autoinițierea este exclusă.[13]

• Realizarea statutului de *homo universalis* este obligatorie pentru maestru. Un aspirant care nu a atins, în prealabil, statutul respectiv poate accede la acest rang doar prin săvârșirea unui abuz. Mai devreme sau mai târziu, o atare situație va produce consecințe devastatoare. *„Un singur lucru se regăsește în cultura europeană modernă care apare în toate culturile: ideea de om perfect. Într-adevăr, China a avut idealul unui astfel de om, pe care l-a numit «omul veritabil» – chen-jen; India a cunoscut și a păstrat și astăzi ideea unui «om eliberat» pe care l-a numit* jivan mukta*; Grecia a denumit pe omul perfect* sophos*, «purtător de lumină»; Kabbala ebraică vorbește de* Adam elyon (Adam Kadmon, n.n.) *– «omul suprem»; civilizația creștină a cunoscut* sfântul*, întrupat apoi în* cavalerul *în căutarea Graalului; islamul a avut ideea unui om universal* – «al însânu l-kâmil».”[14] Pe de altă parte, iluminarea marchează atingerea statutului de om adevărat dar și parcurgerea micilor misterii. Inițiați din toate timpurile au asociat sacrului acea unică experiență lăuntrică prin care aspirantul cunoaște la propriu Sinele transpersonal și beatitudinea indicibilă ce însoțește iluminarea.

În cartea sa de căpătâi, Wirth are un mic capitol intitulat chiar așa, *Iluminarea*, în cadrul căruia marchează drumul către Lumină și vorbește despre importanța *„...de a vedea clar”*, *„... de a identifica eroarea și a o îndepărta...”*, *„...de a răzbate dincolo de aparențe”*. În final el conchide: *„Aceasta este iluminarea de care trebuie să se învrednicească inițiatul la vederea Stelei înflăcărate... Gnoza nu poate fi preluată din altă parte, nu se învață pe dinafară, ci presupune înțelegere personală, profundă implicare a Sinelui”*.[15]

• Maestrul are o competență specială: vede regula și astfel, face dovada că stăpânește un raționament inițiatic veritabil, bazat pe o claritate remarcabilă a mentalului care-i permite să extragă din Principiul suprem, reguli aplicabile la realitatea înconjurătoare. În totalitatea lor, aceste precepte[16] alcătuiesc Tradiția, ca rânduială (regularitate) și conformitate cu Legea supremă și ordinea divină, armonia cosmic.

Într-un catehism medieval, la întrebarea ce face un maestru mason – constructor de catedrale – se consemnează următorul răspuns: *„Maestrul îți arată regula. Asta face Maestrul.”*

Mircia Dumitrescu *Requem pentru un coleg II (1971)*
xilogravură, 103 x 79 cm

Acest răspuns simplu în aparență poate fi interpretat în următorii termeni: *„Cine este capabil să «vadă» regula acela este maestrul.”* Regula[17] trebuie să fie în legătură cu ordinea divină și cu Principiul și, de aceea, identificarea și proclamarea regulii, constituie un atribut esențial al maestrului[18]. *Principium* însemna cauza cauzelor, element fundamental de la care toate celelalte încep să curgă în cascadă, factor generator de consecințe în toate planurile și etapele ulterioare, motor inerent al acțiunii și al consecințelor. În această viziune, regula / reglementarea exprimă așadar, ansamblul exigențelor generale și omnivalabile reprezentând cerințele obiective ce alcătuiesc un cadru condițional unitar, menit să favorizeze, să concentreze și, în final, să garanteze coerența și sustenabilitatea procesului de edificare a umanității. Știm din științele juridice că legea trebuie aplicată în litera și spiritul său. Ei bine, spiritul legii este chiar Principiul menit să determine structura întregului edificiu conceptual și procedural specific și, în general, întreaga acțiune pusă în slujba unui ideal. Aceste condiționări generale trebuie să se răsfrângă fractal în toate demersurile subsecvente acțiunii propriu-zise.

• Nu poate fi maestru cel care nu are cel puțin un ucenic căruia să-i transmită metoda tradițională de elevare spirituală, așa cum aceasta i-a fost predată de către îndrumătorul său. Tot astfel, nu poate fi medic cel care nu are pacienți sau profesor cel care nu are elevi. Poate părea paradoxal, dar lucrul cu ucenicii îl ajută pe maestru să se înalțe și să se desăvârșească.

Societățile inițiatice moderne accentuează latura speculativă, interpretarea simbolurilor și a miturilor, toate acestea fiind, în esență, exerciții de natură intelectuală. Tehnica speculativă și interpretativă este complementară celei operative, orientată către experiență și trăire ființială. Pe cale de consecință, numărul de iluminați este extrem de mic. De altfel, în multe privințe, rolul maestrului a fost preluat de către societatea inițiatică în integralitatea sa. Totuși, prestația maestrului în ceea ce privește lucrarea lăuntrică pe care fiecare aspirant ar trebui s-o înfăptuiască nu poate fi substituită, sub nicio formă.

Un maestru este un virtuoz al ascensiunii spi-

rituale; după ce a urcat pe înălțimi de mai multe ori, el este capabil să coboare la baza muntelui pentru ca apoi, însoțit de ucenicii care-l recunosc drept ghid, să urce împreună cu aceștia pe poteci șerpuitoare numai de el știute, în platoul iluminării și al beatitudinii. Pe de o parte, cum spuneam, este o împreună-lucrare, pe de altă parte, nici un maestru și nici un sfânt nu poate să-ți dea iluminarea. În realitate sunt destul de rare cazurile când un maestru întâlnește ucenicul ideal (ascultător, tenace și dedicat).

• Maestrul stăpânește o metodă de elevare spirituală pe care o poate transmite ca atare. Maestrul nu poate transmite decât ceea ce a primit. Așadar, trebuie să fie el însuși un deținător al unor puteri reale. Obiectul transmisiei este, așadar, un instrument tradițional patentat prin care aspirantul poate fi condus, treaptă cu treaptă, către iluminare. În toate spiritualitățile autentice, maestrul[19] a fost acela care a transmis „tehnica" elevării, cea prin care ucenicul să acceadă într-o stare superioară a conștiinței. În lipsa maestrului care să-l ajute să treacă pragurile succesive (vămile văzduhului) aspirantul nu are decât să constate cu disperare incapacitatea sa.

Magister veritabil poate fi doar cel care a trăit cu adevărat experiența iluminării. Aceasta este „certificatul" maestrului. De altfel, în toată istoria omenirii, profeții, apostolii, sfinții și maeștrii spirituali au vorbit și au scris despre Dumnezeu doar după ce au trăit la propriu întâlnirea cu Lumina cea mare. Dintotdeauna și pretutindeni, pentru orice trăitor autentic, experiența transcendentă a constituit singurul imbold de împărtășire cu semenii a cunoașterii excepționale pe care el a dobândit-o odată cu pogorârea Duhului sfânt asupra sa.[20]

Autoritatea maestrului este profund justificată numai dacă personajul a atins statutul de om adevărat (eliberat, întreg, „perfect"), precum și acele sublime „ceruri" (trăiri deosebite, stări de conștiință non-ordinară) pe care omul obișnuit nu le poate accesa din cauza condiționărilor sale bio-socio-culturale. Expandarea conștiinței maestrului se va fi realizat treptat, prin exerciții și asiduitate, prin transcenderea condiției personale, finite, perisabile și, totodată, prin trăirea la propriu a contopirii depline, încă în viață fiind, cu infinita și impersonala Conștiință absolută. Maestrul este pe deplin stabilizat sufletește pentru că, de mult timp, el și-a încheiat socotelile cu viciile și, astfel, exersează doar virtuțile în viața sa.

• Maestrul se află, el însuși, pe calea perfecționării spirituale căci, așa cum spune tradiția, treptele desăvârșirii sunt infinite. Munca inițiatică nu se termină niciodată. Aflat în căutarea Cuvântului pierdut, un inițiat se poziționează ferm pe calea aflării Adevărului[21]. Pentru un maestru, procesul de perfecționare este fără de sfârșit, aceasta constituind o garanție a faptului că el va rămâne un om integru și pe deplin vrednic să conducă Marea operă.

Aspirantul devenit maestru speră să ajungă Perfect, adică om deificat gata să se sacrifice din convingere pentru (re)construirea lumii. Întocmai ca atunci când era ucenic, maestrul pornește în demersul său tot de la o (re)construcție de Sine. În plus, exploatând la maximum metodologia ezoterică, el va insista, așa cum de altfel sugerează întreaga metafizică, în ceea ce privește cunoașterea planului divin.

Vorbim deci despre un proces tradițional de zeificare a omului sau înomenire a divinului. La acest nivel, maestrul se comportă cași cum ar fi mișcat de o Putere care îl depășește, îl domină, dar care, ca potențial și forță, s-a aflat tot timpul în Sine. Totodată, el va înțelege că singura modalitate pentru a-l cunoaște pe Dumnezeu este aceea de a se contopi ființial în Acesta. Maestrul își reprezintă acum Creația ca pe un gigantic joc cosmic, născut din eternitatea, infinitatea și fertilitatea unității divine la care și omul, astfel încărcat cu sublima cunoaștere și eliberat de condiționările firești, participă în mod conștient.

• Ajuns la apogeul acumulărilor sale și având o conștiință atotcuprinzătoare, în final, maestrul își asumă cu deplină convingere realizarea descendentă.[22] În lipsa acestei asumări (nimic altceva decât un sacrificiu, *sacrum facere*), întregul efort inițiatic, chiar încununat de experiența iluminării fiind, va rămâne o contemplație sterilă, fără consecințe pentru umanitate.

În esență, doctrina inițiatică ne avertizează că după ce a primit succesiv cunoașterea, aspirantul întru desăvârșire spirituală este dator să se întoarcă smerit în lume, asemenea unui avatar binecuvântat, pentru a dărui Lumina, Adevărul și Dreptatea. Pe scurt, acesta este nobilul sacrificiu pe care trebuie să și-l asume și să-l înfăptuiescă un maestru adevărat, în ceea ce privește construirea umanității. Altfel spus, *„Să adunăm ce-i risipit și să dăruim Lumina!"* – cum ne îndeamnă doctrina metafizică.

Note

1 Inițierea ca maestru, adică altfel spus, saltul calitativ din planul orizontal al labirintului (*micile misterii*) în cel vertical al scării melcate (*marile misterii*).

2 *Lux inens*, Centrul cercului, între Echer și Compas etc.

3 Adorația față de Entitatea supremă care este și nu este ființă.

4 Iubirea ca meta-sentiment, stare ce presupune compătimirea, toleranța, iertarea, convivialitatea superioară etc.

5 Echilibru, armonie, depășirea contrariilor.

6 Înainte-vederea (*remote view*, vederea duhovnicească), percepția extrasenzorială, al șaselea simț.

7 Anticiparea evenimentelor, profeția, clarviziunea.

8 Capacitatea de a înțelege și de a explica fenomenele și cauzalitatea.

9 Reflectarea realității în toată vastitatea, eternitatea și complexitatea sa.

10 Exprimată prin analogii, similitudini, corespondențe, simboluri, ritualuri, vizualizări etc.

11 Guénon, R., (2008) – *Inițiere și realizare spirituală*, Ed. Herald, Buc., pp. 37-52.

12 Aceasta este utilitatea lecției tăcerii pe care doctrina metafizică o impune la stagiul de ucenic.

13 Maestrul Z & Discipolul A, (2012) – *Ab initio*, Ed. Herald, Buc., pp. 159-160.

14 Dumitriu, A. (1990) – *Homo universalis,* Editura Eminescu, Buc., pp. 7-8.

15 Wirth, O. (2005) – *Francmasoneria pe înțelesul tuturor,* Ed. Rao, Buc.

16 Canoane, porunci, pravile, *landmark*-uri.

17 Norma, reglementarea, legea simbolizate, în masonerie, prin rigla. Pe timpul celor cinci călătorii ale calfei, rigla ca instrument masonic, este mutată, în mod absolut inexplicabil, dintr-o mână în alta, sugerându-se astfel ambivalența sa. Tradiția însăși s-a perpetuat prin regulile stabilite, de-a lungul timpului, de diferiți maeștri spirituali.

18 Dangle, P. – 2010, pp. 83-84.

19 Guru, shaykh, părinte duhovnicesc.

20 Maestrul Z & Discipolul A, (2012) – *Op. cit*, p. 159.

21 În acest caz, expresia „Cuvântul pierdut" este similară cu Marele Arhitect al Universului (Principiul suprem), cum și Adevărul, de astfel, ezoteric vorbind este identic cu Dumnezeu și cu Lumina cea mare.

22 Guénon, R., (2008) - *Op. cit.*, pp. 216-230 și Maestrul Z & Discipolul A, (2015) – *Ars moriendi*, Ed. Herald, 121-166.

■

Mircia Dumitrescu — *Compoziții inutile dar lungi I.* (1979), xilogravură, 40 x 105 cm

„În liniște, fără cruce, am venit Măicuță dulce...”

† **ANDREI**
Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului

Toate pelerinajele au din punct de vedere duhovnicesc un mare rol. Pelerinul, în călătoria lui spre un loc sfânt, în ultimă instanță, Îl caută pe Dumnezeu. Și căutătorii serioși Îl și găsesc. După ce s-au încărcat spiritual de daruri, pe drumul de întoarcere spre casă, au tot dreptul să cânte: *În suflet ducem credință,/ Dragoste și pocăință,/ În suflet ducem tărie/ Și cerească bucurie.*

În Transilvania noastră dragă cele mai importante pelerinaje se fac de Adormirea Maicii Domnului la mănăstiri, unele din ele fiind și păstrătoare ale icoanelor făcătoare de minuni. Arhicunoscute sunt pelerinajele de la Nicula, Moisei, Rohia, Bixad, Râmeț, Sâmbăta, Sânmărtinul de Câmpie și altele. În perioada interbelică pelerinajele luaseră dimensiuni mari. A venit perioada comunistă. Emulația religioasă pe care o provocau aceste pelerinaje nu era pe placul puterii, care dorea să diminueze preocupările de natură spirituală. Și au făcut tot ce au putut ca să le îngrădească.

Fibra religioasă a neamului însă era puternică. Cu toate opreliștile, oamenii se strecurau printre șicane și se adunau la mănăstiri. Solemnitatea procesiunii, însă, nu mai avea aceeași grandoare. În fruntea cortegiului nu mai era întotdeauna crucea tradițională. De aceea pelerinii cântau: *În liniște, fără cruce,/ Am venit Măicuță dulce.*

Cântecele de procesiune erau un protest față de modul în care se încerca descreștinarea oamenilor: *Că-n aceste zile grele,/ Anticrist vrea să ne-nșele,/ Și zice că e Mesia, vrea să strice liturghia...*, sau o altă cântare: *Iar când a venit furtuna,/ Și prigoana mai târziu,/ Drumul crucii, drumul crucii,/ Rămăsese mai pustiu....*

După decembrie 1989, energiile spirituale ale oamenilor s-au descătușat. Pelerinajele au atins din nou cote admirabile. Cei ce-n sufletul lor nutreau sentimente anticreștine nu cutezau să și le etaleze pentru că nu dădea bine la imagine. Și iată că, acum, după ce a mai trecut un sfert de veac, vrăjmașii creștinismului încep să-și dea arama pe față. Luări de poziție împotriva religiei din școli, a icoanelor, împotriva ajutorului dat Bisericii, împotriva construirii de biserici revin periodic în actualitate. Într-o lume ce se secularizează, li se pare unora că nu-i „corect politic”[1] să aibă o deschidere prea mare față de Biserică. Numai că această „corectitudine politică” este potrivnică adevărului și libertății de gândire. Adevărul este că România și întreaga Europă au rădăcini creștine. Părinții fondatori ai Uniunii Europene, Konrad Adenauer, Alcide de Gasperi, Jean Monnet, atunci când au ales steagul Uniunii Europene, s-au oprit la culoarea albastră, culoarea Maicii Domnului, cu douăsprezece steluțe aurii, reprezentându-i pe cei doisprezece Apostoli. Inspirația le-a venit din Cartea Apocalipsei 12,1: *Și s-a arătat din cer un semn mare: O femeie învesmântată cu soarele și luna era sub picioarele ei și pe cap purta cunună din douăsprezece stele.*

Maica Domnului era protectoarea Europei, iar învățătura creștină propovăduită de cei doisprezece Apostoli stătea la temelia spiritualității ei. Și, încet-încet, această spiritualitate s-a diluat și am ajuns astăzi să nu mai fie „corect politic” a afirma public, și, mai ales, în staful european, că suntem creștini.

Rezultatele se văd ușor și, fără a uniteraliza cauzele, degringolada ce stăpânește peste tot, lipsa de fermitate și conștiință creștină facilitează schimbarea componenței religioase a populației și declanșarea atentatelor sângeroase tocmai în locuri simbolice ale culturii și spiritualității europene.

Or, Maica Domnului, este Maica Vieții și nu a morții. Troparul Adormirii sale subliniază acest adevăr: *Întru nașterea fecioria ai păzit, întru adormire lumea nu o ai părăsit, de Dumnezeu Născătoare. Mutatu-te-ai la viață, fiind Maica Vieții, și cu rugăciunile tale izbăvești din moarte sufletele noastre*[2].

În nenumărate rânduri, Născătoarea de Dumnezeu i-a ajutat pe creștini să biruiască atacurile și atentatele venite din partea necredincioșilor. Dăm doar exemplul arhicunoscut, amintit an de an în sâmbăta a cincea a Postului Mare, cu asaltul pornit asupra Constantinopolului pe vremea Împăratului Heraclie și a Patriarhului Serghie: *Patriarhul, purtând împreună cu poporul dumnezeiasca icoană a Maicii Domnului, mergea împrejurul cetății pe deasupra zidurilor. Iar când Savar dinspre răsărit și Hagan dinspre apus a început să dea foc locuințelor dimprejurul cetății, patriarhul umbla pe deasupra zidurilor cetății, purtând icoana cea nefăcută de mână a lui Hristos...*[3] Rezultatul a fost acela că oștirile creștine, ocrotite de Domnul Hristos, la rugăciunile Maicii Sale, au biruit. Au biruit în multe rânduri până odată când catastrofa s-a produs și Constantinopolul a căzut, devenind Istanbul. De ce a îngăduit Dumnezeu lucrul acesta? Zicem noi că datorită păcatelor oamenilor, decadenței morale și corupției. Dar a mai fost un motiv: lipsa de unitate a lumii creștine. Iar astăzi, minoritatea creștină din Istanbul trebuie să umble „în liniște fără cruce”.

Dacă ar fi să facem o exegeză a celor întâmplate, referindu-ne la Uniunea Europeană de astăzi, și încercând să o povățuim să nu pățească la fel, am atenționa-o să fie atentă la mărturia creștină, la decadența morală și la lipsa de unitate. Pentru că mai este, încă, vreme de îndreptare.

Cele relatate se referă la situația generală, dar Maica Domnului are o importanță aparte și în ce ne privește pe noi, separat. În viața particulară a fiecăruia dintre noi Maica Domnului are o importanță maximă. De aceea, în Acatistul Acoperământului Maicii Domnului, zicem: *Născătoare de Dumnezeu, primitoarea săracilor și ajutătoarea străinilor, Bucuria celor mâhniți și acoperitoarea celor necăjiți, vezi-mi nevoia, vezi-mi mâhnirea, ajută-mi ca unui neputincios, hrănește-mă ca pe un străin; necazul meu îl știi, deci dezleagă-l precum voiești, că n-am alt ajutor*

Mircia Dumitrescu *Cina cea de taină* (2006), lemn de tei, 6 x 530 x 310 cm

afară de tine, nici altă mângâiere bună, ci numai pe tine, Maica lui Dumnezeu, ca să mă păzești și să mă acoperi[4].

Multe fapte minunate referitoare la intervenția Maicii Domnului ni le transmit lucrările aghiografice. Eu mă voi opri la una, pe a cărei protagoniști i-am cunoscut, încă de pe vremea când eram student la Construcții, la București. E vorba de o familie de intelectuali rafinați, Tudor și Sultana Petre, el pe atunci inspector la învățământ. Sultana s-a îmbolnăvit grav. A fost internată la Spitalul Brâncovenesc din București. Supusă unui tratament bun, nu erau semne de îndreptare și se așteptau la un deznodământ fatal. Tudor, soțul ei, a alergat la Mănăstirea Balaciu, unde aveau obiceiul să meargă. Starețul i-a zis: *Să mergem, frate Tudor, în biserică cu toții, să facem un paraclis la icoana Maicii Domnului și să avem credință*[5]. Rezultatul? *Pe când părinții se rugau la Mănăstirea Balaciu, doctorii au fost inspirați să-i facă injecții de penicilină amestecată cu streptomicină. De la prima injecție s-a simțit tot mai bine, până s-a vindecat cu totul*[6]. În cei cinci ani cât am fost student în București am văzut-o de multe ori, iar pe soțul ei, profesorul Tudor, după ‘89, l-am hirotonit preot.

Credința în Hristos și rugăciunile Maicii Domnului au mare rol în viața noastră a tuturor. Dar, cred eu, fără a epata, că ar fi nevoie și de mărturisirea publică a credinței. Nu cred că mai este cazul să umblăm tot „în liniște fără cruce”. Mai ales știind faptul că simbolul întregii lumi creștine este crucea. *Sub cruce ne strângem,/ Cu crucea ne-nchinăm,/ Hristos ne conduce,/ Oricând Îl urmăm.* Iar rugăciunile Maicii Domnului ocrotesc întreaga Europă și întreaga lume creștină.

Note

1 Vladimir Volkoff, *Manualul corectitudinii politice*, Editura Antet, 2001.

2 *Ceaslov*, EIBMBOR, București, 1973, p. 704.

3 *Triodul*, EIBMBOR, București, 1986, p. 397.

4 *Ceaslov*, p. 352.

5 Protos. Ioanichie Bălan, *Istorioare duhovnicești*, Editura Mănăstirii Sihăstria, 1990, p. 67.

6 *Ibidem*.

■

Apar noi lideri ortodocși, în absența Biserici Ortodoxe a Rusiei

Victor Gaetan

Biserica română își apără vecinii și speră să instituționalizeze Conciliul

La Sfântul și Marele Conciliu al Bisericii Ortodoxe, reunit în Kolymbari, Creta, metaforele legate de familie sunt frecvente: Biserici surori, Frați episcopi.

Explicând de ce conceptul de conciliaritate înseamnă că toate bisericile sunt egale între ele – adică faptul că Biserica Rusiei nu este mai importantă decât bisericile mai mici – dr. Ionuț Mavrichi, purtătorul de cuvânt al Patriarhiei Ortodoxe Române, a declarat revistei noastre: „Nu există diferențe între un frate mai în vârstă și unul mai tânăr."

Gândiți-vă la acest Conciliu pan-ortodox ca la o întâlnire de familie amânată de peste vreo 1100 de ani. Nu e de mirare că începutul nu a fost deloc ușor.

Și în ciuda prezenței regretabile a patru scaune goale, ceea ce este încurajant este caracterul larg al participării, inclusiv prezența unor Biserici mai tinere care reacționează cu mult suflet în fața modernității.

Renașterea post-comunistă

Într-un articol privind provocările cu care se confruntă Sfântul și Marele Conciliu, apărut pe unul din cele mai bune bloguri creștine arabe, Carol Saba, purtător de cuvânt al Adunării Episcopilor Ortodocși din Franța, a evidențiat faptul că Bisericile Română și Rusă se adaptează noii realități cu mai mult succes decât altele.

Ca și Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Ortodoxă Română (a doua ca mărime, cu 21 de milioane de credincioși) a ieșit din perioada comunistă purtând blamul asocierii cu puterea, dar beneficiind, totodată, de încrederea poporului.

Amândouă Bisericile s-au folosit de acest capital de încredere – ca și de nevoia adâncă a credincioșilor de călăuzire în condiții de mutații sociale radicale – ca să renască, să reconstruiască și să reînnoiască credința. Ambele au îmbrățișat noi forme de catehism și caritate – două zone de implicare ce fuseseră interzise sub comunism.

Locul de divergență între cele două Biserici este modul în care ele operaționalizează puterea. Uriașa Biserică Ortodoxă Rusă pare a fi tentată să interpreteze toate relațiile externe în termeni politici – să vadă puterea și nu mântuirea ca principala ei problemă.

Biserica Ortodoxă Română este în principal preocupată de sănătatea spirituală a națiunii și turmei pe care o păstorește. Ea nu s-a aliniat nici la polul dominator al ortodoxiei din Grecia, nici la polul mai controversat slav, unde cel puțin trei Biserici au fost pe lista „neprezentaților". Biserica Ortodoxă Română este percepută ca o voce independentă în Sfântul și Marele Conciliu.

Întărirea conciliarității

Preasfințitul Nifon, arhiepiscopul Târgoviștei, este unul din membrii delegației de 24 de persone a BOR, care a participat la întocmirea proiectului documentelor finale ale Conciliului. El a dat o declarație publicației noastre pe marginea lucrărilor Conciliului, care au fost închise pentru presă, și chiar și pentru observatori din Vatican. Arhiepiscopul Nifon a declarat că Biserica sa consideră esențială această reuniune pan-ortodoxă.

„Sinodalitatea este caracteristica fundamentală a ortodoxiei, venind din adâncul creștinismului, de la începuturi, cu toate acestea, contactele noastre cu alte biserici autocefale [care se auto-guvernează] au fost sporadice", a confirmat arhiepiscopul.

Două beneficii majore ale unor întruniri mai frecvente – cum recomandă Patriarhul român Daniel la prima întrunire a Conciliului – sunt întărirea misiunii credinței în lume, mai ales a opoziției față de răul zilelor noastre, și păstrarea grijii duhovnicești față de diaspora ortodoxă – ambele subiecte ale unor documente ale Conciliului.

Misiunea împotriva răului

Arhiepiscopul Nifon a rememorat că Biserica Română a supraviețuit ateismului militant „impus cu cruzime". Creștinii au știut exact cine era dușmanul în perioada comunistă și au reușit să „asigure cu ingeniozitate vitalitatea" Bisericii.

Astăzi oamenii se confruntă cu un „rău disemnat, difuz – ateismul, materialismul, marxismul cultural, consumatorismul și dezvoltarea economică malefică", iar „Biserica trebuie să meargă înainte din punct de vedere moral."

Împreună cu alte Biserici și grupuri creștine, Biserica Ortodoxă Română finanțează un referendum național pentru protejarea căsătoriei tradiționale, prin modificarea Constituției. S-au adunat peste 3 milioane de semnături, iar acest efort este salutat de grupuri conservatoare din toată Europa.

„O mare mulțime de studenți, profesori și doctori în teologie se pregătesc în 11 institute teologice să evanghelizeze și să se opună exceselor de tip secular", conform arhiepiscopului Nifon. Dar, ca să aibă succes, misiunea trebuie să fie cu caracter global, mai ales având în vedere că aproape 25% din credincioșii români trăiesc în străinătate.

Normalitatea

În prima zi a Conciliului, Patriarhul Daniel (singurul Înainte-mergător care vorbea franceza, mai degrabă decât greaca, principala limbă a Conciliului), l-a descris pe acesta ca fiind atât „un eveniment rar, cât și începutul normalității."

Biserica Română consideră, de asemeni, dialogul ecumenic ca fiind normal. Cum a subliniat Arhiepiscopul Nifon, Biserica sa are o relație excelentă cu Biserica Catolică; România a fost prima țară ortodoxă vizitată de Papa Ioan Paul al II-lea în 1999. „Unii ne acuză de a fi «trădători ai ortodoxiei», pentru că avem un dialog cu Biserica Romano-Catolică, lucru pe care eu îl consider o enormă stupiditate", a declarat el. „A te angaja în dialog nu e o chestiune de a-ți abandona valorile ci, dimpotrivă, de a le afirma."

Unul din documentele Conciliului, despre ecumenism, este încă obiect de controversă în privința valorii celui din urmă.

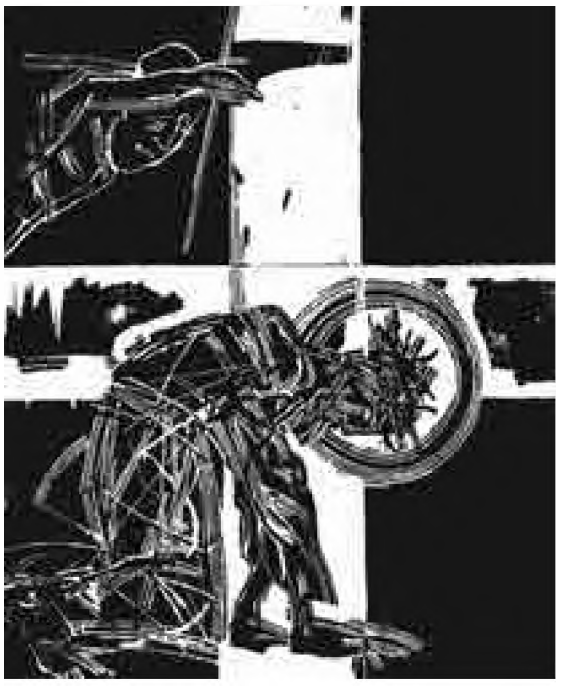

Mircia Dumitrescu *Isus cade sub povara crucii* din ciclul *Calea Sfintei Cruci* (1998-2007), xilogravură, 88 x 68 cm

Biserica Rusă

Ca Biserică ce își pune speranțele în mai multe Concilii, cum reacționează românii la decizia rușilor de a boicota Conciliul? Arhiepiscopul Nifon nu a dorit să speculeze asupra deciziei „de ultim moment" a rușilor, pentru că „orice Biserică autocefală este responsabilă de viziunea și concepția proprie." Dar a ținut cu tot dinadinsul să apere din toate puterile Biserica Ortodoxă Rusă de cei care ar fi încercat s-o demonizeze: „Nu e posibil să considerăm Biserica Ortodoxă Rusă un pericol" la unitatea creștină, a spus clericul român. „Poporul rus își trăiește credința cu mult misticism, cu multă sinceritate și credință. Fiecare Biserică în care se slujește Biblia este o parte din planul de mântuire al lui Christos", a spus el – demonstrând un spirit de unitate, la un Sfânt și Mare Conciliu nu prea unit.

(Victor Gaetan este colaborator al *Washington Post* și al *Foreign Affairs*)

Traducere din limba engleză de **Cristina Tătaru**

■

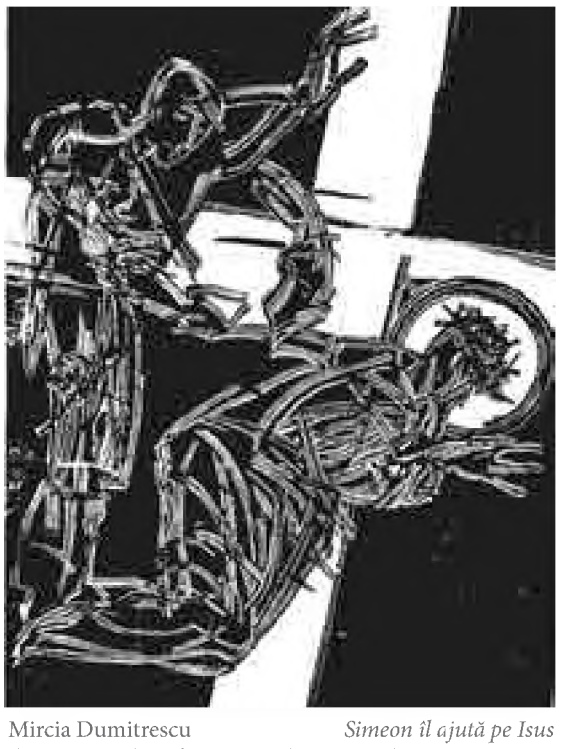

Mircia Dumitrescu *Simeon îl ajută pe Isus* din ciclul *Calea Sfintei Cruci* (1998-2007), xilogravură, 88 x 68 cm

Din greșeală

Radu Țuculescu

Georgescu Gherghina se află de cîteva zile în spital. Are fractură la piciorul stîng, o dublă fractură, aproape de gleznă. Alunecase pe stradă, în timp ce se îndrepta spre casă, ținînd în mîini plase încărcate cu cartofi cumpărați din piață. Plouase toată noaptea iar asfaltul, năpădit de noroi, devenise alunecos.

Georgescu Gherghina consideră acest accident un adevărat noroc pe care nu se mai aștepta să-l întîlnească vreodată, o nesperată fericire venită acum, la vîrsta de aproape șaizeci și cinci de ani. Motivul era simplu și îngrozitor de banal. Scăpase de cei de acasă, scăpase, de fapt, de coșmarul dimineților cînd zilnic, fără nici o excepție, o pornea spre oraș cu plasele după ea, înghesuindu-se prin autobuze, răgușind în fața tarabelor din piețe, bîntuind magazinele, apoi din nou în autobuze, grăbindu-se spre casă unde trebuia preparat prînzul pentru fiul ei, noră și nepoțel. Cînd prînzul era gata, fugea la grădiniță, după cel mic.

Tinerii căsătoriți soseau obosiți de la lucru, mîncau și se odihneau cîteva ore. Ea spăla vasele și ieșea cu nepoțelul la plimbare. Nepoțelul era vioi, ager, deștept, plin de viață și inițiative. O fugărea în jurul blocului ori prin locurile de joacă.

Acum Georgescu Gherghina simte că renaște. Aici, în patul alb, nu e obligată să facă nimic. I se aduce masa la ore fixe. Mănîncă fără grabă. După ce a terminat, i se adună masa. Nu spală vase, nu se înghesuie în autobuze, nu bîntuie magazinele, nu fuge în jurul blocului. Citește doar. În cîteva zile, a întinerit. Nu o deranjează nici măcar vaietele celorlalte paciente din jur.

Într-o după-masă, o soră medicală, tînără, drăguță, degajînd un permanent aer de cochetărie, o întoarse pe burtă și-i administră o injecție. Nu protestă, doar se afla într-un spital mare, faimos, cu medici celebri, aparatură modernă, chiar dacă a trebuit să aducă de acasă hîrtia igienică și tacîmurile. E la tratament, știu mai bine cei de acolo ce trebuie să facă.

Timp de trei zile și trei nopți injecția se repetă din șase în șase ore. Efectul era, însă, cu totul straniu. I se usca gîtlejul, îi crăpau buzele și-i slăbea vederea. Noaptea avea frisoane. Tot ce fusese alb pînă atunci în jurul său, se colorase în gri, o culoare sumbră, amenințătoare.

La una din vizitele medicului de salon, nu se mai putu abține și-i spuse, printre gîfîieli, că se simte tare rău de cînd ia injecțiile acelea.

— Ce injecții? întrebă medicul, aruncîndu-și ochii peste fișa personală a pacientei.

După o scurtă cercetare, zîmbi, nu tocmai încîntat.

— O, a fost o mică încurcătură, continuă medicul și se putea intui o doză de neliniște în glasul său, doar Georgescu Gherghina nu putea intui nimic, urechile îi vîjîiau molcom, a fost o mică încurcătură. Injecțiile erau pentru vecina dumneavoastra de pat, nu face nimic, totul se va rezolva de la sine.

Halatul alb, imaculat, se transforma încet și sigur într-o pată cenușie. Medicul o ciupi puternic pe soră de braț și-i șopti la ureche:

— Tîmpitico, te aștept diseară la mine... la un ceai cu fursecuri.

■

Concediul lui Prăvăleanu...

Mircea Pora

Text extras din volumul *Concedii și Concedii*, autor Neica Nimeni, Ed. Temistocles Cel Tânăr, 2016, Aghireș

Se dedică academicianului
Gheorghe I. Gheorghe

După nouă ani încheiați, în care n-am avut nici măcar trei zile libere la rînd, un adevărat coșmar, am primit, în sfîrșit, permisiunea de-a pleca. Oamenii sunt, totuși, buni, îngăduitori, își dau seama cînd, sub o formă sau alta, se întrece măsura, se depășesc limitele. Mi s-a spus doar atît, aproape deodată, de către mai mulți superiori aflați la distanțe mici unul de celălalt: „Du-te cît mai departe, simte-te bine, ai la dispoziție două săptămîni bune de zile, ar fi păcat să nu profiți inteligent de ele”... M-am urcat, aproape fără bagaje, într-un tren ce mergea înspre estul țării. Nu mai stătusem demult într-un compartiment confortabil, lipsit de griji.

După vreo nouă ore de mers cu viteze moderate, despărțindu-mă de unicul compagnon de voiaj, doar cu un salut simplu, fără promisiuni și artificii, m-am dat jos din vagon. Era dimineața și mă aflam în gara parcă puțin prăfuită a unui orășel. Nefiindu-mi nici foame, nici sete și nesimțind nici un fel de oboseală de pe urma călătoriei, cu mica mea geantă în mâna stângă, am pornit-o la drum... Am ajuns, în cele din urmă, chiar pe cînd soarele răsărea vag, fără a-ntâlni oameni deloc, la intrarea unui bloc construit cam demult, fără note arhitecturale de excepție, și care, în țările cu un standard ceva mai ridicat, ar fi fost demult dinamitat... Am intrat și fiindcă l-am găsit deschis, și deoarece, înainte de-a atinge clanța ușii, am simțit câteva bătăi foarte calme ale inimii. Un apartament. Ce să spun, m-am așezat, ca orice om de bun simț, pe un scaun, în bucătărie. Eram acum departe de dosare, situații, mesaje urgente, verificări fiscale, gărzi de control ale nu știu cui, nevoia de-a face plecăciuni, aparate telefonice, calculatoare. Picăturile de apă ce cădeau din țeava unui robinet îmi făceau bine. Erau și câțiva gândaci prin jur, iar din celelalte camere, probabil libere și ele, venea o pace nesfârșită. Am adormit pe scaun și i-am visat pe superiorii mei alergați de maimuțe prin palmieri. La intervale, atunci când patrupedele-i lăsau în pace, câte unul dintre ei striga: „Cine știe pe unde-o fi Prăvăleanu, poate l-a dus valul prin mările Sudului sau chiar mai departe, merita săracul”... După deliciile trăite în bucătărie, am coborât în subsolul blocului. Acolo am auzit, pentru prima oară, zgomotul apei într-un sistem mai mare de canalizare. Și, repet, nu era nimeni care să-mi distrugă această plăcere. La serviciu am revenit la timp, spunându-le superiorilor mei că am fost într-o frumoasă stațiune din Balcani și că sunt gata ca, încă nouă ani de-acum înainte, să muncesc fără nici un repaos...

Mircia Dumitrescu *Zoe* (1992), bronz, 3 x 20 x 10 cm

P.S.

Un analist, într-o comunicare făcută la Montreal-University, a spus că Prăvăleanu s-ar putea să aibă multă legătură cu România Profundă. Nu prea pune întrebări, dacă înțelege un lucru e bine, dacă nu, la fel, nu se așteaptă la surprize, de cele bune e vorba, e oricând gata să spună „Mai rău să nu fie”... Nu-și dezvăluie gândurile cu voce tare – asta a remarcat-o în studiile sale și acad. Gheorghe I. Gheorghe –, îi place mult să stea în umbră, reflectoarele să nu se ocupe de el. Știe, din afară, de Uniunea Europeană, N.A.T.O., dar după ce mecanisme funcționează, pardon. Auzise, nu demult, că Anglia, o țară ce avusese odată colonii, ar fi ieșit din Uniune. Treaba ei, se zice c-ar fi spus Prăvăleanu, și tata când a părăsit-o pe mama i-a zis doar atât: „Savetă, eu plec, nu mai pot să te suport”. Comunicarea de la Montreal-University se încheie cu precizarea: „Manifestă interes pentru clasicul derby Steaua-Dinamo”...

■

Satul fără fotbal

Daniel Moșoiu

Dacă ați avut norocul (sau ghinionul?) să vă nașteți la sat, ați jucat tenis pe șoseaua principală? Sigur, dacă era cât de cât asfaltată. Din fericire, în cazul meu, pe drumul care tăia satul în două se mai păstrau porțiuni întinse de asfalt, așternute cine mai știe când, și tot pe acolo mașinile treceau rar înspre un mic orășel în care răsăriseră câteva blocuri de patru etaje și o Grădină Botanică. Așa că puteam să ne întindem la joc. Ne trasam „terenul" cu cretă, așa cum văzusem la televizor că arată. Câte scânduri ați stricat, cioplind cu securea o „rachetă"? De preferință, scândură de brad, cumpărată de părinți de la mocanii care coborau de la munte cu căruțele lor burdușite cu lemn crud care mirosea năprazic și dulce a pădure. Din pricina aceasta, pentru că isprăveam scândură după scândură, am încasat câteva scatoalce bune. „Rachetele" ăstea din lemn de brad obișnuiau să se rupă la un... retur mai sănătos. Mingile, maronii, dacă le mai țineți minte, cu păr din nu știu ce, deveneau curând golașe și, într-un târziu, crăpau. Într-o vreme s-a stricat de tot și șoseaua. Ne-am mutat „terenul" pe platoul cimentat din fața unei magazii a CAP-ului din sat. Era un loc bun, spațios, ferit de mașini. Unde mai pui că puteam întinde exact la mijlocul terenului și o sfoară, ca un veritabil fileu. Numai că vara, când eram în vacanță și aveam timp berechet, oamenii, mânați de alte griji decât tenisul nostru, întindeau acolo grâul sau ovăzul, la uscat. Dar seara, o dată platoul măturat, jucam până când nu mai vedeam mingea, abia îi dibuiam traiectoria. Eram, pe rând, Ilie Năstase, Bjon Borg, John McEnroe, Roscoe Tanner... După '90, sătenii mei au dărâmat magazia. S-a ales fiecare cu câte o grindă, cu câte o țiglă sau o cărămidă, ce a putut fiecare lua mai repede. A fost, într-un fel, Revoluția lor. Sau răzbunarea lor, pentru toți anii petrecuți în „colectiv". În îngrămădeala de acolo, un perete s-a prăbușit și a nenorocit doi oameni. Dar asta nu i-a împiedicat pe ceilalți să „măture" tot, până la fundație. Cu timpul, pe platoul de ciment au răsărit, printre largile crăpături, smocuri mari de iarbă. Nimeni nu mai joacă tenis acolo. O dată că nu se mai poate și, doi: nici nu mai are cine.

Dar meciurile de fotbal din Cupa României le-ați uitat? Câte ambiții, câte pasiuni! Nu existau duminici fără fotbal. Aveam un teren ca-n palmă și o echipă plămădită cu jucători talentați care munceau la oraș și veneau în fiecare sfârșit de săptămână acasă. La un moment dat, echipa noastră a jucat finala județeană a Cupei, cu o formație din Divizia C. Aproape tot satul a înconjurat terenul de fotbal. Îl aveam și noi pe Balaci al nostru, îi aveam pe Sameș, pe Crișan, pe Câmpeanu II... Și mai aveam, tot acolo, în inima satului, o adevărată bază sportivă: teren de handbal, de volei, bârnă pentru gimnastică, groapă pentru sărituri, frânghii pe care ne cățăram, bări pentru tracțiuni etc. Toate acestea erau opera profesorului de sport care, în orele de educație fizică, ne purta de pe un teren pe altul, spre amărăciunea noastră care am fi vrut să jucăm numai fotbal. Cu timpul, porțile de handbal au dispărut, la fel și stâlpii din fier de pe marginea terenului de fotbal. Bușteanul din care era încropită bârna de gimnastică a ajuns, probabil, în soba cuiva. Din frânghiile lungi, împletite, au mai rămas doar biete cioturi. Nisipul fin din groapa de sărituri a fost năpădit de buruieni. Se juca tot mai rar fotbal. Oamenii nu mai aveau nevoie de Cupa României, ci de iarba care creștea pe teren. În locul mingilor, apăreau vara căpițe de fân. Până într-o zi când urmașii foștilor proprietari au intrat cu plugul în palma aceea netedă și mănoasă de pământ. Din tot ce-a fost, doar porțile mari, din fier, au rămas la locul lor. Păreau stinghere, fixate acolo fără nici un rost. Între timp, au dispărut și ele. Satul nu mai are de multișor echipă de fotbal. Cum, de altfel, nu mai are nici profesor de sport. A plecat pe neașteptate în lumea cealaltă. Bine că n-a mai apucat să vadă porumbul crescut pe fostul teren de fotbal, orzul întins peste tot ce a fost cândva o adevărată bază sportivă. Puținii copii pe care îi mai avea satul au jucat fotbal o vreme pe un mic imaș, lângă școală, unde, pe vremea mea, mai încingeam câte o miuță, în pauze sau după ore. Au fost alungați și de acolo: membrii unei secte religioase și-au ridicat cu sârg, exact pe bucata aceea de pământ, o biserică măreață. Ani buni, copiilor le-a rămas doar nisipul din curtea școlii. Dar, oricât de strâmb ar fi pornit, lucrurile se mai și îndreaptă. După promisiuni întinse pe vreo două mandate, primarul și Consiliul Local al comunei au construit în curtea școlii un mic teren sintetic, împrejmuit. Nu are nici măcar dimensiunile unui teren de handbal, dar tot e ceva pentru micuții din clasele primare, pentru copiii aceia, atâția cât mai sunt care vor afla mult mai târziu sau poate niciodată ce înseamnă să joci fotbal pe iarbă, pe iarbă adevărată. ■

Festivalului Național de Literatură „Agatha Grigorescu Bacovia"

lucrările pot fi trimise până la 1 septembrie 2016

Asociația Culturală „Agatha Grigorescu Bacovia" anunță organizarea ediției a X-a a Festivalului Național de Literatură „Agatha Grigorescu Bacovia". Festivalul se desfășoară pe două secțiuni: **Poezie** și **Proză**. Pot participa creatori de literatură din țară și străinătate, indiferent de vârstă și afiliere la U.S.R. sau alte asociații profesionale. Nu pot participa autorii care au obținut unul din primele 3 premii la ultimele 3 ediții ale festivalului (cu excepția celor cărora li s-a retras premiul în bani pentru neprezentarea la festivitățile de premiere).

Lucrările vor fi expediate la adresele de e-mail: **lmanailescu@gmail.com** sau **revista.fereastra@gmail.com**

Materialele pot fi trimise și prin poștă, tot în format electronic (CD) la adresa: **Lucian Mănăilescu, str. Unirii, bl. 35C, ap. 14, Buzău, CP 120237, până la 1 septembrie 2016.**

Textele vor fi culese cu Times New Roman, corp 12-14 (obligatoriu diacritice), cel mult 10 pagini A4 pentru secțiunea proză (una sau două proze scurte) sau 15 poezii. Pentru ambele secțiuni textele se semnează cu numele real (dacă autorul dorește să fie publicat sub pseudonim va specifica acest lucru). Se anexează un CV, care va cuprinde și adresele de corespondență (poștală, e-mail, nr. de telefon), și o fotografie în JPEG sau TIF, cu latura mare de minimum 20 cm (pentru a permite reproducerea ei în revistă, în cazul publicării). Vom confirma primirea textelor imediat ce acestea ne parvin. Lipsa confirmării este echivalentă cu neînscrierea textelor la jurizare.

Textele care nu respectă prevederile acestui regulament vor fi eliminate din concurs.

Juriul, prezidat de o personalitate a vieții culturale românești, format din 5 scriitori, membri ai U.S.R., va acorda următoarele premii:

— **Marele Premiu „Ahata Grigorescu Bacovia"**;

— La secțiunea **Poezie**: Premiul „George Ranetti" (I); Premiul „Spirea V. Anastasiu" (II); Premiul Prof. „Gheorghe Panait" (III);

— La secțiunea **Proză**: Premiul „Gheorghe Eminescu" (I); Premiul „Leonida Condeescu" (II); Premiul „Ioachim Botez" (III).

Premiile revistei „Fereastra", la ambele secțiuni, vor fi acordate autorilor cu cele mai semnificative contribuții în revistă, publicate în intervalul 1 septembrie 2015-1 septembrie 2016. De asemenea vor fi acordate premii speciale și mențiuni ale unor reviste literare, instituții de cultură sau sponsori.

Câștigătorii vor fi anunțați din timp pentru a participa la festivitatea de premiere din luna octombrie 2016, urmând să confirme prezența.

În cazul neprezentării la festivitate premiile se redistribuie.

Informații suplimentare la tel. **0760210763**.

Electric Castle 2016

RiCo

Electric Castle 2016

Audiența festivalului, pentru toate cele cinci zile ale evenimentului, a depășit cifra de 120.000 de oameni. Astfel se confirmă că în jurul Electric Castle s-a format o comunitate puternică ce apreciază muzica nepromovată la radio, dar promovată de artiști de referință ai genurilor electronică, rock, hip-hop și reggae, și înțeleg ce înseamnă atmosfera și experiența unui festival sincer.

În Ziua 0 muzica se asculta live doar la Boiler Stage, iar formația care a avut onoarea de a deschide festivalul a fost Funk'e Fetish (compusă din doi brăileni, un sucevean și o solistă adolescentă din Gherla). Formația și-a câștigat dreptul de a participa la ediția din acest an prin premiul acordat de Edmond Lenarth (managerul de booking al evenimentului internațional) la Semifinala GBOB Transilvania.

Deși aflată pentru prima dată pe o scenă atât de mare, nu am simțit emoțiile și tracul la care mă așteptam de la o trupă aflată la început de drum. Solista s-a descurcat foarte bine și a cântat natural (fără momente de ezitare), deși în momentul în care a început recitalul, soarele bătea încă puternic după ziua caniculară din toiul verii, iar gazonul din fața scenei era complet gol. Solista trebuie să învețe să comunice cu publicul (chiar dacă versurile sunt interpretate în limba engleză) și să danseze mai cu patos în centrul scenei pe momentele instrumentale. Ar fi fost indicat să se pregătească un text deosebit pentru inaugurarea ediției din 2016 a festivalului.

Ladislau Rodion a prezentat cinci compoziții în primă audiție. A trecut ceva vreme de când am fost prezent la debutul scenic al artistului, după lunga pauză muzicală prin care a trecut legenda vie a muzicii electronice autohtone. Artistul se prezintă singur pe scenă, cu un format de spectacol „showcase" în care apasă butoanele a diverse magnetofoane pentru a mixa piesele proprii, gata înregistrate, pe care le prezintă într-un mod personal cu o prezență de spirit debordantă. Este de admirat să vezi un artist luând treaba de la capăt la o vârstă înaintată – și la EC 2016 mi-a câștigat tot respectul pentru faptul că am văzut și simțit o adevărată evoluție în performance-ul artistic.

Ar mai fi de menționat recitalul neconvnțional al artistei A-C Leonte, o prezență nouă pe scena muzicală autohtonă, care combină solistica de soul și funk cu ritmuri electronice într-o manieră jazzistică. Capul de afiș al serii a fost Vița de vie.

Ziua 1

La Electric Castle 2016, Grimus a sărbătorit 10 ani de activitate aproape de orașul de unde a pornit întreaga aventură muzicală. *Grimus* este exemplul perfect de formație multiculturală, tipică pentru Transilvania. Momentul surpriză a venit aproape de final, când Alexandra Ungureanu a fost invitată pe scenă să cânte în duet alături de Bogdan. Se simte și se vede că formația are experiența scenelor mari de festival. Singurul minus al acestui spectacol a fost faptul că – la precizia notelor, spectacolul de visuals și dovada de profesionalism a formației –, amplasarea recitalului în program s-a făcut mult prea devreme.

Cele câteva piese pe care le-am prins din recitalul Babylon Circus au fost incendiare, prin instrumentația mai puțin obișnuită în concerte live, buna dispoziție emanată și energia pozitivă debordantă transmisă de cei doi soliști și secția de suflători tipică pentru trupele de ska punk.

Punctul culminant al serii a fost recitalul trupei cult islandeze Sigur Ros. Acesta a fost primul ei concert în România și am rămas cu impresia că multă lume prezentă la concert nu știa de Sigur Ros. Mă gândesc că mulți dintre cei care se aflau cu abonament la festival au venit la scena mare pentru atmosferă și din curiozitatea de a vedea capul de afiș al serii, dar muzica promovată de islandezi nu este ușor de digerat și necesită o anumită stare de spirit pentru a fi apreciată pe deplin.

M-am mirat să văd la un moment dat un grup mai mare de reporteri (și camere de televiziune) care s-a adunat și se agita la centrul presei... ca să descopăr că de fapt interesul mass media nu era direcționat spre evenimentul muzical-cultural anual al festivalului internațional din capitala Transilvaniei, ci spre vizita doamnei Corina Șuteu, Ministrul Culturii.

Electric Castle a susținut constant, inclusiv financiar, restaurarea Castelului Banffy, monumentul istoric ce găzduiește festivalul. Anul acesta, participanții s-au putut implica direct, făcând donații prin intermediul brățarii.

Pe lângă o scenă special amenajată pentru DJ (o discotecă în aer liber în fața castelului), cei prezenți la festival mai puteau asculta muzică electronică la orice oră din zi și din noapte la Booha Mansion.

Ziua 2

M-am dus vineri, 15 iulie, la Electric Castle, fără a cunoaște numele din programul serii și am descoperit multă muzică nouă care mi-a plăcut.

Cred că aceasta este menirea unui festival adevărat de muzică contemporană și asta face diferența dintre o serbare câmpenească organizată pe o platformă de asfalt și ciment în centrul unui oraș și un festival internațional de muzică, organizat în câmpul de lângă un sat în 2016. Dacă la asta mai adaugi un castel, un zid, o capelă, un turn cu iz medieval și o baltă în peisaj și aduci câteva elemente de divertisment în plus pentru orele lipsite de activitate pe cele șapte scene dedicate unei game diverse de genuri muzicale, ai găsit rețeta perfectă de distracție pentru tinerii de toate vârstele, pasionați în primul rând de muzică, în toiul verii.

Am sosit în această zi la Castelul Banffy cu intenția de a-i cunoaște pe concitadinii mei de la Satellites. Proiectul este activ de câțiva ani de

Electric Castle 2016

Electric Castle 2016

zile, dar nu apucasem să povestesc cu Cosmin Hosz de când l-am descoperit pe scenă alături de trupa noise rock Schlitz, în 2009.

Înainte să merg la Boiler Stage, am oprit pentru câteva minute la scena mare, unde am prins o secvență din recitalul celor de la De Staat. Nu mai ascultasem trupa olandeză, dar m-a impresionat show-ul ei. Pe piesa *Witch Doctor,* solistul a coborât de pe scenă, a sărit gardul și s-a pus în mijlocul publicului, antrenându-l într-un cerc și dezlănțuind o horă în pas alergător în jurul lui în timp ce cânta hitul trupei. A fost efectiv fascinant să observ persoane venind de la o distanță relativ mare de scenă doar ca să intre în acest cerc de rit păgân și să se lase dus de vibrațiile muzicii în maratonul olandez.

Ascultând o oră de muzică de la Satellites, am rămas cu impresia că se experimentează cu mai multe genuri, dar că proiectul nu și-a găsit încă amprenta proprie. Au fost piese care m-au dus cu gândul la albumul *Unforgettable Fire* de la U2 (1984), și altele care m-au adus înapoi în prezent prin bași puternici și un zid de ritmuri electronice. În general, liniile melodice sună old school, iar asta mi-a plăcut la trupă. Lumea, destul de numeroasă, dansa pe piesele duetului, iar asta este dovada că trupa merge pe o linie dreaptă, pozitivă, dar cred că dacă tenorul ar cânta și câte ceva în limba română, muzica trupei ar avea un impact și mai mare, la festivaluri precum Electric Castle.

M-am întors la scena mare și am prins finalul recitalului unei trupe de hip hop clasic, Dilated Peoples. Aflată la bis, mi-a plăcut cum a comunicat cu publicul. Trupa din Los Angeles, care se zbate în underground, a avut un singur succes de top în SUA: *This Way* (o colaborare cu Kayne West și Xzibit din 2003).

Enter Shikari este altă trupă despre care nu știam nimic înainte de acest festival. Britanicii m-au dat gata din prima prin zidul de sunet pe care îl creează combinând cele patru elemente clasice pentru o trupă rock (voce, chitară, bas, tobe), la care se adugă efectele specifice anilor 2010 de backing tracks, ritmuri preînregistrate, looping-uri etc.

După ce am urmărit formațiile de la scena mare înaintea capului de afiș al serii, Paul Kalkbrenner, pot să afirm că am rămas cu impresia că Electric Castle a făcut tot posibilul să ofere câte ceva pentru toată lumea prezentă, indiferent de preferințe muzicale, iar asta este un lucru deosebit și trebuie apreciat în România anului 2016.

Ziua 3

Ziua 3 am ratat-o, în primul rând datorită ploii torențiale, iar în al doilea rând am aflat de decesul unei cunoștințe, cel mai important om din industria muzicală din Europa de Est, Dan Panaitescu (care a fost Booking Manager la mai multe festivaluri din Ungaria). Fondator al festivalului Sziget din Budapesta, a câștigat premiul „Best Line-up" la European Festival Awards din 2015. El a vizitat Electric Castle joi seara și urma să se întoarcă sâmbătă seara.

Ziua 4

După ploaia abundentă din cea de a treia seară, cea mai mare problemă la această ediție a festivalului a fost probabil hipotermia. Nu au fost puțini cei care au petrecut întreaga perioadă de festival cu cortul la castel și s-au pregătit cu un

Electric Castle 2016

singur schimb de haine (în ideea că vor avea parte de zile caniculare și nopți de vară). Sâmbătă seara însă a plouat cu găleata mai multe ore la rând, iar într-un colț din zidurile cetății erau parcate două ambulanțe care au fost asediate de cei care au intrat în hipotermie.

Legat de programul artistic, în seara de duminică mi-am propus să fac un slalom între cele două scene de muzică live și am apucat să văd recitalurile celor de la Alternosfera (formația de rock alternativ din Chișinău, care promovează versuri în limba română și care se află pe val în România de trei ani încoace), Aria Urbană (proiectul cu versuri sociale și politice aspre de la Brașov, pe care nu am mai văzut-o în concert de aproape cinci ani de zile), Bastille (o trupă britanică aflată pe val în clasamentele internaționale de muzică alternativă) și Firma (cvartetul bucureștean care cântă în limba română și care, din punctul meu de vedere, a înregistrat albumul anului 2003). Am pierdut recitalul post-rock psihedelic, de muzică instrumentală, a irlandezilor de la God Is An Astronaut și concertul celor de la Frații Grime, duetul hip hop înființat recent ca „side-project" de către rapperi activi alături de Subcarpați, pentru că aveam interviuri confirmate în acest interval de timp, interviuri care urmează să apară în viitoarele numere ale revistei *Tribuna*. Capul de afiș al serii a fost Bring Me The Horizon, trupa britanică de metal alternativ, cu clape.

Aria Urbană și Firma sunt formații care prezintă o muzică atractivă și au o bază solidă de fani în întreaga țară, dar tratând muzica ca un proiect de timp liber (pe lângă slujbe) și nefăcând eforturi deosebite de-a lungul ultimului deceniu nici să își dezvolte un spectacol deosebit pentru scene mari, nici să susțină trasee constante de cântări în întreaga țară, bat pasul pe loc, și trebuie să mulțumească festivalurilor precum Electric Castle care nu le lasă să intre într-un con de umbră. Asta se datorează totodată și faptului că, în mare măsură, nu au apărut prea multe proiecte competitive în ultimii ani care să le ia locul pe scenă, ținând cont de muzica și mesajul lor în limba română.

Bastille (înființată în 2010) a fost co-headliner în această seară, dar după câteva piese, m-am retras încet de la scena mare, pentru că, din punctul meu de vedere, proiectul seamănă mult muzical cu Mumford & Sons (înființată în 2007), doar că ei cântă cu instrumentele băgate în priză.

Pe lângă muzică, la Electric Castle s-au promovat zilnic o serie întreagă de evenimente, precum un campionat de „touch" rugby sau turneul „open" din circuitul național de volei pe plajă.

Fostele grajduri ale castelului Banffy au găzduit Tech World, zona dedicată tehnologiei în care s-a putut testa și un simulator de zbor, iar pentru cei care au dorit să admire „castelul electric" dintr-o perspectivă inedită (cel puțin în primele două zile de festival, cât a permis vremea bună), lumea putea să urce într-un balon cu aer cald. Alte evenimente organizate în cadrul evenimentului care merită menționate au fost: terenul Pac Man *life-show*, karaoke cu heliu, meciuri de volei pentru amatori și profesioniști, *big jump* pe o saltea imensă, cercul de literatură și lecții de yoga.

Ca atmosferă, Electric Castle este un festival sincer, care îmi aduce aminte de primele ediții Sziget, din a doua jumătate a anilor '90.

Electric Castle a reușit la această ediție să adune 300 de proiecte muzicale din Europa și Statele Unite la Castelul Banffy și să promoveze o gamă largă de stiluri muzicale în fiecare zi, pe gustul tuturor. Pentru consumatorul de rând care chiar dorește să trăiască o experiență unică muzicală la el acasă, Electric Castle reprezintă o perioadă din calendar care trebuie rezervată în fiecare an.

■

Un proscris

Ioan Meghea

Îi uiți foarte greu înfățișarea... Cu siguranță, hawaiianul Samuel Nowlin Reeves i-a transmis fiului său acele trăsăturile polineziene atât de atrăgătoare care-i definesc pe „keiki o ka aina" adică „copiii pământului", cum mai sunt numiți hawaiienii.

Despre copilărie omul acesta nu vrea să-și mai amintească. O perioadă încărcată de durere, suferință și pierdere, viața unui proscris. Astăzi, voi încerca să vă povestesc câte ceva despre un mare actor care spunea cândva atât de frumos: „Tot ce poți spera e ca durerea să se transforme și, în loc să doară și să fii confuz, să ajungi să vezi consolarea și fericirea, nu doar pierderea". Rețineți aceste fraze, nu doresc să aveți nevoie de ele, dragii mei prieteni, dar dacă e nevoie cândva de ele, folosiți-le...

Keanu Reeves s-a născut la Beirut în 1964 dintr-un tată hawaiian – geologul Samuel Nowlin Reeves – și o mamă englezoaică, Patricia, showgirl într-un casino din Beirut. Când avea doi ani, Keanu a fost părăsit de tată care a început să ducă o viață de vagabond, consumând droguri, acuzând boli grave, având un cazier de câțiva ani pentru trafic de heroină. Eșecuri continue. În continuare, viața lui Keanu Reeves, a surorii sale Kim și a mamei a fost cât se poate de urâtă. Un tată care după doi ani de la căsătorie nu a mai vrut să știe de familie, cele trei mariaje nereușite ale mamei lui, toate astea și-au pus amprenta asupra tânărului. Sigur, e destul de simplu să comentezi acest gen de copilărie și de tinerețe fără a fi implicat și tu. Totul este ușor când ești „pe margine", nu? Și-a început cariera de actor la nouă ani într-o piesă de teatru. Debutul în televiziune a venit o dată cu serialul *Hangin'In* al CBC Television și după numeroase apariții în spoturi publicitare și scurtmetraje de-a lungul anilor '80, Reeves intră pentru prima dată într-un studio pentru a face film, sub regia lui Rob Lowe. Este vorba de lungmetrajul *Youngblood*, cu Patrick Swayze și Rob Lowe. După o serie de filme pentru adolescenți, dintre care amintim *Permanent Records* și *Bill & Ted's Excellent Adventure*, Keanu devine mai pretențios în alegerea rolurilor, apărând, în 1991, în filmul de acțiune cu buget mare *Point Break*, unde joacă din nou alături de Patrick Swayze. Era conștient de abilitățile sale în actorie, era conștient că poate să facă mai mult decât filmulețele pentru „teenageri"...

După *My Own Private Idaho*, *Speed*, *A Walk in the Clouds*, *Johnny Mnemonic* și *Chain Reaction*, Reeves acceptă rolul lui Kevin Lomax în *Avocatul diavolului*, un film horror care, avându-i în distribuție și pe Al Pacino și Charlize Theron, a fost foarte bine primit de critică și de public. În 1998, Keanu este chemat de Warner Bros la negocieri pentru semnarea unui contract. Rezultatul? Hitul de acțiune-S.F. *Matrix*, odată cu care popularitatea actorului a atins cote maxime. Filmul acesta va deveni un film-cult, o realizare care-l va așeza pe Keanu undeva în față, alături de elita marilor actori. Filmul a strâns peste 450 de milioane de dolari și patru premii Oscar. Și toate astea i se întâmplau la 35 de ani!

Se părea că toate vor „curge" cât se poate de frumos, se părea că Keanu a uitat momentele triste ale copilăriei. N-a fost să fie așa. În 1999, soția sa, Jennifer Syme naște un copil mort și după despărțirea cuplului măcinat de necazuri, în 2001, fosta lui soție moare într-un accident rutier. „Oamenii cred că poți să treci peste și să spui: mi-a trecut, sunt mai bine. Se înșală". Actorul a încercat și se pare că a și reușit să depășească agonia trecutului, o agonie constând din abandon, pierdere și moartea celor dragi, rămânând însă un veșnic solitar...

Viața lui amoroasă?... Cei care sunt plătiți să vorbească tot soiul de prostii l-au cuplat cu o mulțime de femei. Sigur, avea de toate: carismă, cuminte și „devreme acasă", dar toate astea au rămas la nivel de zvon. Zvonurile despre Sandra Bullock, Charlize Theron, Winona Ryder și altele. Iubitele lui certe? Motocicletele și chitările bas la care cântă în formația grunge *Dogstar* și, mai recent, în formația *Becky*.

Cu o versatilitate productivă în genuri diferite, de la acțiune până la drame romantice, Keanu Reeves a putut fi văzut atât în filme de succes cât și în filme cu care criticii au fost nemiloși: *Sweet November*, *Something's Gotta Give*, *The Watcher*, *Constantine*, *A Scanner Darkly*, *Street Kings* etc.

keanu Reeves

Conform unui sondaj din ETonline, realizat în 2006, Keanu Reeves era considerat unul dintre primii zece actori americani ai momentului (conform clasamentului des menționat ca referință „Top Ten of America's Favorite Stars"). Are o avere fabuloasă de 350 milioane de dolari și face o mulțime de acte de caritate În ziua de 31 ianuarie 2005, Reeves a fost recompensat cu propria sa stea plasată pe celebra Hollywood Walk of Fame.

L-am văzut recent, în 2015, în filmul *John Wick*, o peliculă foarte bine primită de critici și mai ales de spectatori. Un film cu scene uneori pline de tristețe ca și trecutul său: moartea soției – în film –, lovituri primite din partea mafiei ruse, dorința de răzbunare și, până la urmă, împăcarea cu trecutul și cu alegerile sale. Aproape ca în viață...

Astăzi are 52 de ani și nu vrea absolut deloc să îmbătrânească. Pare a fi nemuritor. Ce știu sigur, e că a rămas un mare actor, solitar, timid și foarte realist. În hawaiiană, numele său înseamnă „briza răcoroasă de deasupra munților". Și asta spune tot... ■

Scrie cu sânge pe geamuri

Alexandru Jurcan

A început să scrie poeme la 6 ani. În camera ei toți pereții conțineau versuri proprii, concepute spontan, așternute de mâna ei. Ingrid Jonker – despre ea este vorba – a devenit poet-simbol al Africii de Sud. S-a sinucis la 32 de ani prin înec în ocean. Toată viața s-a străduit să obțină dragostea tatălui, care avea mare funcție în stat, reprezentând aspra cenzură. Aflând de moartea fiicei sale, el ar fi spus: „Din partea mea, puteți s-o aruncați din nou în mare!". În 1994, când a fost inaugurat Parlamentul în Africa de Sud, Nelson Mandela a citit un poem de Ingrid Jonker.

În 2011 a ieșit pe ecrane filmul *Black Butterflies / Fluturi negri*, regizat de Paula van der Oest, după un scenariu de Greg Latter. Da, un film despre poeta Ingrid. În rolul ei, Carice van Houten. Mai joacă Rutger Hauer (tatăl) și Liam Cunningham (Jack).

Relația contorsionată cu Jack începe la ocean. Ea, Ingrid, e salvată din valuri de scriitorul Jack Carpe. Îi place mult faptul că a fost salvată de un om al condeiului. Dragostea lor o stimulează pe Ingrid, care scrie: „te repet... cu sânii mei, care imită conturul palmelor tale". Ea e vulcanică, debordantă, cinică, înclinată spre excese. Se teme că dragostea ei se va dilua: „mă tem de cunoaștere, care-ți va schimba sângele în apă". O interesează soarta negrilor. E internată la azil. Jack recuperează poeziile. Tatăl îi spune în față: „nu vreau să te mai văd, ești o stricată!". Ingrid e iubită de prietenii ei, care îi fac surpriza totală: publicarea poemelor. După euforia debutului, ea bea în neștire, pleacă la Amsterdam, scrie cu sânge pe geamuri, apoi iar spital, electroșocuri, ploi, ocean, sinucidere. Jack privește trupul ei scos din ape. La începutul filmului, el a salvat-o. Acum constată doar finalul unui dezechilibru. Ce scrisese Ingrid ultima dată? „Acum mă acopăr pe veci cu fluturi negri".

E un film corect, un film-omagiu, cu o actriță de excepție (Carice van Houten), care trece prin stări multiple, într-o transfigurare memorabilă. Fețe diverse, interpretare fascinantă. Versurile din camera copilăriei ei străbat uneori ecranul în fulgurații de perenitate.

■

Urmare din pagina 36

Zvi Goldstein

Zvi Goldstein. Distanță și diferențe

activ pe scena artei conceptuale europene, pentru ca, în 1978, total nemulțumit de direcția modernistă și post-modernistă pe care o luase arta europeană, să părăsească Italia și să plece la Ierusalim. În această zonă situată între Europa și la periferia dintre Estul Mijlociu și Africa și-a clădit Golstein un adevărat *habitat* artistic și intelectual.

Simultan cu această schimbare geografică, Goldstein a dezvoltat o strategie artistică aplicabilă țărilor din Lumea a treia, combinând obiecte și texte în cadrul unor instalații care fac aluzie la Constructivismul rusesc. Din acest moment, în lucrările lui Goldstein găsim tendințe ale artei contemporane vestice încorporate în contexte preluate din lumea care a devenit noua lui casă. Lucrările sale se bazează pe un studiu asiduu al tradițiilor premoderne din Asia Mică, Estul Mijlociu și Africa (regiuni pe care artistul le-a vizitat în mod regulat), făcând asocieri între comunitățile monastice și societăți aflate la limita influențelor modernității.

Expoziția *Distanță și diferențe* reflectă demersul artistic unic al lui Zvi Goldstein, incorporând o multitudine de concept preluate din climă, botanică, etnografie sau escatologie, ca metafore ale unor medii culturale periferice denumite de artistul însuși *Societăți de urgență*. Expoziția este deschisă de o hartă-diagramă concepută de artist în 1978 sub forma unei *Metodologii*, diagramă care fixează cele șase direcții pe care se va baza întreaga sa operă: *Construcții seriale* (1978-2013), *Construcții ale Găurii Negre* (1990-1999), *Lumi perfecte, Lumi posibile* (1954-2012), *Anomalii* (1986-1987), *E.T.N.O.* (1979-2014), *Botanologie* (1986-2010). Opera lui Golstein se definește prin aceste șase serii ca un întreg izolat, o istorie distinctă existând într-o lume autarhică, iar artistul realizează o auto-periodizare a demersului său plastic prin apelul la formulări și interpretări exterioare operei.

În deschiderea expoziției, demersul artistic al lui Zvi Goldstein este explicat prin textele lui scrise la Ierusalim în 10 iulie 1989:

EXISTĂ O ALTĂ LUME A TREIA

(împotriva primitivismului)

Modernitatea ta nu este mai puțin pitorească decât primitivismul meu.

De fapt, Celălalt nu trebuie neapărat să fie indian, african sau libanez, ci poate fi și american, german sau britanic. Toți suntem, în același timp, subiecți și martori „exotici", în sensul curiozității și al fascinației. Această perspectivă introspectivă exprimă revolta metaforei împotriva propriului sens, revolta Lumii a Treia – ca obiect al dorinței – împotriva semnificației sale primitive.

În timp ce discursul asupra modernității a fost acaparat de cultura vestică, Lumea a treia nu și-a arogat niciodată prin copy-right propria imagine culturală împotriva exploatării și a unei false interpretări a sensurilor ei. Conflictul dintre arhaism și culturile locale contaminate de un modernism derivat nu a fost perceput în Lumea a treia ca un proiect habermasian incomplet, ci mai degrabă ca o posibilitate futuristă transformantă/ transferată geografic și cultural.

Textele care însoțesc exponatele sunt concepute ca făcând parte din operă și subliniază concepția teoretică și ideologică a orizontului său plastic. Instalația *Room 205 - The Voices* (2011) a fost realizată în urma publicării poemului *Room 205* (Koln, 2010). *Room 205* recreează un minut de delir al artistului, în camera 205 dintr-un hotel din Tel Aviv, între ora 9:25 și 9:26. Această senzație este reprezentată printr-o incintă cubică, reconstruind atmosfera unei peșteri pe ai cărei pereți sunt încastrate difuzoare care emit 62 de pasaje din poem, menite să introducă privitorul într-o lume halucinantă și ireală.

Anterior acestui poem, Zvi Goldstein a publicat *On Paper* (Koln, 2004), o culegere de reflecții pe teme diverse – autobiografie, filosofie, război, teoria artei – care traduc stilul său de viață situat la confluența dintre diferite culturi. În deschiderea volumului *On Paper*, autorul relatează episodul interogării sale de către agenții serviciului secret din Ciad care îl acuzaseră de spionaj în timpul primei sale vizite în Africa. Răspunsul său la interogatoriul agenților definește credo-ul său artistic, în încercarea sa de a-i face pe agenți să-l elibereze Goldstein formulând un adevărat manifest artistic:

În opera mea, nu fac distincție între diferitele categorii ale modernismului: fantezie și teorie / concept și estetică / context și ontologie / biografie și ideologie / între a mă situa, geografic, în centru sau la periferie.

Lucrările lui Zvi Goldstein nu sunt nici ready-made, nici sculpturi, ci formulări unice ale concepției sale despre lume. Obiectul în jurul căruia sunt construite este „rupt" din mediul său inițial și folosit pentru a recompune un univers artistic și intelectual singular. Zvi Goldstein aduce arta contemporană pe un teren mai puțin familiar, lucrările sale revelând natura hibridă a lumii, inconsistența fluidă a lucrurilor, o infinitate de identități. Publicul este, astfel, confruntat cu situații în care spațiul și timpul nu par a fi determinate.

■

Zvi Goldstein *Măsurători* (1992), seria *Lumi Perfecte, Lumi Posibile*, în custodia lui Daniel Marzona, Berlin & Broadway, New York, SUA.

sumar

Istorii cu scriitori
Adrian Suciu 2

editorial
Mircea Arman
Ce este metafizica? (II) 3

cărți în actualitate
Ioan Negru
De două ori atingi buzele când spui cuvântul mamă 5
Adrian Țion
Poezia autoexilării în cuvânt 6
Ion Buzași
„Lecții de viață” 7

comentarii
Iuliu Pârvu
O carte cu viitor 8

cartea străină
Vistian Goia
Amintindu-ne de lumea *Ghepardului* 9

poezia
Nicolae Sârbu 10
Mircea Ștefan 11

parodia la tribuna
Lucian Perța
Cum am pornit 11

eveniment
Ștefan Manasia
Bistritz Tour 2016 12
Virgil Mihaiu
În plină vară poesia și muzica se întâlnesc la Bistrița 12

întoarcere în timp: „Tribuna”
Constantin Cubleșan
Ioan Alexandru ca un zeu tânăr 14

comemorări
Ion Igna
La comemorarea lui Iordan Chimet. Însemnări despre N. Steinhardt 15

jurnal de idei
Marius Dumitrescu
Tesserae 16

Mircia Dumitrescu
Mihai Plămădeală
A surprinde prin semn grafic 17
de vorbă cu graficianul Mircia Dumitrescu
„Datoria fiecăruia este să își împlinească menirea” 18

diagnoze
Andrei Marga
Dacă Uniunea Europeană eșuează 22

eseu
T. Tihan
Un critic sortit să fie oricând în prim-plan 24
Isabela Vasiliu-Scraba
Mircea Eliade, Vintilă Horia și un istoric răpit prin Berlinul de Est (II) 25

tale quale
Vasile Zecheru
Maestrul, potrivit tradiției 26

religie
ÎPS Andrei, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului
„În liniște, fără cruce, am venit Măicuță dulce...” 28

corespondență de la washington
Victor Gaetan
Apar noi lideri ortodocși, în absența Biserici Ortodoxe a Rusiei 29

de-ale cetății
Radu Țuculescu
Din greșeală 30

o dată pe lună
Mircea Pora
Concediul lui Prăvăleanu... 30

arena Tribunei
Daniel Moșoiu
Satul fără fotbal 31

muzică
RiCo
Electric Castle 2016 32

remember cinematografic
Ioan Meghea
Un proscris 34

colaționări
Alexandru Jurcan
Scrie cu sânge pe geamuri 34

plastica
Silvia Suciu
Zvi Goldstein. Distanță și diferențe 36

Tipar executat la **Imprimeria Ardealul**, Cluj-Napoca, Bulevardul 21 Decembrie 1989 nr. 146. Telefon: 0264-413871, fax: 0264-413883.

plastica

Zvi Goldstein
Distanță și diferențe

Silvia Suciu

Zvi Goldstein *Camera 205 - Vocile* (2011), seria *Lumi Perfecte, Lumi Posibile*
în custodia lui Daniel Marzona, Berlin & Broadway, New York, SUA

Născut în 1947 la Cluj, într-o familie evreiască, Zvi Goldstein emigrează în Israel împreună cu familia, în 1958. Din 1966 în 1969 studiază în cadrul Academiei de Artă și Design Bezalel din Ierusalim, iar din 1969 în 1972, la Academia de Belle Arte di Brera, Milano. Până în 1978, realizează călătorii de studiu în Europa și SUA. Din 1981, Zvi Goldstein ocupă funcția de lector și, mai târziu, profesor la Academia Bezalel din Ierusalim și Tel Aviv. Din anii ’70, Zvi Goldstein și-a dezvoltat demersul artistic urmând tradiția artei conceptuale, prin îmbinarea de texte, fotografie, video, înregistrări audio, obiecte și prin realizarea de performance-uri și instalații, cu aluzii directe la fenomenele socio-istorice și politice la care a fost martor.

Zvi Goldstein *Cutia neagră* (1991), seria *Construcții ale Gãurii Negre*, Muzeului de Artă din Krefeld, Germania.

Zvi Goldstein a realizat numeroase expoziții personale în Israel, Germania, Franța, Olanda, Canada, Belgia, Slovenia; a participat la expoziții de grup în Italia, Austria, Germania, Australia, Turcia, Brazilia, Elveția, China, Olanda, Israel. Lucrările sale se află în colecții publice din Israel, Germania, Franța, Elveția, SUA. A primit numeroase premii și burse pentru activitatea sa artistică: Premiul Sandberg al Muzeului din Israel, 1984; Bursa Mies van der Rohe, Krefeld, Germania, 1985; Premiul Aaron Levi al Muzeului din Israel, 1984; Premiul Ministerului Educației din Israel; Bursa D.A.A.D. Berliner, Berlin, Germania, 1990; Bursa pentru Pace Lennon-Ono, New York, 2002.

Din luna iunie până în luna septembrie 2016, S.M.A.K. – Muzeul Național de Artă Contemporană din Ghent (Belgia), îi dedică o amplă expoziție artistului de origine română Zvi Goldstein.

O dată cu întoarcerea sa în Israel, în 1978, Zvi Goldstein a dus o laborioasă muncă de direcționare a conceptelor artei contemporane către domenii împinse, din punct de vedere istoric, la periferia lumii occidentale. Tânăr student la Milano, la începutul anilor ’70, Zvi Goldstein a jucat un rol

Continuarea în pagina 35

ABONAMENTE
Prin toate oficiile poștale din țară, revista având codul 19232 în catalogul Poștei Române sau Cu ridicare de la redacție: 24 lei – trimestru, 48 lei – semestru, 96 lei – un an Cu expediere la domiciliu: 33 lei – trimestru, 66 lei – semestru, 132 lei – un an. Persoanele interesate sunt rugate să achite suma corespunzătoare la sediul redacției (Cluj-Napoca, str. Universității nr. 1) sau să o expedieze prin mandat poștal la adresa: Revista de cultură Tribuna, cont nr. R057TREZ21621G335000xxxx B.N. Trezoreria Cluj-Napoca.